

Idræt og motion – hvor er Århus?

Kortlægning af idrætten i Århus
Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017

Af Maja Pilgaard og Ditte Toft

Danish Institute for Sports Studies

**IDRÆTTENS
ANALYSEINSTITUT**

Titel

Idræt og motion - hvor er Århus?
Kortlægning af idrætten i Århus

Forfattere

Maja Pilgaard og Ditte Toft

Projektleder

Maja Pilgaard

Mindre bidrag fra

Henrik H. Brandt, Søren Bang, Rasmus K. Storm, Rebecca Steele, Kasper Lund Kirkegaard og Martin Hedal,
– alle Idrættens Analyseinstitut

Omslagslayout

Agnethe Pedersen
Idan har stået for øvrig grafik og opsætning

Forsidefoto

Nikolaj Svennevig/Polfoto og Claus Fisker/Scanpix

Tryk

Kopiexperten

Udgave

1. udgave, København, maj 2010

ISBN

978-87-92120-20-5
978-87-92120-21-2 (elektronisk version)

Pris

Rapporten koster i trykt udgave 200 kr. inkl. moms (ekskl. forsendelse)
Rapporten kan gratis downloades i pdf-version i vidensbanken på www.idan.dk

Udgiver

Idrættens Analyseinstitut
Kanonbådsvej 12 A
1437 København K
T: +45 32 66 10 30
F: +45 32 66 10 39
E: idan@idan.dk
W: www.idan.dk

Rapporten er bestilt af sekretariatet for ansøgningen til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 samt Sport & Fritid, Århus Kommune. I følgegruppen Trevor Davies og Niels Rask, Århus Kommune

Gengivelse af denne rapport er tilladt med tydelig kildehenvisning.

Idræt og motion - hvor er Århus?

Kortlægning af idrætten i Århus

Indhold

1. Resumé.....	6
1.1. Storby og landsby i Århus	6
1.2. Idræt og bevægelse mod 2017	7
1.3 Resumé af anbefalinger	8

Del 1. Baggrundsrapport

2. Indledning.....	11
2.2. En kortlægning af idrætten i Århus.....	13
3. Demografi.....	15
4. Idrætsvaner	18
4.1. Idrætsdeltagelse.....	19
4.2. Aktivitetsvalg	20
4.3. Organiseringsgrad	32
4.4. De ikke-idrætsaktive århusianere.....	33
5. Idræts- og bevægelsesfaciliteter i Århus	35
5.1. Århus over for København og hele landet	37
5.2. Idrætsfaciliteter i Århus Kommune.....	39
5.3. Adgang til faciliteter	40
5.4. Idrætsvanerne og faciliteter.....	41
5.5. Afstand til faciliteter og tilfredshed	43
5.6. Udvalgte faciliteter og arenaer til idræt og bevægelse i Århus	45
6. Idrættens aktører	50
6.1. Det frivillige foreningsliv.....	51
6.2. Kommercielle fitnesscentre	54
6.3. De selvorganiserede idrætsudøvere	56
7. Idræt i uddannelse, institutioner og erhvervsliv i Århus	58
7.1. Idrætsinstitutioner og børn og unge.....	58
7.2. Idræt og de frie skoler	60
7.3. Idræt, videregående uddannelser, forskning og udvikling.....	60
7.4. Fritidsidrættens professionelle aktører.....	61
8. Elite og events.....	62
8.1. De professionelle sportsklubber i Århus.....	64
8.2. Eliteidrætten i Århus.....	68
9. Århus Kommunes økonomiske rolle i byens idræts- og bevægelseskultur.....	74
10. Idræt og motion i Århus – et overblik	75

Del 2. Analyse

11. Interviews med nøglepersoner.....	77
12. Tradition eller fornyelse – plads til begge dele?.....	78
12.1. Fremtidens idrætsforening er mere fleksibel	80
13. Samarbejdsflader og rivalisering – en hårfin balance	83
13.1. Fritidslivets samarbejde med Århus Kommune.....	84
13.2. Samarbejdspotentiale mellem aktører	85
13.3. Idræt i samarbejde med den samlede kultur	88
14. Aktiverende infrastruktur i den legende by	89
14.1. Potentiale i Århus, som den er	90
14.2. Midlertidige pladser.....	92
14.3. Ud til befolkningen.....	93
15. Identiteter i den århusianske metapol.....	94

Del 3. anbefalinger

16. Anbefalinger	99
1) Satsning på eventklynger	99
2) En rutevision for Århus	103
3) Bedre samspil mellem idrætten og det øvrige kulturliv.....	104
4) Mere bevægelse i byrummene	105
5) Langsigtet afklaring af Atletions funktion i idrætslivet	106
6) En synlig og positiv rolle for de etniske minoriteter.....	107
7) Fælles events på tværs af idrætsgrene	107
8) Udvikling af flerstrengede foreninger som kraftcentre.....	108
9) Århus som center for international idrætspolitik og sportsjournalistik	109
10) Øget fokus på idræt i kommunens egne institutioner	109
17. Litteraturliste	110

1. Resumé

Kortlægningen 'Idræt og motion – hvor er Århus?' er udarbejdet af Idrættens Analyseinstitut i foråret 2010 for Sport & Fritid og sekretariatet for Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017, begge Århus Kommune. Kortlægningen er led i en serie kulturelle kortlægninger som del i forberedelsesprocessen af den århusianske ansøgning til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Kortlægningen har til formål at tegne et billede af idræt, motion og bevægelseskulturen i Århus Kommune og i forlængelse deraf pege på nogle af de styrkepositioner og udviklingsmuligheder, der kan tænkes ind i det videre arbejde med Kulturby-projektet og den generelle udvikling af sports- og fritidspolitikken i Århus Kommune.

Kortlægningen består af tre hoveddele. Første del er en baggrundsrapport, som på basis af eksisterende materiale tegner et samlet billede af idræt og motion i kommunen. Hvordan ser billedet ud? Anden del af kortlægningen analyserer potentialer og udviklingsmuligheder i idræt og bevægelse i Århus Kommune frem mod 2017. Analysen tager afsæt i baggrundsrapporten og interviews med 15 nøglepersoner fra forskellige dele af den århusianske idræt. Rapporten afsluttes med en tredje hoveddel, som samler en række anbefalinger til idrættens potentielle placering i Århus Kommune, som kan indgå i kulturbyprojektet, men som også kan udføres som selvstændige initiativer i regi af Sport & Fritid.

1.1. Storby og landsby i Århus

Et gennemgående kendetegn for Århus er byens dobbeltfunktion som både storby og landsby. Det gælder både i befolkningssammensætningen, idrætsdeltagelsen, måder at organisere sig på, facilitetstilgangen og kommunens orientering mod idrætten. Det skaber tilsammen et mangfoldigt billede af idræt og bevægelse i Århus Kommune.

Byen bevæger sig på den ene side på et parallelt spor af storby. Den har mange specialfaciliteter, standardiserede idrætsarealer og muligheder for at dyrke eliteidræt på den internationale konkurrenceidræts præmisser i en meget bred palet af sportsgrene. Samtidig præger også den selvorganiserede idræt og bevægelse byens rum med bl.a. streetkultur og en strøm af løbere og andre motionister i natur og grønne områder. Også kommercielle fitnesscentre har haft stor vækst i Århus. Det gælder især i inden for Ringvejen, men flere og flere fitnesscentre, såvel kommercielle som foreningsdrevne, vokser også frem i byens yderområder.

På den anden side har Århus klare træk af landsby med det rige og vitale foreningsliv, der er det naturlige omdrejningspunkt for lokale netværk og aktiviteter. Århus har et langt stærkere foreningsliv end landets største by, København, og der er en stærk lokal forankring i byens mange foreninger, hvoraf ca. halvdelen er flerstrengede. Med foreningerne følger en solid frivillig opbakning i og omkring foreningerne, og de ca. 50.000 indbyggere, der i forskellig udstrækning er involveret i frivilligt arbejde i Århus Kommunes foreninger, leverer en stor arbejdsindsats i det daglige arbejde med idrætten såvel som til særlige begivenheder, foreningerne engagerer sig i.

Naturen i og omkring Århus spiller en central rolle for århusianernes fritids- og idrætsliv. De lettilgængelige skov- og naturarealer og adgangen til strand og vand fra den centrale by præger i høj grad århusianernes idrætslige aktiviteter. Mere end hver tredje voksne århusianer og hvert fjerde barn dyrker idræt i naturen, og vandaktiviteter som kajak har større tilslutning i Århus end i Dan-

mark generelt. Århusianske børn dyrker desuden mere roning, kano og sejlads end landsgennemsnittet.

1.2. Idræt og bevægelse mod 2017

Det mangfoldige idræts- og bevægelsesliv i Århus Kommune med både storbyens og landsbyens træk giver en række styrker, som har stort potentiale til at udvikle idræt og bevægelse i Århus fremadrettet. 76 pct. af århusianerne dyrker allerede én eller anden form for idræts- eller motionsaktivitet på ugentligt basis, hvilket overgår landsgennemsnittet, som er på 70 pct.

Foreningsidrætten står stærkt i Århus Kommune trods byens størrelse, og der ligger muligheder i at udvikle de stærkeste foreninger til at være åbne for nye aktiviteter og organiseringsformer og spille en større rolle som lokale kraftcentre for idræt og bevægelse. Det være sig med hensyn til fleksibel adgang til aktiviteter, idræt på arbejdspladserne, drift af faciliteter m.m. Især byens mange store, flerstrengede foreninger har et stort potentiale for at være med til at udvikle foreningslivet. Det kræver dog vilje og mod til at prøve nyt i foreningerne og til nye samarbejdsflader mellem forskellige aktører i Århus Kommune.

Mange aktører i Århus Kommune er involveret i idræt og bevægelse, men ofte arbejder aktørerne individuelt. Hver især har de styrker, viden og erfaring på deres område. Hvis aktørerne i højere grad opmuntres til at arbejde sammen, er der gode muligheder for at skabe udvikling på forskellige områder. F.eks. i form af nye idrætstilbud til den århusianske befolkning eller i forhold til større eller bedre idrætsbegivenheder for både elite og bredde. Der er samtidig behov for en indsats i forhold til nogle af de befolkningsgrupper, som traditionelt ikke dyrker så meget idræt. I Århus er der stor forskel på befolkningens idrætsdeltagelse. Århusianere uden videregående uddannelse dyrker mindre idræt end landsgennemsnittet, og tilsvarende ligger en udfordring i forhold til teenagepiger – særligt etnisk ikke-danske teenagepiger og kvinder.

Samtidig kan samarbejde mellem aktører bidrage til at bygge bro over kløften, der i manges opfattelse eksisterer mellem idrætten og finkulturen i Århus - noget som er af betydning for at skabe sammenhæng i forhold til Århus som Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Gode fysiske rammer til aktivitet betyder meget for befolkningens idræts- og motionsdeltagelse. Det gælder for den almindelige århusianer såvel som for eliteudøverne og arrangører af større events. Århus Kommune forsøger at skabe plads til både masserne og de mindre specialidrætter. Det er dog vigtigt, at Århus Kommune også fremover er i stand til at tænke bevægelse ind i byrummene og den omgivende natur. Det være sig ved at gøre byens naturlige udfoldelsesmuligheder mere synlige og attraktive for byens borgere og besøgende og ved at indrette byområderne, så de motiverer til bevægelse. Her ligger eksempelvis et potentiale i mere synlige ruter og i at udnytte tomme og utilgængelige områder til midlertidige bevægelsespladser.

Udadtil i de danske medier bliver Århus' identitet som idrætsby ofte tegnet gennem AGF's ligehold i fodbold, men såvel på eliteidrætsfronten som på eventfronten har Århus en stor bredde, som ikke matches af andre byer i Danmark, selv om der sker en hastig udvikling på området såvel internationalt som nationalt. Der er stort potentiale for at udvikle byens profil som eliteidrætsby og eventby yderligere ved at videreudvikle nogle af de store begivenheder og events, som allerede præger byen, gennem målrettede innovationsprocesser i kølvandet på forskellige idrætsbegivenheder.

For at skabe udvikling i byens idrætsliv og mere samarbejde mellem relevante aktører er det essentielt, at én aktør går foran. Her bør Århus Kommune proaktivt benytte Aarhus Europæisk Kulturby 2017 som platform til at indtage positionen som den samlende aktør med en ambition om at skabe og præsentere et århusiansk idræts- og motionsliv i europæisk topklasse frem mod 2017.

1.3 Resumé af anbefalinger

Kortlægningen 'Idræt og motion – hvor er Århus?' indgår i Århus Kommunes samlede kortlægning af kulturlivet i Århus som led i satsningen på Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Kortlægningen af idrætten skal danne grundlag for kommunens senere udvælgelse af eventuelle idrætsrelaterede emner og satsningsområder i kulturbysatsningen. Kortlægningen kan uafhængigt af kulturhovedstadsprojektet fungere som et værktøj for kommunens og andre aktørers løbende arbejde med at udvikle idræt, motion og bevægelse i Århus.

For Idrættens Analyseinstitut har det været væsentligt, at kortlægningen skulle bygge videre på kommunens eksisterende sports- og fritidspolitik. Kortlægningen fokuserer samtidig primært på idrættens styrkepositioner og potentialer i forhold til langsigtede satsninger frem mod Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Århus Kommune bør i det videre forløb koordinere og sammentænke anbefalingerne i forhold til idræt og motion med de tiltag, der affødes af de øvrige kulturelle kortlægninger.

Anbefalingerne til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 på idrætsområdet er derfor en balancegang mellem langsigtede udviklingsmuligheder og kommunens almindelige idrætspolitik.

Hvor idrætspolitikken naturligt har til formål at sikre det daglige idrætsliv i Århus de bedst mulige vilkår og tage initiativer i forhold til mangler i facilitetsudbuddet eller idrætsdeltagelsen i forskellige områder af byen, skal anbefalingerne i forhold til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 læses som Idrættens Analyseinstituts bud på en række områder, hvor Århus Kommune og byens idrætsliv har et særligt langsigtet udviklingspotentiale. Nye samarbejder og partnerskaber mellem forskellige aktører rummer store muligheder for at skabe nytænkning og tiltag, der kan bære langt ud over en satsning på enkeltstående begivenheder i regi af Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Anbefalingerne er udarbejdet på baggrund af rapportens to hoveddele, baggrundsrapporten (Del 1) og analysen af potentialer og udviklingsmuligheder (Del 2). For at udnytte potentialerne fuldt ud og skabe nye initiativer og samarbejder, må én aktør, nemlig Århus Kommune, nødvendigvis gå foran og proaktivt benytte Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 som platform til at fungere som samlende aktør med ambition om at udvikle og præsentere et århusiansk idræts- og motionsliv i europæisk topklasse frem mod 2017.

Det er naturligvis op til Århus Kommune og Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 at udvælge de endelige satsningsområder og identificere de aktører, der kan være med til at omsætte anbefalingerne til konkret handling. På længere sigt vil det være op til mange forskellige aktører at udvikle de konkrete initiativer og føre dem ud i livet, men i første omgang er anbefalingerne tilrettelagt med henblik på, at Århus Kommune (Sport & Fritid) tager styrepinden i den videre proces sammen med Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

De 10 anbefalinger nedenfor uddybes nærmere i rapportens Del 3.

1) Satsning på eventklynger

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune med afsæt i succesen med Sailing Aarhus udvikler et koncept for 'eventklynger' på idrætslige satsningsområder, hvor kommunen har særlige styrkepositioner. Formålet skal være at samle aktørerne på de forskellige områder om at udvikle endnu bedre og mere kreative og bæredygtige begivenheder og idrætsmiljøer i fremtiden.

2) En rutevision for Århus

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommune tager initiativ til en innovativ proces, der visuelt og virtuelt tænker byen som et sammenhængende net af ruter til gang, løb og andre bevægelsesformer.

3) Bedre samspil mellem idrætten og det øvrige kulturliv

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 tager initiativ til en proces, hvor især større idrætsbegivenheder og tilskueridrætsgrene som fodbold, håndbold og basketball lader sig inspirere af kulturlivet i forhold til selve dramaturgien og præsentationen af idrætsbegivenhederne.

4) Mere bevægelse i byrummene

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommune videreudvikler etablerede koncepter for streetkultur og målrettet afdækker potentialerne for at skabe nye muligheder for bevægelse i byrummene eksempelvis i form af midlertidige bevægelsespladser.

5) Langsigtet afklaring af Atletions funktion i idrætslivet

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune i samarbejde med Aarhus Elite og andre relevante aktører udarbejder en mere klar vision for Atletion-området og funktion i forhold til det århusianske idræts- og kulturliv frem mod Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

6) En synlig og positiv rolle for de etniske minoriteter

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 undersøger mulighederne for at udvikle en slags 'heritage festival', hvor etniske og regionale grupper i Århus opfordres til at vise deres specifikke idræts- og bevægelseskultur i en fælles ramme.

7) Fælles events på tværs af idrætsgrene

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017, anvendes som platform til i højere grad at samle og koordinere årligt tilbagevendende begivenheder, så begivenhederne ved fælles hjælp kan få en større synlighed for deltagere og publikum og derved også større attraktionsværdi for deltagerne.

8) Udvikling af flerstrengede foreninger som kraftcentre

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune indbyder de største og mest ressourcerstærke idrætsforeninger med traditionel forankring i byens lokalområder til at indgå i et netværk, der kan udveksle erfaringer, arbejde på at udvikle tilbud til nye målgrupper i lokalområderne, udvikle driften af de største lokale idrætscentre efter et fleksibelt 'DGI-Hus koncept' eller indgå i forskellige partnerskaber med kommunen mod til gengæld at få stillet de nødvendige midler til daglig administration og udviklingsprojekter til rådighed af kommunen eller andre interessenter.

9) Århus som center for international idrætspolitik og sportsjournalistik

Idrættens Analyseinstitut anbefaler Århus Kommune at satse på at blive et dansk uddannelsescen-ter og kraftcenter for debat og viden om og forståelse af den internationale sportsverden.

10) Øget fokus på idræt i kommunens egne institutioner

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommunen afdækker, hvordan idræts- og motionstilbud til kommunens egne ansatte og de borgere, der benytter kommunens forskellige tilbud, kan styrkes og synliggøres.

Del 1. Baggrundsrapport

2. Indledning

Sports- og motionsudøvelse er én af de største fritidsbeskæftigelser i Danmark, som berører en stor andel af befolkningen – primært som aktive udøvere, men også som tilskuere til diverse sportsevents. Vælger man at opfatte befolkningens engagement i foreningslivet og idræt som en del af kulturlivet, er idrætten suverænt den største folkelige kulturelle bevægelse i Danmark såvel i forhold til aktivt engagement som i forhold til tilskuer- og medieinteresse for de største begivenheder.

I Århus dyrker knap tre fjerdedele af alle børn og voksne en eller anden form for motions- eller sportsaktivitet på ugentligt basis. Bevægelseskulturen i Århus – eller bevægelseskultur*erne* – er mangfoldige, og byen har et unikt net af bevægelsesmuligheder til løb, gang, cykling, rulleskøjter og skateboard mv. Visionen i Kommuneplanen 2009 er at forbinde de enkelte områder via centrale bevægelsesstier og ruter med mere formelle idrætsanlæg placeret rundt om i byen fra Mårslet og Beder samt Atletion i syd til springcentret og Skovbakkens baner samt anlægget i Lystrup i nord¹.

I forbindelse med ansøgningen om at blive Europæisk Kulturhovedstad 2017 har Århus Kommune valgt at tænke idrætten med som en vigtig spiller i den samlede kulturbystrategi. Idrætten tænkes ikke normalt med i kulturbyssammenhænge, hvilket afspejledes under Århus' egen Festuge i 2009, der netop havde 'bevægelse' som tema, men som undlod at inddrage idrætten målrettet i Festugens events. Der blev dog etableret en kulturrute – den såkaldte 'Røde Rute' – som var Festugens bud på en kulturoplevelse på gåben til forskellige kulturelle oplevelser.

Gåture eller vandreture er netop blevet inkluderet i idrætsbegrebet i løbet af 1990'erne som en egentlig motionsaktivitet, og en stor del af befolkningen vælger regelmæssige gåture eller vandreture som en del af den samlede motionsudøvelse. Den Røde Rute fremstår derfor som eksempel på et direkte link mellem kulturen og idrættens verden via den kropslige bevægelse, der samtidig afspejler en kulturel strømning.

I Århus har idrætten siden midten af 1800-tallet sat sit præg på byens rum og har været en væsentlig faktor i planlægningen og udviklingen af særlige områder og bydele med diverse bygninger til tænkt idrætslige udfoldelser. I dag fremstår mange af disse pladser og bygninger som fyrtårne, der bærer en væsentlig del af byens historie, og som vidner om en traditionsrig og mangfoldig bevægelses- og kropskultur. Allerede i 1700-tallet blev der fundet tegn på, at Katedralskolens elever tidligere benyttede Domkirken til boldspil, da man i forbindelse med en restaurering i 1923-24 fandt bolde gemt bag mindesmærket for tidligere borgmester Hans Mikkelsen Storm².

Århus har således i mere end 300 år haft idrætten i en central rolle for byens borgere, og gennemgående har byens styre vist stor lydhørhed for og vilje til at efterkomme befolkningens ønsker og behov for diverse bevægelsesformer.

¹ Sport & Fritid (2009a).

² Agergaard & Nielsen (2007).

Århus rummer markante træk af både storby og landsby. Som by kan Århus karakteriseres som en 'metapol' – dvs. en by, der er vokset sammen med omkringliggende mindre byområder og har 'overtaget' disse gennem dannelse af nye områder og enheder med forskellige identiteter, uden at der er tale om deciderede forstæder³. Til forskel fra det mere velkendte metropolkoncept, som opererer med en *center-periferi*-tænkning, er filosofien bag metapol-konceptet at skabe relationer mellem det lokale og det regionale gennem at dyrke de lokale forskelle.

En metapol er et område, hvor befolkningen har mulighed for at bevæge sig imellem de forskellige bydele på alle tidspunkter med mulighed for hurtige skift mellem bydelenes forskellige sociale og fysiske miljøer. De enkelte bydeles aktiviteter og særlige kendetegn fremstår med tydelige skel, men er samtidig sammenflettede og overlappende med hinanden. Det giver en fornemmelse af rummelighed over for de enkelte bydeles identiteter, som samtidig er bundet sammen til en overordnet helhed – en metapol. Idræts- og bevægelseskultur spiller en væsentlig rolle i forhold til at skabe og videreudvikle Århus som metapol. Idrætten spiller sammen med den generelle byudvikling og står som centralt led i byens kulturelle identitet – eller identiteter.

Den seneste sports- og fritidspolitik for 2009-12 beskriver en vision, hvor *"... alle borgere har et aktivt og udviklende forenings- og fritidsliv, og hvor der findes, og er plads, til alle typer af fritidsaktiviteter"*. Med denne vision lægger kommunen op til, at alle borgere skal have gode muligheder for at dyrke deres fritidsaktiviteter. I et idræts- og bevægelsesperspektiv kan man derfor tale om 'idræt for alle' som vision, hvor alle kommunens indbyggere skal have optimale muligheder for at dyrke de idræts- og bevægelsesaktiviteter, de måtte ønske.

2.1. Det brede idrætsbillede

Idrætten bliver såvel i denne rapport som i Århus Kommunes Sports- og Fritidspolitik 2009-12 opfattet meget bredt. Politikken levner stor plads til den traditionelle foreningsidræt, som ofte har internationale målbare standarder og regler, og som foregår i særligt indrettede faciliteter, der tilsvarende skal leve op til internationale standarder. Denne idræt forener Århus med idræt i et internationalt perspektiv. På den anden side står den idræt, som gør Århus unik, som adskiller Århus fra andre byer. Man kan ikke som sådan tale om unikke bevægelser eller aktivitetsformer, men Århus har nogle unikke 'arenaer' eller pladser, som giver plads og inspiration til udfoldelse, og som ikke findes identisk andre steder.

Århus har en for byens størrelse enestående adgang til skov, natur og en helt særlig mulighed for at integrere natur og vandområder med centrale byområder. Kommunen understøtter dette med en målsætning om at grønne områder og stier skal forbinde hele kommunen fra Hvilsted i syd til Mejlbj by i nord, fra havnen og vandet mod øst til Harlev i vest⁴.

Desuden finder man en oase centralt på Frederiksbjerg på St. Annagade Skole, hvor et rigt skatermiljø blomstrer. Området råder over mange forskellige muligheder, hvor mange af byens unge opholder sig i dagtimerne efter skoletid. Et tilsvarende miljø har man oprettet i Gellerupparken, hvor erfaringer dog viser, at der muligvis er andre behov og hensyn, som bør tages i betragtning i det videre arbejde med byens udsatte boligområder.

³ Daugaard (2009).

⁴ Ansøgning om Breddeidrætskommune 2009.

Området omkring Hasle Bakker er endnu et eksempel på kommunens forsøg på at skabe idræts- og bevægelseskultur med afsæt i den eksisterende natur. Man laver så at sige natur gennem en kulturel satsning.

© Produktion: Teknik og Miljø. Informatikområdet 2004

2.2. En kortlægning af idrætten i Århus

Denne rapport er en kortlægning af idrætten i Århus, der skal danne grundlag for at identificere de områder inden for idræt og motion, hvor Århus har unikke muligheder og potentialer for at udvikle sig og fremhæve idræt som en enestående og betydningsfuld del af den kultur, der afspejler Århus.

En udvikling af idrætten og bevægelseskulturen i Århus frem mod Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 kræver stillingtagen og løsningsforslag til de udfordringer, der er i at sikre og udvikle optimale rammebetingelser for idrætten. En proces, som både bør være målrettet og præget af dialog.

Udviklingsplanerne skal desuden tænkes ind i en bæredygtig udvikling af idrætten, som rækker længere end 2017. Rammerne skal afspejle den århusianske vision om 'idræt for alle' ved at sikre rammerne for, at flest mulige århusianere kan dyrke deres idræt.

Processen og håndteringen af udfordringerne kræver kendskab til de konkrete udfordringer, kommunen står over for i forhold til befolkningens muligheder for at dyrke idræt.

Idrætsdeltagelsen kommer ikke udelukkende i stand via det enkelte individs valg. Den afhænger i høj grad af en lang række faktorer, som i samspil med hinanden er med til at præge idræts- og bevægelseskulturen hos de enkelte borgere og i hele lokalområder.

Idrætsdeltagelsens udformning opstår i et samspil mellem omgivelsernes 'mulighedsstrukturer' samt individets forudsætninger gennem ønsker og opfattelser i forhold til at dyrke idræt⁵:

- 1) Omgivelsernes 'mulighedsstrukturer' indbefatter diverse aktivitetstilbud, idrætsaktører, som udbyder aktiviteter, eksisterende idrætstendenser, faciliteter, steder, som inspirerer og lægger op til bevægelse, uddannelses- og ekspertsystemer samt politisk tilrettelæggelse og opmærksomhed.
- 2) Individets forudsætninger relaterer sig til erfaringer med idræt, socialiseringsbaggrund i forhold til køn og social klasse, normer, fritid, økonomi og kropslige kundskaber.

Disse to udgangspunkter for idrætsdeltagelsens udformning fører ofte til særlige idrætsmønstre på baggrund af køn, alder og social klasse. Nogle aktivitetsformer appellerer mere til kvinder og piger, mens andre har større tilslutning blandt drenge og mænd⁶. Tilsvarende varierer idrætsdeltagelsen på tværs af forskellige aldersgrupper, ligesom socioøkonomiske forhold som uddannelseslængde og økonomi har betydning.

I de senere år er opmærksomheden i stigende grad rettet mod omgivelsernes indflydelse på forskellige befolkningsgruppers idrætsdeltagelse. Det gælder ikke mindst i forhold til at tilpasse faciliteter, lokalområder, grønne områder og bevægelsesstier, så de inspirerer, motiverer og appellerer til bevægelse blandt så mange borgere som muligt uanset individuelle forudsætninger. Oplevelse af dårlig eller manglende adgang til faciliteter er en væsentlig barriere for idrætsdeltagelse⁷. Omvendt kan gode faciliteter, natur og lokal infrastruktur til bevægelse i grønne områder have positiv indflydelse på befolkningens aktive livsstil. For børn og ældre betyder det især meget, at disse muligheder er lokalt forankrede.

Udfordringerne i forhold til udviklingsplanlægning af idrætten i Århus retter sig således mod følgende konkrete områder:

Demografiske vandringer, ændringer i idrætsvaner, flere aktører på markedet, ændringer i facilitetsbrug og behov for genopretning af faciliteter, idrættens nye rolle i skole-, uddannelses- og erhvervslivet, international konkurrence på elite og event-området samt økonomiske forhold.

⁵ Ulseth, Anne-Lene Bakken (2007).

⁶ Pilgaard, Maja (2009).

⁷ Wicker, Pamela, Christoph Breuer & Tim Pawlowski (2009).

De følgende afsnit kortlægger forhold omkring idræts- og bevægelseskulturen i Århus ud fra disse seks områder.

3. Demografi

Århus er en kommune med godt 300.000 indbyggere. Befolkningstilvæksten fra 1970 til 2008 har været på ca. 30 pct. i forhold til en mere moderat tilvækst på ca. 20 pct. i hele landet samt en nedgang i Københavns Kommune på ca. 20 pct. Unge mellem 20 og 29 år udgør næsten 20 pct. af den samlede befolkning i Århus, hvilket nærmer sig dobbelt så stor en andel som i hele landet. Omvendt forekommer en underrepræsentation af især 40-44-årige samt 60-64-årige⁸. Kommunen forventer, at indbyggertallet fortsat vil stige frem mod 2017. I Kommuneplanen fra 2009 er udviklingsstrategien indrettet på en konkret befolkningstilvækst på ca. 75.000 indbyggere frem mod 2030⁹. En befolkningsprognose for Århus kommune frem til 2016 viser, at udviklingen primært vil ske blandt unge mellem 15 og 25 år samt blandt ældre befolkningsgrupper over 65 år. Omvendt er der forudninger om et fald i antallet af børnefamilier, dvs. et fald blandt børn under 14 år samt blandt erhvervsaktive mellem 25 og 65 år¹⁰.

Århusianerne har en gennemsnitlig personlig indkomst før skat på 264.461 kr. om året. Det gør århusianerne til de rigeste indbyggere blandt landets seks største byer København, Århus, Odense, Aalborg, Esbjerg og Randers¹¹.

⁸ <http://statistik.aarhuskommune.dk/Struktur2009/index.html>

⁹ Århus Kommune (2009).

¹⁰ Kinch, Jens (2007).

¹¹ 6-by Nøgletal 2009.

Samtidig rummer Århus Kommune dog også klart den største andel af kontanthjælpsmodtagere i forhold til andre jyske byer, og kommunen spreder sig på den måde over en bred befolkningsmasse i forhold til social status¹². Det stiller krav til Århus Kommune, som ønsker at være en god idrætsby for alle, i forhold til at støtte og optimere idrætsmuligheder for mange forskellige befolkningsgrupper.

Århus ligger desuden højt i forhold til andelen af indbyggere med ikke-vestlig baggrund. Hver tiende indbygger i Århus har indvandrerbaggrund eller er efterkommere fra ikke-vestlige lande. I København er andelen på 14,6 pct. mens andelen er væsentlig lavere i øvrige dele af landet (6,6 pct.)¹³. Andelen forventes fordoblet på landsplan frem mod 2050, hvilket sandsynligvis vil foregå med en større koncentration i de store byer¹⁴.

Disse demografiske vandringer har naturligvis indflydelse på byens udvikling i almindelighed og på byens idræts- og bevægelseskultur i særdeleshed. Flere borgere betyder øget belastning på kommunens eksisterende idrætsfaciliteter og rekreative områder. Samtidig vil behovet stige for opførelse af nye faciliteter lokalt i nye boligområder, hvilket man finder flere eksempler på eksempelvis med planer om en ny multihal i Mårslet og en ny idrætshal i Lyseng.

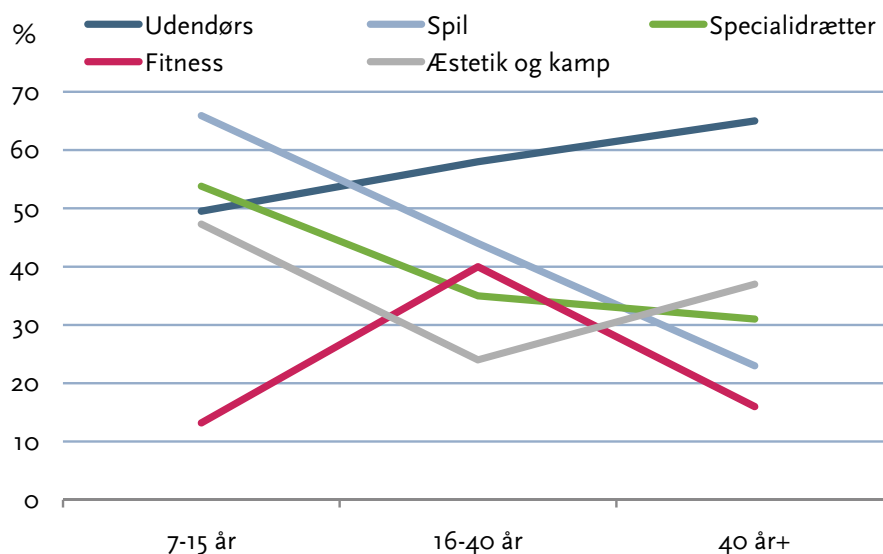
Befolkningens idrætsvaner forandrer sig betydeligt gennem livsfaserne fra boldidrætter og konkurrencesport blandt børn og unge til motion og udendørs bevægelses- og rekreationsaktiviteter blandt voksne og seniorer.

¹² Mathiesen, Nina & Eik Bjerregaard (2010).

¹³ Danmarks Statistik.

¹⁴ Danmarks Statistik.

Figur 1 Århusianernes idrætsdeltagelse varierer meget i forskellige livsfaser

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Ifølge de aktuelle idrætsvaner opdelt i forskellige livsfaser vil en stigende andel unge og seniorer betyde et øget behov for fitnessfaciliteter samt muligheder for at færdes udendørs i skov, grønne områder og ved vandet. Samtidig vil de unge formentlig fortsat være stærkt tilknyttet de traditionelle boldspil, og til forskel for yngre børn spreder unge sig i større omfang ud på en lang række specialidrætter, der stiller krav om adgang til specifikke faciliteter som atletikanlæg, skøjtebaner, klatreanlæg, skaterfaciliteter, sand- og vandaktiviteter som beachvolley, strandfodbold, kajakpolo, kitesurfing mv. De ældre århusianere har derimod stor interesse for dans og gymnastik, hvorfor der er god grund til at værne om kommunens 119 gymnastik- og sportssale, som kan rumme mange af disse aktiviteter på trods af et areal mindre end håndboldstørrelse på 20 x 40 meter¹⁵.

Dette idrætsbillede tydeliggør behovet for udvikling og opgradering af mange forskellige idrætsfaciliteter i Århus. Kommunens idrætspolitik 2009-12 sætter netop fokus på at understøtte mangfoldigheden i idrætten med fokus på traditionelle foreningsidrætter og faciliteter samt plads til nicherne eller specialidrætterne sideløbende med en anerkendelse af befolkningens stigende fokus på sundhed og motion i fitnesscentre, natur og grønne områder.

Samtidig vil en øget multietnisk og multikulturel befolkningssammensætning kræve fokus på forskellige bevægelseskulturer. Indbyggere med indvandrerbaggrund har traditionelt en anden tilgang til idræts- og bevægelseskultur end etnisk danske borgere. Valget falder dog ofte på de samme aktiviteter. I Århus Vest, som er et område med en høj koncentration af beboere fra ikke-vestlige lande, foretrækker de unge primært fodbold, svømning, dans, løb og badminton¹⁶. Men der er ikke den samme kultur blandt etniske ikke-danskerne for at organisere sig i de traditionelle danske idrætsforeninger. De er mere idrætsaktive på egen hånd. Drengene spiller typisk meget fodbold, mens kun

¹⁵ Lokale- og Anlægsfonden.

¹⁶ Agergaard, Sine (2008).

en mindre andel af de etniske ikke-danske piger deltager i motions- og sportsaktiviteter. Blandt pigerne ligger derfor en særlig udfordring i forhold til idrætsdeltagelse. Kulturelle forskelle kan være med til at sætte barrierer for disse piger, bl.a. i forhold til blufærdighed, forældrenes opdragelse af pigerne i hjemmet, afskærmning fra det andet køn mv.

4. Idrætsvaner

I dette afsnit følger en analyse af den århusianske befolknings idrætsdeltagelse. Analyserne er baseret på andelen, der dyrker mindst én idrætsaktivitet regelmæssigt defineret som mindst én gang om ugen i mindst én time (Aktiv). Definitionen på idrætsaktiviteter er imidlertid ganske bred. Analyserne inkluderer både traditionelle spil som bl.a. håndbold, fodbold, tennis og badminton, mindre fysisk krævende aktiviteter som bowling, billard, pool og vandreture samt aktiviteter, der ligger på grænsen mellem leg/hobby og idræt som f.eks. skøjteløb, skateboard, rollespil, jagt og fiskeri. Analyserne er delt op i en børnedel med børn mellem 7 og 15 år og en voksendel med voksne fra 16 år og ældre.

En bred definition af idrætsaktiviteter har betydning for de efterfølgende resultater omkring den århusianske befolknings idrætsdeltagelse. Det betyder, at fokus ikke er snævert rettet mod foreningsidrætten, men at der også bliver taget højde for den selvorganiserede idræt, det voksende kommercielle marked, rekreative, livsstilsorienterede aktiviteter samt sundhedsorienteret aktivitet.

Aktiv

Andel, der har dyrket mindst én aktivitet regelmæssigt inden for det seneste år, som er aktiv mindst én gang om ugen i mindst én time.

I 2007 gennemførte Idrættens Analyseinstitut undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser' i samarbejde med og med økonomisk støtte fra interessenterne Danmarks Idræts-Forbund (DIF), Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI), Lokale- og Anlægsfonden, Kulturministeriet, Friluftsrådet, Dansk Firmaidrætsforbund (DFIF), Team Danmark og Kulturministeriets Udvalg for Idrætsforskning (KIF). Datamaterialet er baseret på en landsdækkende, repræsentativ spørgeskemaundersøgelse blandt 4.147 voksne mellem 16 og 98 år samt 1.987 børn mellem 7 og 15 år. Epinion Capacent udførte i efteråret 2007 selve dataindsamlingen på vegne af interessenterne¹⁷.

På baggrund af dette materiale er det muligt at give et overblik over situationen specifikt for Århus Kommune, som er repræsenteret i undersøgelsen ved 223 voksne og 91 børn. Den følgende analyse bygger således på dette materiale, som udelukkende skal læses som et tilnærmelsesvist overbliksbillede, da antallet af respondenter er få i forhold til at udvise robust statistisk sikkerhed i de gennemførte analyser. Med dette forbehold vil idrætsbilledet i Århus kort blive opridset i det følgende¹⁸.

¹⁷ Pilgaard (2008).

¹⁸ Analyserne er baseret på hele Århus kommune N-voksne = 223, N-børn = 91. Analyserne vil blive sammenholdt med Københavns kommune (postnumre op til 1799 samt 2200, 2300, 2400, 2450, 2500, 2700 samt 2720) N-voksne = 263, N-børn = 66 samt tal for hele Danmark, N-voksne = 4.147, N-børn = 1.987.

4.1. Idrætsdeltagelse

Tre ud af fire voksne århusianere dyrker en eller anden form for idrætsaktivitet på ugentlig basis. Aktivitetsniveauet i Århus ligger på linje med aktivitetsniveauet i Københavns Kommune, men generelt over landsgennemsnittet. De århusianske mænd skiller sig ud ved at dyrke mere idræt end mænd i resten af Danmark, mens kvinder dyrker omtrent lige meget idræt i alle landets regioner.

Billedet ser anderledes ud for århusianske teenagere. De 16-19-årige i Århus dyrker noget færre aktiviteter end teenagere i øvrige landsdele, men tendensen er dog endnu mere markant i København. Unge i storbyerne stopper generelt med at dyrke idræt i større omfang end i mindre byer og landområder, hvilket tilsyneladende hænger sammen med storbyens mange konkurrerende kulturelle tilbud¹⁹.

Uddannelseslængde er ofte én af de mest udslagsgivende indikatorer på, hvor tilbøjelige befolkningen er til at dyrke idræt. Jo længere uddannelse, desto mere dyrker befolkningen sport eller motion. Århus er ingen undtagelse. Især de mange unge studerende i Århus er med til at præge idrætsbilledet med en meget idrætsaktiv hverdag. Omvendt ser man i både Århus og København kun relativt få idrætsaktive uden en videregående uddannelse. Forskellen på idrætsdeltagelse mellem de forskellige uddannelsesgrupper er tilmed større i de to storbyer end i øvrige landsdele.

Tabel 1. De fleste århusianere dyrker sport eller motion regelmæssigt

Voksne idrætsaktive (pct.)		Århus	København	Lands- gennemsnit
Køn	Total	76 ¹	73	70
	Kvinder	74	74	75
	Mænd	77 ¹²	66	67
Alder	16-19 år	69	57	73
	20-29 år	80	69	71
	30-39 år	64	71	68
	40-64 år	76	73	72
	65 år+	80	63	68
Uddannelseslængde	Grunduddannelse	29 ²⁰	44	55
	Gymnasial/erhvervsfaglig uddannelse	73	63	68
	Kort videregående uddannelse	89	67	76
	Mellemlang videregående uddannelse	81	83	78
	Lang videregående uddannelse	75	79	77
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit				
2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Århusianske børns idrætsdeltagelse er iøjnefaldende, fordi pigerne dyrker markant mindre idræt end drengene. Landsgennemsnittet for piger er på 77 pct. mens 60 pct. af de århusianske piger

¹⁹ Ibsen & Nielsen (2008).

²⁰ Baseret på syv respondenter.

dyrker idræt regelmæssigt. Til sammenligning angiver hele 90 pct. af de århusianske drenge, at de dyrker idræt. Denne kønsmæssige skævvridning finder man også blandt københavnske børn, mens provinsbyerne altså har bedre fat i pigerne.

En undersøgelse fra 2009 har forsøgt at forklare, hvorfor storbypigerne holder sig fra idrætslige fritidsaktiviteter²¹. En af konklusionerne fokuserer på, at pigerne oplever dårlig eller manglende adgang til tilbud, der falder i deres interesse. Generelt ændrer teenagepiger præferencer fra de mere konkurrenceprægede idrætter til mere fleksibel motionsidræt, når de også skal bruge tid på skole, fritidsjob, venner, kærester mv. Dette sker samtidig med, at mange idrætsforeninger øger træningsmængden for at følge med i den stigende konkurrence, efterhånden som idrætsudøverne bliver ældre. Dette strider imod mange unge pigers ønsker, og de vælger altså mange gange helt at stoppe med idræt, når de oplever, at foreningernes krav bliver for store. Fitnesscenteret bliver ofte alternativ til den traditionelle idræt, men det kan være en økonomisk barriere for en teenagepige selv at skulle betale eller overtale forældrene til at betale et fast kontingent til et fitnesscenter hver måned. Der er behov for, at de eksisterende idrætsforeninger også har fokus på de unge, som ikke er talenter, eller som ikke ønsker at bruge mange timer om ugen på at træne på faste tidspunkter.

Tabel 2. I Århus og København dyrker piger mindre idræt end i andre landsdele

Idrætsaktive børn (pct.)	Århus	København	Lands-gennemsnit
Total	74	73	78
Drenge	90	79	79
Piger	60	64	77

4.2. Aktivitetsvalg

Kendetegnende for den århusianske idræt er et meget varieret idrætsbillede²². Her slår både storbyen og landsbyen igennem. Forholdsvis mange århusianere dyrker selvorganiserede motions- og fitnessaktiviteter, men byen rummer samtidig et rigt liv af traditionelle boldspilidrætter samt mange små niche- eller specialidrætter under foreningsidrætten. Især aktiviteter, som foregår ved skov og vand, er fremtrædende blandt voksne århusianere. Ud over de traditionelle løbe- og gangaktiviteter er kajak og sejlsport større end landsgennemsnittet, og samtidig dyrker relativt mange århusianere aktiviteter, der kræver specifikke faciliteter eller anlæg så som ridning, atletik, golf, tennis og handicapidræt. I forhold til København har især golf, men også badminton, ridning, rulleskøjter og kajak en mere central plads i voksne århusianeres idrætsdeltagelse. Omvendt hælder københavnerne mere til fitnessaktiviteter som styrketræning og aerobic. Tabel 3 herunder viser voksne århusianeres aktivitetsvalg sammenlignet med København og hele landet.

Børn i Århus adskiller sig kun i mindre omfang fra landsgennemsnittet i forhold til de største ti aktiviteter. Mest iøjnefaldende er en mindre andel, som spiller fodbold. Denne forskel gælder dog ikke for fodbold organiseret i en forening, hvilket tyder på, at det primært er den selvorganiserede fodbold i SFO eller hjemme i haven, som århusianske børn dyrker i mindre omfang. Omvendt hop-

²¹ Ibsen & Nielsen (2008).

²² Opgørelserne over aktivitetsvalg er baseret på andelen, der har dyrket de pågældende aktiviteter regelmæssigt inden for det seneste år.

per børnene mere i trampolin, hvilket oftest foregår i haverne, og de går mere til dans end børn i andre dele af landet. Yderligere spiller århusianske børn mere tennis end børn i Danmark generelt.

På flere områder i forhold til idrætsdeltagelse adskiller århusianske børn sig fra børn i København. Københavnske børn spiller mere fodbold, men igen gælder dette udelukkende den fodboldaktivitet, som foregår selvorganiseret uden for foreningerne. Omvendt er århusianske børn mere aktive i havetrampolinerne, de går oftere til gymnastik, løber på rulleskøjter og måske mest påfaldende: De spiller meget mere håndbold. Dette er dog ikke så overraskende i betragtning af kapacitetsforskellen mellem de to storbyer i forhold til adgang til idrætshaller med håndboldstørrelse. Børns aktivitetsvalg er vist i tabel 4 herunder.

Tabel 3. Voksne århusianeres idrætsdeltagelse favner bredt. Både motionsidrætter og traditionelle sportsgrene har stor tilslutning

Voksne (pct.)	Aktivitet	Århus	København	Lands- gennemsnit
Alle organiserings- former	Vandreture	37,2 ²	25,9 ¹	32,3
	Jogging	31,8 ¹	36,1 ¹	24,8
	Styrketræning	23,3 ²	33,5 ¹	19,2
	Gymnastik	19,3	14,4	17,6
	Svømning	18,4	18,6	15,0
	Aerobic	17,9 ²	27,0 ¹	17,3
	Badminton	13,5 ¹	8,7	9,5
	Fodbold	13,5 ¹	12,9	9,6
	Cykelsport (ikke transport)	9,9	11,8	11,8
	Yoga	9,9 ¹	13,7 ¹	6,3
	Spinning	9,4	10,6	10,0
	Dans	8,5	6,8	7,4
	Golf	7,6 ¹²	2,3 ¹	5,7
	Tennis	7,6 ¹	5,3	3,9
	Rulleskøjter	7,2 ¹²	3,4	3,4
	Basketball	6,3 ¹	4,6	4,2
	Kajak	4,9 ¹²	1,1	1,7
	Bowling	4,5	6,5	5,9
	Ridning	4,0	1,9	3,1
	Volleyball	4,0	4,6	2,6
	Håndbold	3,6	2,3	3,6
	Stavgang	3,1 ¹	4,6	5,6
	Fiskeri	3,1 ¹	3,8	5,6
	Orienteringsløb	3,1	4,2	2,1
	Jagt	2,7	0,8	3,7
	Sejlsport, windsurfing	2,7	2,7	2,1
	Bordtennis	2,2	2,3	1,9
	Klatring	2,2	2,7	1,0
	Boksning	2,2	3,4	1,6
	Handicapidræt	1,8	0,4	0,7
Atletik	1,3	0,8	0,8	
Rollespil	1,3	0,4	0,4	
Kano, roning	1,3	2,3	1,7	
Skydning	1,3	1,9	2,2	
Kampsport	0,9	3,0	1,4	
Skateboard	0,4	0,4	0,8	
Skøjteløb	0,4	1,9	1,0	

1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit
2: Signifikant forskel mellem Århus og København

Tabel 4. Børn i Århus foretrækker ofte de samme aktiviteter som børn i resten af landet

Børn (pct.)	Aktivitet	Århus	København ³	Lands- gennemsnit
Alle organiserings- former	Trampolin	37,4 ²	22,1 ¹	31,3
	Svømning	36,3	42,0	39,9
	Fodbold	35,2 ¹²	44,5	45,0
	Gymnastik	35,2 ²	25,0 ¹	34,0
	Jogging	30,8	22,1	23,3
	Rulleskøjter	20,9 ²	14,7 ¹	21,5
	Håndbold	20,9 ²	8,9 ¹	20,3
	Badminton	19,8	17,0	18,7
	Vandreture	18,7	15,5 ¹	19,2
	Dans	15,4 ¹	17,0 ¹	13,2
	Spejder	14,3	13,5	14,3
	Tennis	12,1 ¹	11,5 ¹	6,6
	Bordtennis	11,0	13,8 ¹	10,0
	Styrketræning	9,9	10,1	9,7
	Cykelsport	9,9	8,6	10,6
	Basketball	8,8	9,2 ¹	5,4
	Skateboard	8,8	6,9	6,1
	Kampsport	7,7	5,7	5,6
	Atletik	7,7	4,0	4,8
	Fiskeri	6,6	5,5 ¹	7,9
	Rollespil	6,6	9,8	7,6
	Ridning	5,5	11,2	11,5
	Golf	5,5	4,9	4,3
	Volleyball	5,5	4,6	3,1
	Hockey	5,5	6,0	4,6
	Kano, kajak, roning	4,4	2,9	2,6
	Spinning	4,4	2,6	3,2
	Sejlsport, windsurfing	3,3	2,9	2,5
	Boksning	2,2	3,7	2,0
	Handicapidræt	2,2	2,3	1,5
Aerobic	1,1	2,3	2,0	
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit 2: Signifikant forskel mellem Århus og København 3: Denne opgørelse er for hele København inklusiv alle postnumre under 2999 ²³ .				

²³ I tabel 4, 9 og 11 er beregningerne for københavnske børn baseret på børn i hele københavnsområdet inklusiv postnumre op til 2999. Det giver et større respondentgrundlag, da de 66 børn fra Københavns Kommune er meget få i forhold til at give et billede af deltagelsen i de enkelte idrætsgrene.

Kønsforskelle

Kvinder dyrker signifikant mere stavgang, aerobic og yoga end mænd, som omvendt er mere aktive inden for badminton, fodbold, golf og basketball. Forskellene er angivet i tabel 5 herunder.

De største aktiviteter blandt kvinder er vandreture, jogging, styrketræning, aerobic, gymnastik, svømning og yoga. Blandt idrætsaktive kvinder har kun 9 pct. undladt at nævne én af de ovenstående syv aktiviteter. Det vil sige, at Århus med gode muligheder for at dyrke disse aktiviteter kan sikre adgang for hele 91 pct. af alle idrætsaktive århusianske kvinder. Vel at mærke aktiviteter, som i høj grad foregår *uden* for traditionelle, etablerede idrætsfaciliteter.

Badminton er det eneste deciderede spil, som fylder betydeligt blandt voksne kvinder. Blandt de øvrige spil dyrker kvinderne tennis, fodbold, golf og håndbold.

Man finder en noget større variation i mændenes aktiviteter, som foregår i både skov, natur, fitnesscentre, idrætshaller samt udendørs boldbaner og anlæg til tennis og golf.

De største aktiviteter blandt mænd er jogging, vandreture, fodbold, styrketræning, badminton, gymnastik og svømning. Disse idrætsgrene til sammen tegner sig for 82 pct. af de idrætsaktive århusianske mænds idrætsdeltagelse. Mens mange af kvindernes idrætsaktiviteter foregår uden brug af reelle idrætsanlæg, kræver mænds aktivitetsvalg boldbaner til fodbold og golf samt haller til især badminton. Andre spil som basketball, indendørs fodbold, tennis, håndbold og volleyball udgør også en væsentlig andel af århusianske mænds idrætsaktiviteter.

90 pct. af alle idrætsaktive århusianere dyrker mindst én af de ti største idrætsaktiviteter. Selv om mange samtidig dyrker andre aktiviteter, er det interessant, at byen med eksisterende skov, natur, fitnessfaciliteter, svømmehaller og golfbaner kan opfylde ni ud af ti voksne idrætsaktives behov for at dyrke motion.

Billedet ser anderledes ud for de århusianske drenge og piger, som det fremgår af tabel 6. Her betyder de traditionelle idrætsfaciliteter meget for idrætsdeltagelsen. De største idrætsaktiviteter blandt drenge (hvor trampolin er udeladt) er: Fodbold, jogging, svømning, badminton, gymnastik, håndbold og rulleskøjter. 92 pct. af alle idrætsaktive drenge har dyrket mindst én af disse syv aktiviteter regelmæssigt inden for det seneste år.

Pigernes foretrukne aktiviteter er gymnastik, svømning, jogging, dans, fodbold, rulleskøjter, og håndbold, og 93 pct. af de idrætsaktive piger har dyrket mindst én af disse aktiviteter det seneste år. Rækkefølgen på aktiviteterne adskiller sig fra drengenes ved markant færre badmintonspillere og færre, der styrketræner, mens pigerne omvendt danser mere og går mere til gymnastik.

Både drenge og piger dyrker i gennemsnit 4,6 forskellige aktiviteter på et år, så der er stor sandsynlighed for, at de samtidig dyrker andre aktiviteter end de syv største.

Tabel 5. Der er forskel på århusianske mænd og kvinders idrætsdeltagelse

Voksne (pct.)	Aktivitet	Kvinder	Mænd
Alle organiserings- former	Vandreture	45,5 ¹	26,7
	Jogging	32,2	31,7
	Styrketræning	22,3	23,8
	Gymnastik	23,1	14,9
	Svømning	22,3	13,9
	Aerobic	20,7 ¹	13,9
	Badminton	7,4 ¹	20,8
	Fodbold	4,1 ¹	24,8
	Cykelsport (ikke transport)	7,4 ¹	12,9
	Yoga	15,7 ¹	3,0
	Spinning	12,4	5,9
	Dans	9,9	6,9
	Golf	3,3 ¹	12,9
	Tennis	5,0 ¹	10,9
	Rulleskøjter	9,9 ¹	4,0
	Basketball	1,7 ¹	11,9
	Kajak	4,1 ¹	5,9
	Bowling	1,7 ¹	7,9
	Ridning	5,8	2,0
	Volleyball	1,7 ¹	6,9
	Håndbold	3,3	4,0
	Stavgang	4,1 ¹	2,0
	Fiskeri	0,8 ¹	5,9
	Orienteringsløb	3,3	3,0
	Jagt	0 ¹	5,9
	Sejlsport, Windsurfing	1,7	4,0
Boksning	3,3	1,0	
1: Signifikant forskel mellem kvinder og mænd			

Tabel 6. Både drenge og piger i Århus dyrker mange forskellige idrætsaktiviteter

Børn (pct.)	Aktivitet	Drenge	Piger
Alle organiserings- former	Trampolin	39,0	36,0
	Svømning	31,7	40,0
	Fodbold	48,8 ¹	24,0
	Gymnastik	29,3 ¹	40,0
	Jogging	34,1	28,0
	Rulleskøjter	19,5	22,0
	Håndbold	22,0	20,0
	Badminton	26,8	14,0
	Vandreture	14,6	22,0
	Dans	2,4 ¹	26,0
	Spejder	14,6	14,0
	Tennis	14,6	10,0
	Bordtennis	14,6	8,0
	Styrketræning	14,6 ¹	6,0
	Cykelsport	17,1 ¹	4,0
	Basketball	14,6	4,0
	Skateboard	12,2	6,0
	Kampsport	7,3	8,0
	Atletik	7,3	8,0
	Fiskeri	9,8	4,0
	Rollespil	4,9	8,0
	Ridning	2,8 ¹	8,0
	Golf	12,2 ¹	<1,0
	Volleyball	4,9	6,0
	Hockey	2,4	8,0
	Kano, kajak, roning	7,3	2,0
	Spinning	4,9	4,0
	Sejlsport, windsurfing	4,9	2,0
	Boksning	4,9	0
	Handicapidræt	2,4	2,0
Aerobic	0	2,0	
1: Signifikant forskel mellem drenge og piger			

Aldersforskelle

Der er store variationer mellem de yngre og de ældre generationers valg af idrætsaktiviteter. Yngre drenge og piger adskiller sig væsentligt fra de lidt ældre børn og unge. Der sker utrolig meget med børns idrætspræferencer i takt med skiftet fra barn til teenager, men forskelle præger også billedet mellem unge og voksne samt mellem voksne og ældre.

Fodbold, svømning og gymnastik tiltrækker i stor stil de yngre børn under 12 år. Motions- og fitnessaktiviteter som jogging, styrketræning og aerobic bliver mere populære blandt unge og yngre voksne, mens den ældre del af befolkningen foretrækker mindre fysisk krævende idrætsgrene og

motionsformer som vandring, stavgang, gymnastik, svømning, cykelsport og golf. Tabel 7 viser forskelle mellem yngre voksne (16-40 år) og ældre voksne (40 år+). Generelt er boldidrætter som fodbold, håndbold og volleyball samt ketsjersportsgrene som badminton og tennis mest populære blandt de yngre generationer. Basketball og golf møder dog forholdsvis stor tilslutning fra de lidt ældre generationer over 40 år. Basketball ser ud til at have en noget større opbakning og tilslutning blandt ældre århusianere i forhold til landsgennemsnittet, hvilket tyder på en vedvarende tradition og interesse for denne idrætsgren, hvor medlemmerne i nogen grad fastholder deres aktivitet igennem flere livsfaser.

På flere områder adskiller århusianerne sig fra landsgennemsnittet. Yngre århusianere mellem 16 og 40 år spiller signifikant mere badminton, basketball, tennis, rollespil, løber mere på rulleskøjter og dyrker mere atletik end landsgennemsnittet. De ældre generationer dyrker mere gymnastik og yoga, de jogger mere, spiller mere basketball og ror mere kajak i forhold til samme aldersgrupper i hele Danmark. Omvendt deltager århusianere over 40 år sjældnere i spinning sammenlignet med resten af landet.

Tabel 7. Idrætsmønsteret blandt ældre århusianere adskiller sig meget fra mønsteret blandt yngre århusianere

Voksne (pct.)	Aktivitet	Århus		Lands-gennemsnit	
		16-40 år	40 år+	16-40 år	40 år+
Alle organiserings-former	Vandreture	26,3 ²	45,2 ¹	24,3	35,8
	Jogging	45,5	21,0 ¹	38,4	17,4
	Styrketræning	33,3	15,3	30,9	13,4
	Gymnastik	9,1 ²	27,4 ¹	11,4	20,6
	Svømning	19,2	17,7	17,1	13,9
	Aerobic	28,3 ²	9,7	27,5	12,5
	Badminton	16,2 ¹	11,3	10,5	8,5
	Fodbold	25,3 ¹²	4,0	17,8	5,4
	Cykelsport (ikke transport)	10,1	9,7	9,2	13,1
	Yoga	11,1	8,9 ¹	7,3	5,4
	Spinning	13,1	6,5 ¹	11,0	9,8
	Dans	6,1	10,5	8,6	6,8
	Golf	8,1	7,3	4,0	6,2
	Tennis	9,1 ¹	6,5	3,4	3,8
	Rulleskøjter	11,1 ¹²	4,0	5,8	1,9
	Basketball	8,1 ¹²	4,8 ¹	4,9	3,4
	Kajak	4,0	5,6 ¹	1,8	1,4
	Bowling	7,1	2,4	5,8	5,9
	Ridning	8,1 ²	0,8	5,3	1,9
	Volleyball	7,1 ²	1,6	4,9	1,4
	Håndbold	8,1 ²	<1,0	7,1	1,7
	Stavgang	2,0	4,0	2,2	7,3
	Fiskeri	2,0	4,0	5,1	6,1
	Orienteringsløb	4,0	2,4	3,8	1,1
	Jagt	2,0	3,2	3,5	3,9
	Sejlsport, Windsurfing	2,0	3,2	1,7	2,2
	Klatring	4,0	0,8	1,9	0,3
	Boksning	4,0	0,8	3,4	0,7
	Atletik	2,0 ¹	0,8	1,4	0,4
	Rollespil	2,0 ¹	0,8	0,4	0,3
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit					
2: Signifikant forskel mellem aldersgrupperne					

Køns- og aldersforskellene er interessante og værd at tænke ind i en samlet strategi for udvikling af idræts- og bevægelseskulturen i Århus. Piger og kvinder har nogle andre præferencer, ønsker og behov end drenge og mænd. Tilsvarende varierer idrætsdeltagelsen i forskellige livsfaser. En strategi, som handler om at optimere muligheder om idræt for alle, handler altså i høj grad om at tænke i specifikke målgrupper, da der er stor forskel på, hvor og hvordan århusianerne dyrker deres idræt.

Idrætsaktiviteter i forening

Mange idrætsaktiviteter foregår i dag uden for de organiserede rammer i idrætsforeningerne. Det betyder, at den samlede idrætsaktivitet ikke præcist afspejler, hvilke foreningsidrætter der dominerer billedet i Århus. F.eks. forsvinder trampolin, jogging og rulleskøjter ud af billedet, når fokus rettes mod børns foretrukne foreningsaktiviteter. Som angivet i tabel 9 i det følgende, fremstår fodbold, gymnastik, håndbold, svømning, og badminton som klart de største foreningsaktiviteter, mens dans, spejder, tennis og kampsport følger efter med en mere moderat tilslutning. De største forskelle mellem århusianske og københavnske børn finder man i gymnastik og håndbold. Langt flere århusianske børn dyrker disse aktiviteter i forhold til københavnske børn.

Forskellen mellem det samlede idrætsmønster og de største foreningsidrætter varierer i endnu større omfang blandt voksne idrætsudøvere. Det skyldes, at flertallet af de voksne idrætsudøvere dyrker idræt på egen hånd med aktiviteter, som ikke traditionelt er blevet udbudt gennem foreningsidrætten.

De seks mest populære aktiviteter blandt voksne århusianere er således vandreture, jogging, styrketræning, gymnastik, aerobic og svømning. Vandre- og løbeturene foregår primært på egen hånd i f.eks. de århusianske skove, langs vandet og omkring Brabrand Sø. Styrketræning og aerobic finder overvejende sted i byens kommercielle fitnesscentre, og svømning er også i langt de fleste tilfælde noget, århusianerne selv går til uden for organiserede rammer.

I forhold til København vælger flere århusianere dog at dyrke idræt i en traditionel idrætsforening. Foreningsdeltagelsen blandt voksne er tilmed på linje med landsgennemsnittet på trods af, at Århus er en stor by med mange kommercielle idrætsudbydere og med en stor tilbøjelighed til at dyrke idræt på egen hånd. Århusianerne foretrækker foreningsidrætterne fodbold, gymnastik, badminton, golf, og tennis, som det fremgår af tabel 8 herunder.

Tabel 8. Voksne århusianere dyrker mere foreningsidræt end voksne i København

Voksne (pct.)	Aktivitet	Århus	København	Lands- gennemsnit
Foreningsaktiviteter	Fodbold	6,7	4,2	5,4
	Gymnastik	6,3	3,0 ¹	7,6
	Badminton	5,8	3,8	5,5
	Golf	5,8 ²	1,9 ¹	4,1
	Tennis	5,4 ¹	2,7	2,3
	Svømning	2,7	2,7	2,9
	Jogging	2,2	1,1	1,6
	Styrketræning	3,6	4,9	3,8
	Håndbold	2,2	1,1 ¹	2,6
	Kajak	2,2 ²	0,4	0,7
	Dans	2,2	1,1	2,9
	Ridning	1,8	0,4	1,0
	Vandreture	1,8	0,8	1,3
	Sejlsport, windsurfing	1,3	0	0,8
	Yoga	1,3	1,1	1,0
	Aerobic	1,3	1,9	2,0
	Cykelsport (ikke transport)	1,8	0,4	1,0
	Basketball	1,3	0,8	0,3
	Stavgang	1,3	1,1	0,9
	Volleyball	1,3	0,8	0,9
Bowling	1,2	1,9	1,4	
1) Signifikant forskel fra landsgennemsnit				
2) Signifikant forskel mellem Århus og København				

Tabel 9. Ofte foretrækker børn i Århus de samme foreningsidrætter som børn i andre dele af landet

Børn (pct.)	Aktivitet	Århus	København ³	Lands- gennemsnit
Foreningsaktiviteter	Fodbold	28,6 ¹	32,5	37,8
	Gymnastik	23,1 ²	13,8	23,7
	Håndbold	18,7 ²	7,5	19,1
	Svømning	16,5	25,0	22,7
	Badminton	15,4	11,5	14,5
	Dans	9,9	7,8	6,4
	Spejder	9,9	11,5	12,4
	Tennis	8,8	7,8	4,4
	Kampsport	6,6	4,9	4,7
	Styrketræning	5,5	3,7	3,1
	Basketball	4,4	4,6	1,7
	Jogging	3,3	2,9	2,4
	Trampolin	3,3	2,0	2,0
	Volleyball	3,3	2,0	1,3
	Ridning	2,2	4,9	6,4
	Bordtennis	2,2	2,3	1,9
	Atletik	2,2	2,0	1,3
	Sejlsport, windsurfing	2,2	1,7	1,2
	Golf	1,1	2,6	2,5
	Aerobic	1,1	0,3	0,6
	Spinning	1,1	0,9	0,7
	Kano, kajak, roning	1,1	1,7	0,8
	Hockey	<1,0	0,6	0,6

1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit
2: Signifikant forskel mellem Århus og København 3: Denne opgørelse er for hele København inklusiv alle postnumre under 2.999.

Herunder er vist en fordeling over karakteren af århusianernes idrætsdeltagelse. Opdelingen er baseret på typer af aktiviteter i forhold til, hvor de typisk foregår. Udendørs aktiviteter indbefatter således stavgang, jogging, vandreture, cykelsport, kano, roning, kajak, sejlsport, jagt, fiskeri og rollespil. Under 'spil' indgår fodbold, håndbold, basketball, volleyball, badminton, tennis og bordtennis. Disse aktiviteter kræver typisk en almindelig idrætshal eller boldbane. 'Specialidrætter' er defineret som idrætter, der kræver specifikke faciliteter, underlag eller særlige hensyn så som rulleskøjter, skateboard, klatring, skøjteløb, svømning, ridning, atletik, skydning, golf og handicapidræt. Fitness rummer aktiviteterne styrketræning, aerobic og spinning, og endelig dækker 'Æstetik og kamp' over aktiviteter som dans, gymnastik, boksning, kampsport og yoga.

Som det fremgår af tabellen, dyrker århusianerne flere spil (boldspil og ketsjerspil) end danskerne generelt. Det vil altså sige aktiviteter, som typisk kræver faciliteter i form af almindelige idrætshaller, boldbaner samt specifikke anlæg til f.eks. atletik, svømning, golf, klatring og skøjteløb. Det er desuden interessant, at halvdelen af børns idræt samt over halvdelen af voksne århusianeres idræt foregår udendørs uden brug af deciderede idrætsfaciliteter.

Tabel 10. Den største 'arena' for voksnes idrætsdeltagelse foregår udendørs uden brug af deciderede faciliteter

Voksne (pct.)	Århus	København	Lands- gennemsnit
Udendørs	61,4	58,6	58,4
Spil	32,7 ¹²	25,5	23,6
Specialidrætter	32,7 ¹	26,6	26,9
Fitness	26,9 ²	37,6	26,4
Æstetik og kamp	31,4	31,6	28,1
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit			
2: Signifikant forskel mellem Århus og København			

Tabel 11. Børns idrætsdeltagelse foregår primært i byens idrætshaller, svømmehaller eller på udendørs boldbaner

Børn (pct.)	Århus	København ³	Lands- gennemsnit
Udendørs	49,5	48,6	51,5
Spil	65,9	66,4	65,9
Specialidrætter	53,8	58,3	59,1
Fitness	13,2	12,6	12,3
Æstetik og kamp	47,3	40,2	44,5
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit			
2: Signifikant forskel mellem Århus og København			
3: Denne opgørelse er for hele København inklusiv alle postnumre under 2.999.			

Dans er en bevægelseskultur, som forbinder idrættens verden med andre kulturområder på en naturlig måde, idet dansen ofte er knyttet til eller repræsenterer en kulturtradition, som udtrykkes gennem dansens specifikke bevægelsesformer. Dansen er desuden tilknyttet musikken og kunsten i form af rytmer, æstetik, udtryksformer etc. I Århus blomstrer et rigt liv af forskellige dansekulturer, og især børn og ældre borgere over 40 år danser mere end tilsvarende aldersgrupper i Danmark generelt.

4.3. Organiseringsgrad

Befolkningen i Århus er lige så engageret i foreningsidræt som den øvrige befolkning generelt. Dette er interessant, da det er med til at understrege Århus' dobbeltfunktion som både storby og landsby. Således er der samtidig lige så mange selvorganiserede som i København, hvilket i størst omfang er et storbyfænomen. I København ser man tilmed en tiltagende udligning mellem antallet, der organiserer sig i foreningsidrætten og i et privat center.

Tabel 12. *Både foreningsidrætten og den selvorganiserede idræt er meget udbredt i Århus*

Voksne (pct.)	Organisering	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Forening	40,4 ²	31,9 ¹	41,3
	Privat	22,0 ²	28,1 ¹	17,8
	Firma	7,2 ²	13,3 ¹	7,3
	Aftenskole	3,6	6,5	4,5
	På egen hånd	68,2 ¹	66,2 ¹	60,7
	Anden organisering	15,7	13,7	12,9
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit				
2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

I København angiver hele 42,4 pct. af børnene, at de dyrker idræt i SFO-regi. Dette er markant flere end i både Århus og hele landet generelt. Derudover adskiller organiseringsgraden sig kun i mindre omfang på tværs af de to storbyer og i forhold til landsgennemsnittet.

Tabel 13. *Foreningsidrætten er århusianske børns foretrukne organiseringsform*

Børn (pct.)	Organisering	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Forening	85,7	83,3	89,4
	Privat	12,1	18,2	11,8
	SFO	24,2 ²	42,4 ¹	24,9
	På egen hånd	50,5	39,4	50,1
	Anden organisering	23,1	18,2	16,8
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit				
2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

4.4. De ikke-idrætsaktive århusianere

Når nogle århusianere ikke dyrker sport eller motion, skyldes det primært, at de bruger tid på arbejde, tid på familie, de 'gider ikke', eller er i dårlig form²⁴. I forhold til landsplan adskiller århusianerne sig på to områder: En større andel mangler passende tilbud, og betydeligt flere angiver, at de ganske enkelt 'ikke gider'.

Københavnere oplever i højere grad end århusianerne, at det er for dyrt at dyrke idræt, og samtidig angiver de, at de ikke har de rette faciliteter.

²⁴ N = 104.

Tabel 14. Århusianernes årsager til ikke at dyrke idræt adskiller sig på nogle punkter fra årsagerne i andre dele af landet

Voksne (pct.)	Årsag til ikke at dyrke idræt	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Bruger tiden på familien	21,1 ¹	31,0	32,7
	Bruger tiden på arbejde	32,4	29,8	32,0
	Bruger tiden på andre fritidsinteresser	25,4	26,2	26,6
	Er i dårlig form	23,9	23,8	20,4
	Har dårligt helbred	21,1	22,6	19,1
	Holder pause – regner med at starte igen	26,8	23,8	19,1
	Mangler nogen at følges med	19,7	21,4	17,5
	Gider ikke	23,9	21,4	16,6
	Motion/sport interesserer mig ikke	19,7	14,3	13,6
	Har ikke råd	14,1 ²	19,0 ¹	9,9
	Er for gammel	7,0	6,0	9,2
	Savner passende tilbud	14,1 ¹	10,7	8,0
	Har svært ved at få barn/børnene passet	4,2	6,0	6,3
	Har ikke de rette faciliteter	2,8 ²	10,7	4,9
	Ved for lidt om motion/sport mv.	4,2	1,2	2,0
	Familien/omgangskredsen er imod det	0	1,2	0,7
	Andre grunde	23,9 ²	8,3	14,8
	Ved ikke	5,6	6,0	4,0
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit				
2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Det er ikke muligt at lave en opgørelse over århusianske børn, da der kun er ganske få respondenter, som ikke angiver at dyrke sport eller motion. Børn er generelt optaget af venner og andre fritidsinteresser, når de ikke dyrker sport eller motion. Hvis de oplever mulighed for at dyrke de sociale fællesskaber *samtidig* med at de dyrker idræt, dvs. at de kan gå til de samme ting som vennerne uden at blive adskilt på baggrund af niveau, og hvor der ikke nødvendigvis er fokus på præstationsoptimering og konkurrence i én specifik idrætsgren, kan det tilsyneladende fjerne nogle af barriererne for de børn og unge, som ikke normalt ønsker at dyrke idræt. I Århus har man gjort flere forskellige forsøg på at fange en bred gruppe af børn og unge. Der skal både være plads til talenterne og dem, der bare gerne vil have det sjovt sammen med vennerne.

Opsummering

Århusianerne dyrker generelt meget sport og motion. Enkelte målgrupper skiller sig dog ud med henholdsvis højere og lavere idrætsdeltagelse i forhold til øvrige dele af landet. Særligt unge studerende opretholder en meget idrætsaktiv hverdag i Århus, og det samme gælder århusianske mænd generelt. Et blik på mænds foretrukne idrætsaktiviteter kunne tyde på, at mænd i Århus har specielt god adgang til både udendørs og indendørs fodboldbaner, badmintonbaner, golfanlæg samt gode og inspirerende områder til jogging. I København kan det f.eks. være vanskeligt for en gruppe voksne mænd at få adgang til en indendørsbane til fodbold, fordi halkapaciteten er dårligere end i Århus.

Blandt udfordringerne i Århus står teenagere – især teenagepigerne. Denne udfordring deler Århus med mange andre byer og især med København, hvor forholdsvis få af de unge piger udfylder fritiden med sport og motion. Tilsvarende har Århus en udfordring med befolkningsgrupper uden videregående uddannelse. I idrætspolitikken har kommunen allerede fokus rettet mod de udfordringer, som følger med idrætsdeltagelse blandt særlige målgrupper. Indsatsen styrkes blandt teenagepigerne. Et projekt på AARHUS TECH, byens tekniske skole, viser desuden, at en målrettet indsats mod unge, som normalt kun i mindre omfang dyrker idræt i fritiden, sagtens kan motiveres til at deltage i idræt, hvis de rette vilkår og rammer står til rådighed. Det handler for Århus om at trække de gode erfaringer ud af disse projekter og få dem forankret i nogle holdbare løsninger under en hensigtsmæssig organiseringsstruktur.

5. Idræts- og bevægelsesfaciliteter i Århus

Adgang til idrætshaller, svømmehaller, boldbaner, offentlige lege- eller aktivitetspladser samt fitnesscentre har afgørende betydning for idrætsdeltagelsen. Sådanne faciliteter er i høj grad med til at sikre en høj idrætsdeltagelse – især for aldersgrupperne op til 35 år. For aldersgruppen mellem 36 og 64 år betyder selve sportsinfrastrukturen mindre, mens individuelle faktorer, primært uddannelseslængde, til gengæld har afgørende betydning for idrætsdeltagelsen. Blandt personer over 65 år har adgang til natur og skovområder særlig stor betydning for idrætsdeltagelsen.

De store forskelle i generationernes aktiviteter og dermed også arenaer for forskellige generationers idrætsdeltagelse illustreres af nedenstående tabel:

Tabel 15. Brugen af idrætsfaciliteter varierer mellem generationerne.
Tabellen er baseret på hele landet (pct.)

	7-12 år	13-15 år	16-19 år	20-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-69 år	70 år+
Gymnastiksal	43	36	22	12	9	11	12	17	15
Arbejdspladsen	-	-	1	4	5	4	4	1	1
Alm. Idrætshal	51	52	30	16	12	10	10	10	6
Hal/lokale til bestemt idrætsgren	59	37	23	25	19	15	16	14	11
Fitnesscenter o. lign.	4	14	25	36	20	16	13	10	5
Andet lokale eller anlæg	29	26	9	15	9	8	8	11	11
Hjemme/ i haven	55	48	12	11	11	10	11	9	10
Særlig udendørs bane eller anlæg	49	45	28	21	12	13	11	12	8
I byens parker	10	16	6	10	4	3	3	3	3
På vandet	11	12	6	5	6	7	5	6	3
På veje, gader, fortove o. lign.	36	37	24	26	26	22	18	15	8
Ved stranden	20	14	4	4	3	4	5	5	3
I naturen	37	34	30	25	31	34	34	34	20

Kilde: Pilgaard, Maja (2009): Sport og motion i danskernes hverdag, Idrættens Analyseinstitut, København.

En kommunes prioritering af faciliteter og sportsinfrastruktur har generelt stor betydning for idrætsdeltagelsen, og en kommune kan gøre meget for at optimere adgangen til idrætsfaciliteter for forskellige målgrupper.

Normalt hører idrætsfaciliteter under fritidsforvaltningen i kommunerne, mens adgang til natur og grønne områder samt kommercielle faciliteter ikke i samme grad er under kommunens indflydelse. Derfor er det væsentligt at indgå partnerskaber eller tværsektorielle alliancer for at skabe så attraktive rammer som muligt for befolkningens idrætsaktivitet gennem alle livets faser.

En optælling fra Århus Kommune viser, at Århus har 653 deciderede idrætsfaciliteter til rådighed²⁵. En tilsvarende opgørelse fra Lokale- og Anlægsfonden fra 2008 viser et samlet antal faciliteter til idræt og bevægelse på 708 i Århus Kommune²⁶. De forskellige tal i optællingerne skyldes forskel i opgørelsesmetoderne, men generelt viser tallene, at faciliteterne i Århus Kommune tilgodeser et meget bredt spektrum af idrætsaktiviteter.

På den ene side står de traditionelle faciliteter i form af idrætshaller, gymnastiksale, boldbaner og svømmefaciliteter, som udgør mere end halvdelen af de faciliteter, byen stiller til rådighed for byens borgere. Disse faciliteter giver mulighed for at dyrke en lang række idrætsgrene, hvor de traditionelt store idrætsgrene er i overtal. Det gælder eksempelvis fodbold, håndbold, badminton og gymnastik. Dertil kommer en række specialfaciliteter, som er målrettet specifikke idrætsgrene og bevægelsesformer. Eksempler er den indendørs atletikhal, Marselisborghallen, Skøjtehallen og skateranlæggene både udendørs og indendørs. Specialfaciliteter udgør en mindre andel af byens faciliteter, men på grund af Århus' størrelse med et stort befolkningsgrundlag er byen i stand til at stille de forskellige specialfaciliteter til rådighed for de fleste idrætsgrene.

Tabel 16. Optælling af faciliteter til idræt og bevægelse i Århus

Faciliteter	Antal (Århus Kommune)	Antal (Lokale- og Anlægsfonden)
Idrætshaller	51	49
Gymnastiksale	119	119
Boldbaner	223	258
Svømmefaciliteter	25	21
Specialfaciliteter ¹	228	233
Andet ²	7	28
I alt	653	708
1: Dækker over faciliteter, som er målrettet en specialidræt. Det gælder eksempelvis bordtennisfaciliteter, cykelbane, rideanlæg, skøjtehal og tennisbaner		
2: Dækker over havbade, lystbådehavne og hytter til friluftsliv		

Kilde: Århus Kommune (2010) samt Facilitetsdatabasen, Lokale- og Anlægsfonden

De rent kommercielle udbydere af idræts- og bevægelsestilbud indgår ikke i større grad i optællingerne af byens faciliteter til idræt og motion. Tallene i tabel 16 tager afsæt i de faciliteter, som Århus Kommune ejer eller yder tilskud til, og til dem hører de kommercielle faciliteter ikke. Det gælder

²⁵ Århus Kommune (2010).

²⁶ Lokale- og Anlægsfonden.

især fitnesscentre, som med 45 centre i Århus udgør en vigtig del af facilitetsudbuddet²⁷. Dertil kommer eksempelvis private kampsportsstudier og dansestudier, som ligeledes udgør en markant del af idræts- og bevægelseskulturen i Århus.

Udviklingen i befolkningens idrætsvaner og det øgede fokus på at skabe rammer for fysisk aktivitet for hele befolkningen betyder, at et overblik over faciliteter til idræt ikke kun skal rumme faciliteter, som specifikt er målrettet idrætten. Århus Kommune rummer mange muligheder for bevægelse og fysisk udfoldelse gennem eksisterende skov- og strandområder. Disse muligheder er eksempelvis de mange stier og ruter, som et meget stort antal århusianere benytter til løb, cykling, vandreture, mountainbike, rulleskøjteløb, stavgang m.v. I de senere år har Århus Kommune også haft stor fokus på udbygningen af rekreative bevægelses- og naturområder, bl.a. med etableringen af Hasle Bakker og genetableringen af naturområder som Årslev Eng sø og Egå Eng sø, der tidligere var lukket landbrugsareal.

5.1. Århus over for København og hele landet

Et blik på de relative facilitetsforhold i Århus, dvs. antallet af indbyggere pr. facilitet, giver et interessant perspektiv på udbuddet af faciliteter i Århus til København og Danmark som helhed.

Et typisk storbytræk på facilitetsområdet er, at der i de store byer ikke er den samme mængde faciliteter til rådighed i forhold til indbyggerantallet. Det betyder dårligere forholdstal for storbyerne, som ikke har lige så mange faciliteter pr. indbygger som de mindre byer og landområder. Det gør sig også gældende i Århus, hvor storbytrækkene fremgår tydeligt i forholdstallene. Eksempelvis er der 1.777 indbyggere i Århus om hver hal, idrætslokale eller gymnastiksal, mens tallet er 1.230 på landsplan. Der er altså generelt flere indbyggere om at dele faciliteterne i Århus.

Sammenligner man Århus med København, ser forholdene dog anderledes ud. I København træder storbytrækkene i større omfang frem, og her er der eksempelvis 2.307 indbyggere om at dele haller, idrætslokaler og gymnastiksale. Århusianerne har altså bedre adgang til traditionelle idrætsfaciliteter end københavnernes.

Dette forhold understøttes af analyser baseret på undersøgelsen "Danskernes motions- og sportsvaner 2007", som vist i tabel 21 og 22. Tabellerne viser, at århusianerne ikke blot har kortere afstand til deres faciliteter, men at de også er mere tilfredse med de faciliteter, de har stillet til rådighed, end københavnernes.

Det fremgår dog ikke af forholdstallene, hvor stor udnyttelsesgraden på faciliteterne er, og hvilken stand faciliteterne er i. Århus Kommune opgør udnyttelsesgraden på de store grupper af idrætsanlæg, og her viser tallene eksempelvis, at idrætshallerne i 2009 blev udnyttet 87 pct. i højsæsonen, dvs. i vinterhalvåret²⁸. Det tal er udtryk for, at de faciliteter, der er til rådighed, rent faktisk bliver brugt. Ved læsning af forholdstallene bør man således tage i betragtning, at der i flere lokalområder kan være tale om en overkapacitet af visse facilitetsformer, eksempelvis tennisbaner eller idrætshaller, som i flere tyndt befolkede områder kan være decideret lukningstruede²⁹.

²⁷ Tal fra Idrættens Analyseinstituts database over danske fitness- og motionscentre, 2010.

²⁸ Sport & Fritid (2009b).

²⁹ Halinspektørforeningen.

I forhold til de 'øvrige faciliteter' ser det ud til, at Århus klarer sig dårligere end både resten af Danmark og København. Det kan betyde, at Århus ikke er så godt forsynet med specialfaciliteter i idrætten i forhold til resten af landet og København, men her må man tage forbehold for, at der kan være forskel på opgørelsesmetoder og de faciliteter, forskellige kommuner vælger at tælle med i opgørelserne under 'øvrige faciliteter'. Generelt forekommer der ikke fra idrættens side at være udtrykt et skrigende behov for nye specialfaciliteter i Århus, måske med undtagelse af behovet for en ekstra skøjtehal eller et moderne indendørs atletikanlæg.

Tabel 17. Forholdstal på faciliteter (antal indbyggere om hver facilitet)

Facilitet	Århus (298.538 indb.)	Danmark (5.475.695 indb.)	København (509.861 indb.)
Haller, idrætslokaler og gymnastiksale	1.777	1.230	2.307
Svømmehaller	12.979	9.344	20.394
Atletikanlæg	19.902	10.591	169.953
Skøjteanlæg	149.269	77.122	127.465
Boldbaner	1.157	734	2.360
Øvrige idrætsfaciliteter (specialfaciliteter)	1.382	454	923
Friluftsliv	11.482	2.918	-

Kilde: Facilitetsdatabasen, Lokale- og Anlægsfonden

Et kig på en tabel over de øvrige større byer i Danmark, ud over København, viser, at selv om Århus i forhold til landsgennemsnittet ligger dårligere på de traditionelle faciliteter, ligger byen på nogenlunde samme niveau som andre større byer som Odense og Aalborg. Dog med dårligere tal for boldbaner, hvilket også er et fast punkt på den idrætspolitiske dagsorden i Århus.

Tabel 18. Forholdstal for Århus, Odense og Aalborg (indbyggere pr. facilitet)

Facilitet	Århus (298.538 indb.)	Odense (186.932 indb.)	Aalborg (195.145 indb.)
Haller, idrætslokaler og gymnastiksale	1.777	1.763	1.653
Svømmehaller	12.979	26.704	13.009
Atletikanlæg	19.902	6.923	97.572
Skøjteanlæg	149.269	62.310	65.048
Boldbaner	1.157	1.005	833
Øvrige idrætsfaciliteter (specialfaciliteter)	1.382	1.198	376
Friluftsliv	11.482	-	4.152

Kilde: Facilitetsdatabasen, Lokale- og Anlægsfonden

5.2. Idrætsfaciliteter i Århus Kommune

Århus' idræthistorie rækker langt tilbage. Det gælder også på facilitetsområdet. I dag er faciliteter til idræt og bevægelse i Århus Kommune stadig højt på dagsordenen. Afdelingen for Sport & Fritid i Århus Kommune har fire hovedmålsætninger, hvor den ene netop handler om faciliteter:

Attraktive faciliteter: I Århus skal foreningsfaciliteterne fremstå moderne, imødekom-mende og veldrevne. Århus skal have en god dækning af de almindelige foreningsfacili-teter. Som storby skal Århus råde over mange specialfaciliteter til idræts- og forenings-aktiviteter³⁰.

Hovedmålsætningen omkring faciliteter synes at være rettet mod foreningerne i Århus. Det betyder klare målsætninger omkring den organiserede idræts adgang til faciliteter. Denne politik er understøttet af Folkeoplysningsloven, som forpligter kommunerne til at stille lokaler og faciliteter til rådighed for foreningslivet og yde lokaletilskud til aktiviteter i selvejende faciliteter (se også afsnittet 'Århus Kommunes økonomiske rolle i byen idræts- og bevægelseskultur'). Århus Kommune har til gengæld ikke samme klare politik for rammer til den selvorganiserede idræt, selv om mere end to ud af tre voksne århusianere dyrker selvorganiseret idræt³¹. En del dyrker dog både idræt organiseret og selvorganiseret.

Århus Kommune har i Sports- og Fritidspolitikken³² noteret, at den skal skabe gode rammer for den selvorganiserede idræt og bevægelse i byen, men målene er ikke defineret så tydeligt som i relation til foreningsidrætten.

Særlig karakteristisk for idrætten i Århus Kommune er en stor andel af selvejende faciliteter. Det gælder især de almindelige idrætshaller og tennisfaciliteter. Eksempelvis viser en optælling af kommunens haller, at 15 ud af 51 haller er selvejende, dvs. op mod en tredjedel af byens idrætshaller – ofte i forbindelse med stærke, flerstrengede foreningsmiljøer i lokalområderne. I de fleste tilfælde forvaltes faciliteterne af ressourcestærke foreninger med tilknytning til hallen.

Foreningernes ejerskab over hallerne giver et stort engagement. Foreningerne disponerer i vid udstrækning selv over kapaciteten i hallerne og kan med stor fleksibilitet udnytte haltiden effektivt. Risikoen ved denne forvaltningsmodel er dog, at de små, enstrengede foreninger eller selvorganiserede idrætsudøvere risikerer at komme bagest i køen, når der skal deles haltider ud.

Mange af de planlagte anlægsprojekter til idræt bliver ligeledes selvejende faciliteter. Det gælder bl.a. kommende kunstgræsbaner til fodbold.

Århus Kommune har en del ældre faciliteter til idræt og bevægelse. Kommunen påpeger selv i Sports- og Fritidspolitikken³³, at mange faciliteter har mere end 30 år på bagen. Gamle faciliteter stiller krav om vedligeholdelse, hvis de fortsat i fremtiden skal være attraktive at benytte for århusianerne. Århus Kommune er bevidst om nødvendigheden af, at de gamle faciliteter skal føres up to date, men kommunen har ikke et samlet overblik over behovet for renovering og modernisering,

³⁰ Sport & Fritid (2009a).

³¹ Pilgaard (2009).

³² Sport & Fritid (2009a).

³³ Sport & Fritid (2009a).

ligesom den ikke har en langsigtet overordnet plan for, hvordan renovering og modernisering skal foregå.

I den gældende sports- og fritidspolitik er der afsat penge til en række projekter, der sigter mod renovering og genopretning af faciliteter. Det gælder eksempelvis Århus Svømmehal, Atletion, Brabrandhallen m.fl.

Kommunen nedsatte i 2009 en tænketank til at komme med forslag til principperne for fremtidens udmøntning af midlerne til renovering og modernisering. Tænketankens seks overordnede anbefalinger lød som følger³⁴:

- **Tænk kreativt og brug skæve vinkler**, så man finder tilbud, der tiltaler børn og unge, som ikke tiltrækkes af de traditionelle idrætsgrene. Amerikansk fodbold, hoppeborge osv. Tænk samtidig på forankring af tilbuddene. Tilbud til børn og unge kan som udgangspunkt ikke køre på selvorganiseret basis
- **Tænk masse** – hvordan får man mange børn og unge i gang med få og enkle midler? Fodbold har f.eks. et stort potentiale i forhold til aktivering af børn og unge.
- **Investeer i eksisterende faciliteter** - herunder skoler, ungdomsuddannelser og fritidsfaciliteter, hvor alle børn og unge kommer i forvejen. Moderniser og skab åben tiltalende og miljøvenlig arkitektur – og husk at sætte fokus på tilgængelighed for mennesker med handicaps. Vær desuden opmærksomhed på den daglige drift. Set fra fritidsbrugernes synspunkt kan det være småting, der gør udslaget – f.eks. optimering af booking og adgangsforhold, god rengøringsstandard og adgang til depotplads.
- **Brug teknologien** til at skabe motivation. Idræt og motion skal være sjovt. Hvis man brugte samme ressourcer på udvikling af teknologi til motion som til pc-spil m.v., ville man nå langt.
- **Skab samlede familietilbud** – gerne i decentrale centre. Undersøgelser viser, at 80 % af alle idrætsaktiviteter sker inden for en radius af tre km fra hjemmet. Centrene må meget gerne indeholde flere funktioner – f.eks. bibliotek, daginstitutioner og indkøbsmuligheder.
- **Sæt fokus på byrum, skov og vand.** Århus har fantastiske naturområder liggende tæt på byen. Brug dem til at iscenesætte idrætten – meget gerne som cross-over projekter i mødet mellem de forskellige miljøer.

5.3. Adgang til faciliteter

Når århusianere benytter faciliteter til idræt forudsætter det ofte en eller anden form for brugerbetaling enten i form af medlemskab af foreninger med adgang til faciliteter eller ved medlemskaber hos kommercielle udbydere af idræt som eksempelvis fitnesscentre, bowlingcentre eller visse golfbaner og rideskoler.

Flere steder er det muligt at købe sig fleksibel adgang til at benytte offentlige faciliteter. Det gælder eksempelvis i den offentlige åbningstid i svømmehaller eller skøjtehallen, hvor der længe har været tradition for entrébetaling i den offentlige åbningstid. I de senere er flere hybridformer mellem of-

³⁴ Århus Kommune(2009).

fentlige og kommercielle idrætsanlæg begyndt at dukke op, mest markant i DGI-Huset i Værkme-
stergade, hvor man kan købe et klippekort og betale for hver gang, man benytter stedet.

Endelig stiller Århus Kommune faciliteter gratis til rådighed for selvorganiserede idrætsudøvere.
Eksempler er træningspavillonen på Tangkrogen, Sct. Annagade Skole med mulighed for en række
streetaktiviteter med bl.a. skaterramper, en bane til streetbasket og streetfodbold samt en beachvol-
leybane. Ved Musikhuset står en udendørs skøjtebane til rådighed for århusianerne i vinterhalvåret.

5.4. Idrætsvanerne og faciliteter

Væsentlig for en lidt bredere forståelse af de muligheder, Århus Kommune giver for idræt og moti-
on, er dog inddragelse af natur, byrum og grønne områder som arenaer for århusianernes idræt og
motion.

Århusianerne er, som det fremgår af tabel 19 herunder, mere tilbøjelige til at dyrke sport og motion
i naturen end danskerne generelt og indbyggerne i København. Den lette adgang til naturen er et
'landsbytræk' ved Århus, hvor især den selvorganiserede idræt og motion blomstrer.

Omvendt bruger århusianerne kun i mindre grad byens parker til idræt eller motion. Det kan virke
overraskende i forhold til København, hvor op mod hver femte benytter parkerne til motion, men
kan netop være et udtryk for den let tilgængelige natur, som får befolkningen til at vælge skov, hav
og strand frem for parkerne. Men omvendt kan det også være et tegn på, at parkområderne i Århus
ikke er optimalt bundet sammen med resten af byen som attraktive områder for eksempelvis en
løbe- eller cykeltur.

Århus adskiller sig yderligere fra landsplan ved en stor andel af indbyggerne, som benytter haller
eller lokaler til særlige idrætsgrene. Ifølge undersøgelsen af sport og motion i danskernes hverdag,
dækker begrebet 'særlige idrætsgrene' oftest over faciliteter til svømning, bowling eller ridning.

Tabel 19. *Faciliteter voksne benytter til aktivitet*

Voksne (pct.)	Facilitetsbrug	Århus	København	Lands gennemsnit
	Gymnastiksal	15,2	10,3	13,0
	Arbejdsplads	2,7	5,3 ¹	3,1
	Alm. idrætshal	10,8	9,9	11,7
	Hal/lokale til bestemt idræt	21,1 ¹	17, ¹	16,8
	Fitnesscenter	19,3 ²	26,6 ¹	16,6
	Andet lokale eller anlæg	19,4 ²	16,3 ¹	9,8
	Hjemme/i haven	9,4	13,7	10,4
	Særlig udendørs bane eller anlæg	18,4 ²	12,5	13,6
	Byens parker	2,2 ²	18,6 ¹	3,9
	På vandet	6,3	4,6	5,5
	På veje, gader, fortove og lign.	22,4	19,8	19,5
	Ved stranden	4,5	7,2 ¹	4,0
	Naturen	36,3 ¹²	19,8 ¹	30,8
	1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit			
	2: Signifikant forskel mellem Århus og København			

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 –
nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Et andet århusiansk træk er gymnastiksalene, der spiller en lige så stor rolle for børnenes idrætsdeltagelse som almindelige idrætshaller. Det er interessant, da børn på landsplan og tilmed også i København i overvejende grad ser ud til at benytte almindelige idrætshaller. Gymnastiksale har altså en meget stor betydning for den generelle idrætsdeltagelse i Århus, særligt blandt børn. Dette forhold er væsentligt at være opmærksom på i forbindelse med anlæg eller modernisering af faciliteter til idræt. Belægningen af kommunens gymnastiksale er stigende, men ligger fortsat kun på 50 pct. – dog på 69 pct. i prime time³⁵. I betragtning af at henholdsvis 47 og 29 pct. af alle børn og voksne dyrker aktiviteter, der sjældent kræver en hal af håndboldstørrelse, er der et stort potentiale for at udnytte gymnastiksalene bedre som arenaer for århusianernes deltagelse i idræt eller motion.

Den mest benyttede facilitet for børnenes vedkommende er dog 'haller eller lokaler til bestemt idræt'. Det skyldes først og fremmest de 36,3 pct. af børnene, som regelmæssigt svømmer, men også ridning, badminton og håndbold bliver nævnt i denne sammenhæng.

Tabel 20. Faciliteter børn benytter til aktivitet

Børn (pct.)	Facilitetsbrug	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Gymnastiksal	36,3 ¹	27,3	27,9
	Alm. idrætshal	33,0	31,8	36,1
	Hal/lokale til bestemt idræt	41,8	37,9	43,5
	Motionscenter	8,8	6,1	5,1
	Andet lokale eller anlæg	13,2	19,7	15,3
	Hjemme/i haven	28,6	36,4	32,6
	Særlig udendørs bane eller anlæg	41,8	33,3	39,4
	Byens parker	5,5	10,6 ¹	5,0
	På vandet	9,9 ²	3,0	6,8
	På veje, gader, fortove og lign.	22,0	16,7	20,7
	Ved stranden	4,4 ²	0	3,6
	Naturen	25,3	16,7	23,8
	1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit			
	2: Signifikant forskel mellem Århus og København			

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Den store tradition for foreningsidræt i Århus og et blomstrende foreningsliv i mange af de traditionelle idrætsaktiviteter stiller krav om adgang til de rette faciliteter.

Her fylder især andelen af faciliteter til traditionelle idrætter. Århus formår i mange henseender at tilfredsstille dette behov, hvor der ofte er forskel på mændenes og kvindernes behov.

Mændene dyrker oftere de traditionelle idrætter i traditionelle idrætshaller og på udendørs boldbaner, mens kvinderne i højere grad dyrker fitness, gymnastik og svømning, som ikke kræver de traditionelle haller og boldbaner. Børn dyrker også i høj grad de traditionelle idrætter, men her er det yderligere vigtigt, at der er nem adgang til faciliteter og bevægelsesområder i nærmiljøet, da det har

³⁵ Sport & Fritid (2009b).

stor betydning for især børn og unges idrætsdeltagelse. Omvendt har adgang til grønne områder og natur stor betydning for den voksne og ældre del af befolkningen. Forskellige behov i forskellige livsfasen og blandt forskellige befolkningsgrupper betyder samtidig, at kommunen nødvendigvis må rumme mange forskellige faciliteter og bevægelsesområder, hvis den ønsker at tilgodese og optimere mulighederne for idræt for alle gennem hele livet.

Århus satser også på eliteidrætten, og byen rummer en række faciliteter til eliteidræt, hvor det ikke er tilstrækkeligt med træningsfaciliteter til udøverne. Der skal også være faciliteter med en vis publikumskapacitet til rådighed. Her tilbyder Atletion faciliteter med stadion, som kan rumme 20.000 tilskuere til fodbold og atletik. Arenaen er en idrætshal med plads til knap 5.000 tilskuere, og den fungerer i det daglige som hjemmebane for de to store indendørs eliteidrætter i Århus, håndbold og basketball, samt større sportsevents.

Århus Kommune har indtil for nylig haft planer om en multiarena med plads til minimum 15.000 tilskuere, som kunne give byen kapacitet til at tiltrække flere og større sportsarrangementer til byen, men planerne er skrinlagt på grund af manglende finansiering og driftsøkonomi i et sådant projekt.

5.5. Afstand til faciliteter og tilfredshed

Det har betydning for danskere, at der er nem adgang og nærhed i faciliteterne til idræt og bevægelse, når aktiviteter skal passe ind i en ofte travl hverdag. Det gælder også i Århus, hvor 47 procent af befolkningen angiver, at de har valgt deres idræt afhængig af nærområdets faciliteter³⁶.

Såvel i forhold til idrætsfaciliteter som idrætsvaner er der en række storbyelementer i Århus, og byen kan på det punkt sammenlignes med København, men der er også væsentlige forskelle mellem Århus og København på facilitetsområdet³⁷.

For det første har århusianske børn kortere transporttid end københavnere til deres idrætsaktivitet. Som det fremgår af tabel 21 herunder bruger langt de fleste børn i Århus under et kvarter, mens københavnske børn ofte må afsætte op mod en halv time på transport hver vej, når de dyrker sport eller motion. Her udmærker Århus sig altså i forhold til København, da undersøgelser generelt viser, at muligheden for at dyrke sport og motion i nærområdet betyder utrolig meget – og især for mindre børn, der har vanskeligere ved at transportere sig selv³⁸.

³⁶ Pilgaard (2008).

³⁷ Pilgaard (2008).

³⁸ Pilgaard (2009), Høyer-Kruse (2008).

Tabel 21. *Børns transporttid til motions- og sportsaktivitet*

Børn (pct.)	Hvor lang transporttid har du til den motions- eller sportsaktivitet, du bruger mest tid på? (Kun den ene vej)	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Under 5 minutter	19,8	4,6	20,5
	5-14 minutter	51,6	44,6	54,1
	15-29 minutter	14,3	30,8	16,9
	30-45 minutter	4,4	13,8	3,5
	Over 45 minutter	1,1	3,1	0,9
	Ved ikke/ikke relevant	8,8	3,1	4,2
	Total	100 ²	100 ¹	100
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit 2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

For det andet er voksne århusianere generelt mere tilfredse end københavnere med de faciliteter, de har til rådighed til idræt og bevægelse. Denne tilfredshed er afspejlet i tabel 22 herunder, som samtidig viser, at århusianernes tilfredshed med faciliteterne i deres lokalområde ligger på niveau med landsgennemsnittet, selvom der generelt er flere indbyggere om at dele de gængse idrætsfaciliteter i Århus end i landet generelt.

Tabel 22. *Voksne århusianeres tilfredshed med faciliteter*

Voksne (pct.)	Er du tilfreds med faciliteterne i dit lokalområde?	Århus	København	Lands-gennemsnit
	I høj grad	26,9	17,0	27,2
	I nogen grad	32,9	30,8	33,6
	Hverken/eller	15,3	15,8	13,9
	I ringe grad	8,3	12,3	5,5
	Slet ikke	1,4	5,9	2,4
	Ved ikke	15,3	18,2	17,4
	Total	100 ²	100 ¹	100
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit 2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Mere end halvdelen af århusianerne er i høj grad eller i noget grad tilfredse med de faciliteter, de har til rådighed, mens der i København er længere transporttid og flere indbyggere om hver facilitet. Det afspejler sig samtidig i, at københavnere ifølge undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007'³⁹ i højere grad end århusianerne ville dyrke mere motion, hvis der var bedre faci-

³⁹ Pilgaard, Maja (2008).

liteter i deres nærrområde, mens det omvendt sjældent er mangel på faciliteter, der afholder århusianerne fra at dyrke idræt.

Denne tolkning er baseret på en opgørelse over andelen af befolkningen i de to byer, der angiver, at de ville dyrke mere sport eller motion, hvis der var bedre idrætsfaciliteter i nærområdet. Her angiver mere end halvdelen af alle børn i København, at de ville dyrke mere idræt med adgang til bedre faciliteter, mens en ud af fire gør det samme i Århus. Alligevel synes der dog at være et reelt potentiale for at øge aktivitetsniveauet blandt børn i Århus, hvis man kan forbedre adgangen til de rette faciliteter i de nærområder, hvor behovet er størst.

Tabel 23. Bedre faciliteters betydning for at voksne vil dyrke sport og motion

Voksne (pct.)	Ville du dyrke mere sport/motion, hvis der var bedre idrætsfaciliteter i dit nærområde?	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Ja	17,9	28,1	17,1
	Nej	58,0	51,0	63,2
	Ved ikke	24,1	20,9	19,6
	Total	100 ²	100 ¹	100
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit 2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Tabel 24 Bedre faciliteters betydning for om børn vil dyrke mere sport og motion

Børn (pct.)	Ville du dyrke mere sport/motion, hvis der var bedre idrætsfaciliteter i dit nærområde?	Århus	København	Lands-gennemsnit
	Ja	24,4	54,5	34,2
	Nej	50,0	27,3	42,9
	Ved ikke	25,6	18,2	22,9
	Total	100 ²	100 ¹	100
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit 2: Signifikant forskel mellem Århus og København				

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

5.6. Udvalgte faciliteter og arenaer til idræt og bevægelse i Århus

Århus tilbyder, som beskrevet i afsnittet om faciliteter, en bred vifte af faciliteter til idræt og bevægelse, og det er ikke muligt at beskrive dem alle her. Det er særligt værd at notere sig, at byen er relativt velforsynet med idrætsfaciliteter til de større foreninger i lokalområderne, lige som byen giver mulighed for at dyrke de fleste specialidrætter.

Men hvilke faciliteter kendetegner i særlig grad faciliteterne til idræt og motion i Århus? Hvad ville man vise frem, hvis man skulle pege på nogle fyrtårne af særlig betydning?

I det følgende præsenterer vi et bud på de mest markante faciliteter, og det er ikke helt tilfældigt i forhold til århusianernes motions- og idrætsvaner, at de 'naturgivne faciliteter' spiller en stor rolle.

Natur og byrum

Det er et markant kendetegn for Århus, at befolkningen har nem adgang til natur. Naturen har betydning for en stor del af de voksne danskere, når de motionerer⁴⁰. Når århusianerne bevæger sig i naturen, kan de benytte nogle af de forskellige ruter i og omkring Århus. Der er naturlige stier, og flere steder er der afmærkede ruter, som kan motivere befolkningen til at løbe, cykle eller vandre i områderne.

Der er mange eksempler på ruter i naturen i Århus. Et eksempel er i Riis Skov, hvor der på skovens stier er afmærkede ruter, folk kan bruge, når de løber eller går i naturen. Det samme gælder for Marselissskovene, hvor der ligeledes er tæt trafik på de særlige ruter til mountainbike eller ridning i den kuperede natur. Det karakteristiske ved både Riis Skov og Marselisborgskoven er muligheden for at komme i skoven på få minutter, selv om man befinder sig i den centrale by, samt den kuperede beliggenhed ved kysten med udsigt over strandarealer og Århus Bugten.

Senest er der kommet flere nye naturområder og ruter til i kommunen med eksempelvis de nyanlagte naturområder i Hasle Bakker og engsøerne i Egå og Årslev. Et andet eksempel er stien omkring Brabrand Sø. Turen rundt om søen er med sine knap ti kilometer ret lang og kan yderligere forlænges omkring den tilstødende Årslev Engsø. Den asfalterede sti på ruten har ikke kun potentielle for cyklister, vandrere eller løbere, men også for rulleskøjtøbere. Fælles for ruterne i både Riis Skov og rundt om Brabrand Sø er, at de klart definerede ruter skaber faciliteter, der understøtter idræts- og bevægelseskulturen i Århus på en måde, som ikke kræver særlig idrætsanlæg.

Naturen skaber med få midler gode rammer til store dele af den selvorganiserede idræt og bevægelse i Århus, men spørgsmålet er, om den markante løbe- eller cykelkultur i byen kan understøttes yderligere; eksempelvis med afmærkede rutenet, events, belysning eller nye overraskende ruter i byens landskab? I 2008 var Århus Festuges tema 'bevægelse', og i den forbindelse var det muligt at gå en tur ad Den Røde Rute rundt i byen til forskellige kulturelle seværdigheder. Igen i 2009 blev succesen med Den Røde Rute gentaget, så folk endnu en gang kunne tage en gåtur i kulturen i Århus. Ruter som denne åbner mulighed for at knytte det at bevæge sig sammen med det samlede kulturliv i byen.

Ruter i og omkring Århus er også i høj grad til brug for transport. Rigtig mange århusianere bruger cyklen som deres foretrukne transportmiddel, når skal omkring i byen. En fjerdedel af århusianerne angiver, at de hver dag tager cyklen til og fra deres arbejde og studie⁴¹. Det svarer til landsgennemsnittet for Danmark. Men det betyder alligevel, at cyklisterne udgør en markant del af bybilledet specielt inde i byen. Det gælder på byens veje og cykelstier, men det gælder også på ruter væk fra biler, busser og lastbiler. Århus Kommune har da også i 2009 lanceret en særlig cykelhandlingsplan, der skal gøre Århus yderligere attraktiv som cykelby⁴².

Havet og kysten

Et markant kendetegn ved Århus er befolkningens adgang til kyststrækninger og vand. I et land som Danmark med så meget kystlinje ligger mange byer ud til vandet, men det er særligt for en by

⁴⁰ Pilgaard, Maja (2008).

⁴¹ Pilgaard, Maja (2008).

⁴² Læs mere på hjemmesiden www.aarhuscykelby.dk.

af Århus' størrelse, at befolkningen i store dele af byen har så let adgang til at bruge vandet som facilitet til idræt og bevægelse.

Dette gælder eksempelvis i sejlsporten. Århus har flere sejlsportsklubber med sejlere på alle niveauer fra olympisk topklasse til tursejlere. Roning af forskellig slags spiller ligeledes en betydelig rolle i bevægelseskulturen ved havet eller på Brabrand Sø. Mange århusianere er medlem af byens ro-, kano- og kajakklubber, men en del kommer også med egne kajaker, lige som forskellige institutioner i og omkring Århus bruger Bugten til at sejle på.

Også kysten langs Århus fungerer som facilitet til idræt og bevægelse. Her spiller naturen igen en væsentlig rolle. Langs størstedelen af kystlinjen ud for Århus er der strand, som århusianerne året rundt benytter til gåture, lystfiskeri eller badning. Det er muligt at komme til vandet både ad almindelig vej og ad stier væk fra trafikken. Når befolkningen bruger naturen langs kysten som facilitet er det i høj grad selvorganiseret.

Et sted, hvor hav og kyst mødes om bevægelsesaktiviteter er Den Permanente Badeanstalt, også kaldet 'Den Permanente' i daglig tale, ved Riis Skov. Den Permanente fungerer om sommeren som strandfacilitet i Århus, og om vinteren huser den vinterbadeklubben Jomsborg, der er i kraftig vækst og passerede 4.700 medlemmer i vinteren 2010. Den Permanente fungerer også som idrætsfacilitet med beachvolley og kajakpolo på programmet.

I 2007 lancerede idrætsorganisationer i byen ideen om en 'Idrætsrambla', der skulle skabe et sammenhængende bånd af muligheder for bevægelse langs havet og kysten i Århus. Selv om Idrætsramblaen måske ikke realiseres i sin oprindelige form, er tankegangen bag med til at sætte fokus på rammer for bevægelse og idræt i de kommende års forventede kraftige udbygning af havnearealerne i Århus til beboelse, erhverv og fritid.

Atletion

I det sydlige Århus har Aarhus Idrætsparcs karakteristiske røde bygninger med opvisningsstadion og forskellige haller siden 1920 udgjort en markant ramme om opvisning og daglige aktiviteter i idræt. Idrætsanlægget, som i dag hedder Atletion, har ikke blot en markant, klassisk arkitektur, men også nogle af landets mest moderne faciliteter til eliteidræt og opvisningsidræt. Atletion-komplekset består af stadion NRGi Park, NRGi Arena, sportshotel, kontor- og mødefaciliteter, atletikhallen Marselisborghallen, elitefaciliteter til eksempelvis taekwondo, sportsdans og styrketræning samt tre almindelige idrætshaller, Team Danmark Hallen samt Store og Lille Stadionhal.

Det oprindelige stadion blev senest moderniseret omkring årtusindeskiftet, så det i dag har 20.000 siddepladser, der ofte er godt fyldt til AGF's hjemmekampe i fodbold eller lejlighedsvis fodboldlandskampe. Som det eneste større fodboldstadion i Danmark har NRGi Park fortsat faciliteter af international standard til atletik med otte rundbaner. Atletikfaciliteterne bruges i hverdagen af skoler og lokale atletikklubber til stævner og træning.

NRGi Arena var Danmarks største opvisningshal til håndbold og andre indendørs idrætsgrene, da den blev åbnet på den tidligere 'bane 2' i 2001. Hallen kan i dag rumme 5.000 tilskuere, og gennem løbende ombygninger har den fået forbedrede VIP-faciliteter. I de kommende år ombygges hallen igen, så der bliver forbedrede tilkørselsforhold for udstyr og køretøjer til selve hallen i forbindelse med koncerter og shows. Arenaen er hjemmebane for Århus GF i håndbold og Bakken Bears i ba-

sketball, men den anvendes også til internationale events, store møder, koncerter og lignende arrangementer. Desuden fungerer hallen i hverdagen som 'bufferhal' i Atletionkomplekset ved aflysninger i de øvrige haller,

Store og Lille Stadionhal har også tilskuerkapacitet, som dog er væsentlig mindre end NRG Arena med plads til henholdsvis 1.200 og 350 tilskuere. Lille Stadionhal, der står i sin oprindelige form fra opførelsen i 1920, anvendes mest til volleyball, mens den store hal er hjemsted for lokale håndboldklubbers træning og kampe. Atletion har ligeledes Team Danmark Hallen, som primært bruges til træning. Atletion indgår som en af tre Team Danmark Elitelandsbyer i Danmark, og spiser man sin frokost i anlæggets 'Café Break' kan man ikke undgå at møde kendte personligheder fra den lokale og nationale sportscene. Den sidste del af Atletion er Marselisborghallen, der om vinteren fungerer som hjemsted for træning og stævner i indendørs atletik. Hallen har baner til 60 meter sprint, men holder ikke internationale mål med en 200 meter rundbane.

Sct. Annagade Skole/N.J. Fjordsgades Skole

Den nedlagte skole Sct. Annagade Skole på Frederiksbjerg rummer et åbent lege-, idræts- og bevægelsesmiljø for den mere selvorganiserede idræt på udendørsarealerne.

'Anna', som brugerne af faciliteterne kalder stedet, er et åbent og gratis tilbud til alle, der ønsker at benytte sig af de forskellige bevægelsesfaciliteter på stedet. Der er ramper til skateboard, bmx og rulleskøjter, boldbane til streetbasket og streetfodbold, ligesom der bag skolen også er faciliteter til beachvolley, petanque og fodbold samt en legeplads.

Idrætslegepladsen blev oprettet i 1989 med henblik på at skabe lege- og idrætsfaciliteter i storbyen – faciliteter med nem og åben adgang, som også skulle være gratis⁴³. I dag samler stedet mange unge, og især byens skatere og andre omkring både den organiserede og selvorganiserede streetkultur benytter sig af faciliteterne.

Et kig på andelen af brugerne af Sct. Annagade Skoles faciliteter viser, at det i høj grad er de unge drenge, som bruger faciliteterne til bevægelsesaktiviteter, og drengene benytter i størst grad skaterfaciliteterne. Det betyder dog ikke, at piger ikke er til stede. De kommer for at opleve det sociale fællesskab, selvom de i mindre grad bruger stedet som bevægelsesfacilitet⁴⁴.

Med de åbne faciliteter, som alle har adgang til, er Sct. Annagade Skole et sted, som har rammerne til at rumme dele af den selvorganiserede by- og streetkultur i Århus, der repræsenterer en moderne bevægelseskultur. Det ligger ikke i streetkulturen at have den samme organiseringsgrad som den mere traditionelle foreningsidræt. Dette forhold gælder for skaterne, men også eksempelvis parkour, streetfodbold og streetbasket.

Århus Kommune har planer om at flytte faciliteterne på Sct. Annagade Skole til den nærliggende skole, N.J. Fjordsgades Skole, da Sct. Annagade Skole skal fungere som skole igen. Spørgsmålet er, om en overflytning kan ske på en måde, så stedets særlige kultur flytter med til et nyt sted.

⁴³ Schytte, Benny (2007).

⁴⁴ Ibid.

Globus1

Placeret i bydelen Gellerup i Århus Vest ligger multiaktivitetscenteret Globus1, der åbnede i 2005. Foruden faciliteter til forskellige idrætsformer fungerer centret som værested for beboerne i området. Gellerup er en bydel med en høj andel af familier med sociale problemer og lav indkomst, og en stor andel af beboerne har en anden etnisk baggrund end dansk.

Formålet med Globus1 har været at skabe fritidsrammer for de mange, som bor i og omkring Gellerup, og at bygge bro mellem de unge i området og kommunens og foreningernes tilbud. Blandt de unge i området er målet, at flere skal blive aktive i fritiden og integreres i foreninger i området⁴⁵. Stedet er et forsøg på at skabe rammer, der kan samle og integrere mange mennesker med mange forskellige kulturelle baggrunde.

Globus1 repræsenterer et forsøg på at samle mange forskellige funktioner af idrætten i det samme hus. Hvor eksempelvis idræts- og integrationskonsulenterne i Globus1 har et socialt formål for øje, har de almindelige idrætsforeninger på stedet ikke det samme direkte sociale formål men i stedet idrætten som mål. Tal fra foreningerne, der bruger Globus1, viser også, at der er sket en stigning i foreningsmedlemmer⁴⁶.

Forsøget på at knytte de forskellige funktioner sammen har dog også mødt udfordringer. Et eksempel er i relation til den selvorganiserede idræt. En stor andel af lokaletiderne i Globus1 er reserveret til foreninger og den organiserede idræt. Intentionen var at gøre plads til den selvorganiserede idræt, men stedet har oplevet problemer med brugergrupper uden for den organiserede idræt.

Globus 1 er udtryk for et forsøg på nytænkning, og stedet har givet Århus Kommune nogle erfaringer, som andre, der vil forsøge lignende ting, kan gøre brug af.

DGI-Huset

I 2003 åbnede DGI-Huset i centrum Århus med en ny type idrætsfacilitet til byens indbyggere. DSB's gamle centralværksted med store åbne haller blev bygget om til moderne idrætshaller og bevægelsesrum.

Hvor mange gamle idrætshaller er præget af at være én stor lukket hal i de traditionelle mål 20x40 meter, er arkitekturen i de gamle maskinhaller lukket op, så der er kontakt mellem de forskellige haller.

Der er en hal med de traditionelle mål i DGI-Huset, men denne hal ligger i direkte forbindelse med andre mindre haller og lokaler, hvilket giver kontakt og synlighed mellem brugerne af de forskellige faciliteter, selvom de ikke fysisk er i samme hal og dyrker samme idræt. Et eksempel er fægtesporten, som flere i Århus har fået indblik i. Fægting er ikke en sportsgren, der særligt ofte er fokus på i Danmark, og den dyrkes ofte i de lukkede lokaler, så det kun er fægterne selv, der så at sige møder sporten. Her har flere århusianere med fægternes brug af DGI-Husets faciliteter fået øjnene op for fægtesporten.

⁴⁵ Niras Konsulenterne (2007)

⁴⁶ Niras Konsulenterne (2007).

En ting er det fysiske rum, som er tænkt på en ny måde i DGI-Huset. En anden ting er måden, DGI-Huset organiserer idrætten på. Der er, som i de fleste andre haller, foreninger og skoler faste tider i husets haller og lokaler, men langt størstedelen af tiden er lagt ud, så alle frit kan booke en hal, en badmintonbane eller melde sig til en time i eksempelvis yoga. Her betaler brugerne ikke med kontingent som i de fleste foreninger, fitnesscentre eller lignende, men derimod med et klippekort, Clip'n'Fit, som betyder, at brugerne kun betaler for de timer, de reelt benytter huset.

DGI-huset repræsenterer dermed en ny måde at administrere en idrætsfacilitet på med større hensyntagen til en moderne livsstil med øgede krav til fleksibilitet i fritidstilbuddene. Den nye og den traditionelle idræt er sat sammen i en moderne organiseringsramme.

Det Nationale Hestesportscenter Vilhelmsborg

Syd for Århus ligger det Det Nationale Hestesportscenter Vilhelmsborg. Den gamle herregård danner ramme om et af Danmarks førende ridesportscentre med faciliteter til internationale ride-sportsarrangementer.

Centret rummer daglige stald- og træningsfaciliteter til hestesporten, men samtidig har den en opvisningshal med plads til ca. 3000 tilskuere. Det betyder at ryttere helt op til internationalt niveau benytter stedet, ligesom mange dygtige nationale såvel som internationale ryttere kommer til, når der afholdes internationale konkurrencer og events på stedet.

Samtidig ligger Vilhelmsborg placeret smukt i den landlige natur i kort afstand fra Århus.

6. Idrættens aktører

Traditionelt har det idrætspolitiske fokus i mange af landets kommuner været målrettet foreningsidrætten gennem aktivitets- og medlemsstøtte og gennem at stille faciliteter til rådighed til idrætsforeningerne eller yde tilskud til leje af private faciliteter. De senere år har mange kommuner dog i stigende grad rettet fokus mod andre måder at dyrke idræt på. Århus Kommunes Sports- og Fritidspolitik 2009-12 gør således opmærksom på de mange selvorganiserede udøvere og vigtigheden af at tilgodese befolkningens mere uorganiserede idrætsvaner i natur og byrum.

Den kommercielle sektor er til gengæld et område, som ikke bliver berørt i kommunal idrætspolitik. Der er ganske enkelt ikke tradition for at medtænke dette område i idrætspolitikken i danske kommuner, sandsynligvis fordi det netop er en kommerciel sektor, som ikke modtager offentlig støtte, og fordi den store vækst i den kommercielle sektor er af nyere dato. Men man kommer ikke uden om, at fitnesssektoren i dag spiller en betydelig rolle for mange borgeres idrætsdeltagelse, og samtidig har denne sektor nogle kvaliteter, som gør den til både konkurrent og supplement til den traditionelle foreningsidræt. På mange områder har konkurrencen tilmed styrket foreningsidrætten, da den gennem fitnesssektorens succes er blevet gjort opmærksom på ændrede ønsker og behov blandt mange idrætsaktive udøvere.

Det følgende afsnit beskriver de tre primære områder for at dyrke idræt og motion i fritiden: Det frivillige foreningsliv, den selvorganiserede idræt og den kommercielle fitnesssektor.

6.1. Det frivillige foreningsliv

En opgørelse fra Idrætssamvirket (se afsnittet 'Fritidsidrættens professionelle aktører') i Århus viser, at 439 foreninger er medlem af Idrætssamvirket, og foreningerne rummer mere end 80.000 medlemmer i ca. 80 forskellige aktiviteter⁴⁷. Det svarer til omkring 30 pct. af den århusianske befolkning mellem 5 og 80 år. Tallene er dog kun baseret på idrætsforeninger, der er medlem af Idrætssamvirket, mens der ikke findes nogen egentlig opgørelse over det samlede antal foreninger i Århus Kommune. DGI har 180 foreninger registreret i kommunen, mens DIF har 459 foreninger registreret. En foreningsundersøgelse gennemført af DIF og DGI i 2004 viser, at 34 pct. af alle foreninger i Århus er medlem af både DIF og DGI, hvorfor der vil være et vist overlap mellem DIF og DGI's registrering af foreninger⁴⁸.

I undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007' har 39 pct. af de voksne århusianere over 16 år samt 73 pct. af de århusianske børn mellem 7 og 15 år angivet, at de er medlem af en idrætsforening⁴⁹. Det svarer til, at halvdelen af alle *idrætsaktive* voksne og mere end ni ud af ti af alle *idrætsaktive* børn organiserer sig i en idrætsforening.

Foreningsundersøgelsen fra 2004 viser, at et overtal af århusianske foreninger er forholdsvis store med mere end 100 medlemmer. Derved adskiller de sig især fra København, hvor langt de fleste foreninger har under 50 medlemmer. Det skyldes primært, at idrætsforeningerne i Århus i højere grad er flerstrengede.

Den store andel af flerstrengede foreninger i Århus rummer et stort potentiale i forhold til fremtidens offensive satsninger på at udvikle idræts- og bevægelseskulturerne i Århus. Nye tendenser peger i retning mod øget samarbejde på tværs af aktører og udbydere af forskellige aktiviteter i bestræbelserne på at skabe mere fleksible og varierede aktivitetstilbud, der appellerer til en bredere målgruppe, end de traditionelle adskilte idrætsgrene gør i dag. Flerstrengede foreninger kan også have en fordel ved at kunne udbyde flere forskellige aktiviteter på samme tid, så der f.eks. er tilbud til både børn og forældre på samme tid. Det kræver naturligvis, at der er kapacitet til at rumme mere end én aktivitet af gangen, men mange af de flerstrengede foreninger i Århus er tilknyttet større idrætsanlæg med mere end én hal, svømmehal, tennis- eller squashbaner eller nærliggende områder, der indbyder til udendørs aktivitet.

En anden afledt effekt af de store, flerstrengede foreninger er den organisatoriske kapacitet til at ansætte lønnede medarbejdere til andre opgaver end træner- og instruktørarbejde. Undersøgelsen fra 2004 viser, at 16 pct. af de århusianske foreninger har ansat denne type personale mod 7,6 pct. af foreningerne i København samt et landsgennemsnit på 9,5 pct. Lønnede medarbejdere kan være med til at udvikle klubberne og arbejde strategisk med at finde sponsorer, indgå samarbejder med og følge op på partnerskaber med andre aktører, udføre administrativt papirarbejde og generelt

⁴⁷ <http://www.idraetssamvirket.dk/Medlemsforeninger.asp>

⁴⁸

http://www.dif.dk/OmDIF/Forside/Idraetten%20i%20total/Undersoegelser/~media/Interessenter/DIF/difdk/pdf/foreningsidraettens_vilkaar_foreningsundersoegelsen_aarhus%20pdf.ashx

⁴⁹ Disse tal viser, hvor mange der er medlem af en forening på tidspunktet, da spørgeskemaet blev udfyldt, mens opgørelserne i afsnittet om idrætsdeltagelse er baseret på, hvor mange der har dyrket en aktivitet i en forening inden for det seneste år. Denne andel er derfor en anelse højere, da nogen har været medlem inden for det seneste år uden at være det længere.

rykke på nogle af de områder, som de frivillige ikke har mulighed for at varetage i det daglige ulønnede træner- og/eller bestyrelsesarbejde.

Lystrup IF har eksempelvis ansat en aktivitetskoordinator, som har til formål at skabe større sammenhæng mellem foreningens mange eksisterende aktiviteter og lokalbefolkningens ønsker og behov for at tænke nyt. Målsætningen er en medlemsforøgelse på 20 pct. over to år, hvilket umiddelbart er en meget ambitiøs målsætning, som det bliver interessant at følge over de næste år.

Tabel 25. En stor andel af de århusianske foreninger er flerstrengede

Foreningstype (pct.)	Århus	København	Lands- gennemsnit
Enstrenget afdeling	50,1	82,4	67,3
Flerstrenget afdeling	49,9	16,2	29,6
Ved ikke	0	1,3	3,1

Kilde: Foreningsundersøgelsen 2004

Danske idrætsforeninger er traditionelt først og fremmest orienteret mod at opfylde de eksisterende medlemmers behov og foreningens oprindelige idé og målsætning. Omvendt har foreningerne kun i meget begrænset omfang haft fokus udadtil på lokalsamfundets ønsker og problemer samt den generelle efterspørgsel på idræt i befolkningen. De århusianske foreninger har dog været en smule mere rettet mod disse forhold end landsgennemsnittet (se tabel 26 herunder).

Dette forhold er interessant, da befolkningens idrætsvaner netop er under stor forandring i disse år, især fordi nye målgrupper som kvinder og befolkningen over 40 år i højere grad er begyndt at dyrke idræt og motion i fritiden, mens foreningerne er udfordret af stigende frafald blandt unge fra teenagealderen.

Foreningslivet skal være opmærksom på disse forandringer og udbyde aktiviteter for flere forskellige grupper i fremtiden, hvis det ønsker at bevare sin position på et marked med et stigende antal udbydere af idræt. Samtidig har kommunerne fået større ansvar på forebyggelsesområdet efter kommunalreformen i 2007, hvilket nødvendiggør, at kommunerne i højere grad tænker i tilbud om idræt, motion og sundhed for alle borgergrupper og ikke blot for de grupper, der tidligere især har været tilgodeset gennem fritids- og kulturpolitikken.

Da den seneste større foreningsundersøgelse er gennemført i 2004 – forud for kommunalreformen i 2007 – ville det være interessant at se foreningernes holdninger på samme spørgsmål fra tabellen nedenfor i dag. Spørgsmålet er, om foreningerne i højere grad vil målrette deres virksomhed mod eksterne behov for at bevare deres position i fremtidens kommunale idrætspolitik.

Tabel 26. I 2004 orienterede de fleste foreninger sig mod medlemmernes interesser og foreningens idé og målsætning

Hvad skal idrætsforeningerne orientere sig imod? (pct.)			
	Århus	København	Lands- gennemsnit
Foreningens idé og målsætning	60,7	62,2	61,2
Behovet for og efterspørgslen efter idræt i befolkningen	6,2	2,5	10,0
(Lokal)Samfundets ønsker og problemer	12,2	4,1	7,3
Foreningens eksistens	34,9	27,6	34,0
Medlemmernes interesser	61,4	59,0	57,2

Kilde: Foreningsundersøgelsen 2004

I en situation, hvor foreningernes evne til at indgå i samarbejder med andre aktører er udfordret, er det interessant, at undersøgelsen fra 2004 viser, at århusianske foreninger generelt har flere frivillige ledere og trænere end københavnske. Niveauet i Århus ligger på linje med foreninger i resten af landet. Da en større andel af århusianske foreninger samtidig har ansatte til at udføre øvrigt arbejde, fremstår mange århusianske foreninger relativt ressourcestærke.

Tabel 27. Århusianske foreninger har flere trænere og ledere end københavnske foreninger

Antal trænere og ledere			
	Århus	København	Lands- gennemsnit
Gennemsnitligt antal trænere pr. forening	9,4	6,7	9,5
Gennemsnitligt antal ledere pr. forening	10,6	9,3	10,7

Kilde: Foreningsundersøgelsen 2004

Danskernes motions- og sportsvaner 2007 bekræfter billedet af et generelt højt niveau af frivillighed i foreningslivet i Århus. Ikke nok med, at en større andel af århusianerne dyrker foreningsidræt i forhold til københavnerne (se afsnittet 'Organiseringsgrad'), de foreningsaktive er samtidig i markant højere grad involveret i frivilligt arbejde. Foreningsaktive århusianere overgår tilmed foreningsaktive på landsplan i forhold til det frivillige engagement, som det fremgår af tabel 28.

Hele 41 pct. af de foreningsaktive århusianere angiver at deltage i en eller anden form for frivilligt arbejde i idrætsforeningerne. Dette tal svarer til 20 pct. af samtlige voksne århusianere eller ca. 50.000 borgere i Århus Kommune. Langt de fleste deltager dog 'blot' i møder, mens en betydelig mindre andel involverer sig mere permanent i træner- og lederposter. Alligevel vidner tallene om århusianernes engagement i og ønsker om medindflydelse på idrætslivet i Århus. Denne kvalitet kan være med til at løfte og videreudvikle idrætten med afsæt i rødderne i det eksisterende idrættsliv og dermed bevare et stærkt lokalt og frivilligt engagement i fremtidens satsninger på idrætsområdet i Århus.

Tabel 28. I Århus engagerer foreningsmedlemmerne sig i meget høj grad i frivilligt arbejde

Baseret på foreningsaktive (pct.)	Århus	København	Lands- gennemsnit
Deltager i møder	27,8 ¹²	19,0	18,3
Deltager som træner	8,9 ²	1,2	10,3
Deltager som leder	11,1 ²	2,4	7,2
Deltager i andet frivilligt arbejde	11,1	9,9	11,0
Deltager i frivilligt arbejde (total)	41,1 ¹²	21,4	32,2
1: Signifikant forskel fra landsgennemsnit			
2: Signifikant forskel mellem Århus og København			

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Århus Kommune har allerede gennemført en lang række projekter, som involverer foreningerne i arbejdet med at udvikle idræt for specifikke målgrupper, de såkaldte partnerskaber. Primært i forhold til skole- og fritidsordninger, men også i forhold til integrationsprojekter i Århus Vest.

Erfaringerne er ikke udelukkende positive, og mange projekter er ikke videreført efter projektperiodens ophør. Dette forhold har affødt en del frustration blandt de frivillige, som oplever, at mange projekter etableres og koster en masse energi uden at blive forankret, hvorfor det kan være vanskeligt at se formålet med disse projekter⁵⁰.

I et større perspektiv har projekterne dog potentielle positive følger. Både kommunen og de involverede foreninger og institutioner har samlet en række af erfaringer, som stiller Århus foran mange andre byer, når det kommer til at indgå samarbejder om konkrete opgaver i fremtiden. Sådanne opgaver kan være af social- eller sundhedsmæssig karakter, men kan også være en nøgle til gennemførelse af store events eller partnerskaber på facilitetsområdet. Desuden er det fejlagtigt at tro, at interventioner kan føre markante ændringer med sig inden for projektforløbets levetid, som ofte kører over et eller to år. Det tager ofte mere end fem år at etablere vedvarende ændringer, især når det handler om at få folk til at dyrke sport eller motion, som dybest set drejer sig om at ændre på grundlæggende vaner og livsstil⁵¹.

6.2. Kommercielle fitnesscentre

Mens foreningssektoren i Århus er mindst lige så stærk som det generelle billede i hele landet, rummer den kommercielle idrætssektor i Århus nogle af de træk, der kendetegner idrætskulturen i storbyen København.

21 pct. af de voksne århusianere angiver at dyrke idræt i et kommercielt center, svarende til ca. 52.000 indbyggere. Fitnesssektoren er uden tvivl én af de hurtigst voksende aktører på idrætsområdet i disse år, og på bare fire år er antallet af fitnesscentre i Århus ifølge Idrættens Analyseinstituts database over fitness- og motionscentre steget fra 27 til 45. 33 af centrene er kommercielle, men i de sidste fire år er også andelen af foreningsdrevne centre vokset. Alene i Århus C ligger 17 fitnesscentre, og uden for den centrale by ligger fra Universitetet til Lystrup, Egå og Skødstrup i

⁵⁰ SWOT-workshop d. 24. juni 2009: Idræt, krop og byen.

⁵¹ Wopp, Dr. Christian *et.al.* (2008).

nord i dag 17 fitnesscentre, mod Tilst, Brabrand og Harlev i vest ligger seks centre, mens fem centre er at finde mod Viby og Højbjerg i syd.

Fitness-sektoren appellerer primært til den yngre del af befolkningen mellem 20 og 29 år, men i de senere år har fitness vundet stadig større markedsandele blandt både yngre og ældre aldersgrupper med målrettede koncepter, der er tilpasset disse målgruppers ønsker og behov.

I 2008 gennemførte Idrættens Analyseinstitut en undersøgelse af fitnesskunder i danske fitnesscentre⁵². Særlige udtræk fra de århusianske centre viser, at næsten to ud af tre århusianske kunder i byens fitnesscentre har meldt sig ind med udgangspunkt i en helt eller delvist fysisk inaktiv livsstil. Byens fitnesscentre appellerer således til målgrupper, der ofte ikke dyrker sport eller motion og bidrager dermed til at løfte det samlede aktivitetsniveauet i befolkningen.

Tabel 29. Mange af de aktive fitnesskunder var generelt fysisk inaktive, inden de startede på fitness

Var du generelt fysisk aktiv eller inaktiv før du meldte dig ind i dit fitnesscenter? (pct.)	
Jeg var generelt fysisk aktiv	37
Jeg var fysisk aktiv i perioder, mens jeg var inaktiv i andre perioder	39
Jeg var generelt fysisk inaktiv	24

Kilde: Kirkegaard, Kasper Lund (2009): *Sundhed for millioner, delrapport 2: Portræt af de aktive fitnesskunder - træningsmotiver, tilfredshed og selvvrderet sundhed*, Idrættens Analyseinstitut, København.

Fitnesskunderne oplever desuden at have fået et bedre helbred samt bedre fysisk form, efter de er begyndt at træne, hvorfor man ikke må underkende denne sektors væsentlige rolle i forhold til befolkningens sundhedstilstand.

Tabel 30. Fitnesskunderne oplever, at deres helbred og fysiske form er blevet bedre, efter de er startet på fitness

(pct.)	Hvordan vil du beskrive dit helbred...		Hvordan vil du beskrive din fysiske form...	
	... da du meldte dig ind i fitnesscenteret?	... på nuværende tidspunkt?	... da du meldte dig ind i fitnesscenteret?	... på nuværende tidspunkt?
Meget dårlig	0	0	2	0
Dårlig	11	1	25	2
Nogenlunde	32	19	42	31
God	48	52	26	51
Virkelig god	10	27	4	16
Ved ikke	0	0	1	0

Kilde: Kirkegaard, Kasper Lund (2009): *Sundhed for millioner, delrapport 2: Portræt af de aktive fitnesskunder - træningsmotiver, tilfredshed og selvvrderet sundhed*, Idrættens Analyseinstitut, København.

⁵² Kirkegaard (2009).

En ny tendens til at udbyde fitness gennem foreningsdrevne centre, Foreningsfitness, har vundet frem i de allerseneste år som foreningslivets modsvar til den kommercielle sektors stigende markedsandel blandt voksne motionister.

Til gengæld standser den kommercielle sektors fremmarch ikke nødvendigvis ved fitness i fysiske faciliteter. På det allerseneste er nye kommercielle koncepter som Oplevelsesmotion⁵³ med udgangspunkt i friluftslivet dukket op i Århus, hvor foreningsidrætten ligeledes oplever stigende konkurrence på eventsiden i forhold til eksempelvis motionsløb, fodboldturneringer og 'adventu-reidræt'.

Med udviklingen vokser også kampen om markedsandele og potentielle konflikter om konkurrenceforvriddning mellem de to sektorer, men først og fremmest vokser behovet for, at Århus Kommune bliver opmærksom på det potentiale, den voksende fitnesssektor udgør såvel på facilitetssiden som i forhold til målrettede partnerskaber inden for eksempelvis forebyggelse, genoptræning, integration og kommunale aktiveringsforløb med fysisk træning⁵⁴.

6.3. De selvorganiserede idrætsudøvere

En stadig stigende andel af danskerne dyrker idræt uden for de formelle organiserede rammer. I Århus er tendensen til selvorganiseret idræt utrolig stor med hele 68,2 pct. af alle voksne og 50,5 pct. af børn, som selv organiserer deres idrætsaktiviteter. Selvorganiseret idræt kan være et udtryk for mangel på passende tilbud eller adgang i etablerede idrætsudbud, men måske i højere grad et udtryk for øget behov og interesse for at bevæge sig og røre sig i hverdagen på fleksible og lettilgængelige måder. Samtidig er der i stigende grad kommet fokus på denne type af aktiviteter, da de ofte kan bidrage til befolkningens generelle sundhed, da fysisk aktivitet i hverdagen i mange henseender har flyttet sig fra arbejdslivet over i fritidslivet.

Selvorganiseret idræt har desuden flyttet sig fra at være mest for grupper med lav socioøkonomisk status til i dag i overvejende grad at rumme aktive blandt socioøkonomisk bedre stillede grupper⁵⁵. Befolkningsgrupper med ikke-vestlig baggrund organiserer sig dog også i høj grad på egen hånd, hvilket sandsynligvis hænger sammen med, at de i mindre grad har relationer til de traditionelle danske idrætsforeninger.

Selvorganiseret idræt og bevægelseskultur har relationer til sundhedsmæssige faktorer og vidner om sund livsstil. Gode muligheder for at dyrke selvorganiseret idræt bidrager derfor til borgernes livskvalitet og sunde livsstil. Ofte kan det være vanskeligt at adskille disse selvorganiserede aktiviteter, der foregår i fritiden for 'aktiviteternes egen skyld' fra aktiviteter med et andet formål som f.eks. aktiv transport.

Størstedelen af de aktiviteter, som foregår selvorganiseret blandt voksne, har således præg af motion, som befolkningen dyrker for at holde kroppen sund og aktiv, for at stress af eller koble fra. Dette hænger godt sammen med, at befolkningen samtidig værdsætter at kunne dyrke aktiviteterne i skov og natur, som generelt har en afstressende effekt. Op mod 80 til 90 pct. af alle voksne århu-

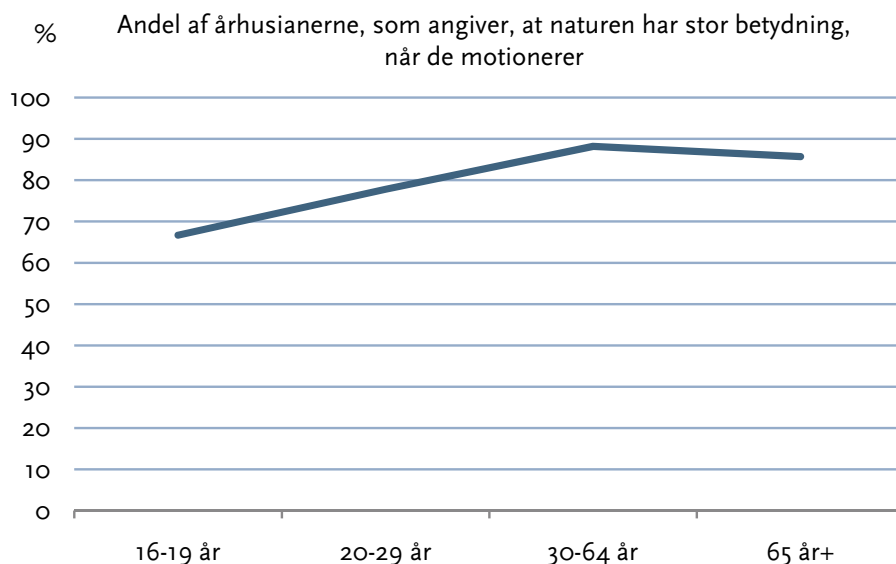
⁵³ www.oplevelsesmotion.dk

⁵⁴ Kirkegaard & Aagaard (2009).

⁵⁵ Scheerder Vanreusel & Taks (2005).

sianere angiver, at naturen har stor eller meget stor betydning for dem, når de motionerer. De hyppigst dyrkede aktiviteter på egen hånd er vandreture, jogging, cykling, svømning og styrketræning.

Figur 2. *Naturen betyder meget for mange århusianere, når de motionerer*

Kilde: Beregninger på baggrund af analyser fra undersøgelsen 'Danskernes motions- og sportsvaner 2007 – nøgletal og tendenser', Maja Pilgaard, Idrættens Analyseinstitut, København

Børn/unge og voksne adskiller sig i stor stil på dette område. Når børn og unge selv organiserer aktiviteter, er der oftere tale om lege eller subkulturer med indhold af fysiske udfoldelser. Det gælder f.eks. havetrampoliner, rulleskøjter, fodbold, skateboard, parkour og bordtennis.

Projekt Underground, som er et samarbejde mellem Århus Kommune og DGI Østjylland, forsøger f.eks. at optimere mulighederne for de børn og unge, der dyrker deres aktiviteter som en del af en mere uformel og uorganiseret subkultur eller livsstil uden den faste tilknytning til en forening med træning på faste tidspunkter.

Inspirerende omgivelser kan bidrage og motivere befolkningen til selvorganiseret aktivitet. Samtidig kan forskellige offentligt tilgængelige pladser og arealer optimere mulighederne for at kunne dyrke sin aktivitet på denne måde. I Århus eksisterer unikke bevægelsesmuligheder for både børn og voksne på dette område. Cykelstier, skov og natur, strand og vand, skateranlæg osv.

Kommunen ønsker at føre en offensiv politik omkring at fremhæve byens unikke muligheder for 'active living' gennem grønne cykel- og bevægelsesruter. Dette ser ud til at bære frugt, da en undersøgelse af turister i 14 byer fra otte lande i det nordiske og baltiske område fra 2008 viser, at Århus er den af de 14 byer, hvor turisterne i størst omfang vælger at leje en cykel, når de er på besøg i

byen (26 pct.)⁵⁶. Byens bevægelseskultur og puls smitter af på turister, der besøger byen, og efterlader indtryk af et aktivt, pulserende liv, som turisterne ønsker at være en del af.

7. Idræt i uddannelse, institutioner og erhvervsliv i Århus

Idræt og bevægelse er ikke blot en faktor i århusianernes fritid. Byen rummer en række skoler, institutioner og virksomheder, der i det daglige har fokus på idræt og bevægelse. Dette afsnit ser nærmere på nogle af de institutioner, som arbejder med idræt og bevægelse i hverdagen, og som kunne tænkes at indgå i større satsninger i forbindelse med Aarhus Europæisk Kulturhovedstad i 2017.

Overordnet set er Århus Kommune en central aktør i den århusianske idræt. Idræt, sport og bevægelse forvaltes fra Sport & Fritid, som ligger under magistraten for Kultur og Borgerservice. Fra Sport & Fritid foregår en del samarbejder med andre magistrater på forskellige områder. Det gælder eksempelvis med Teknik og Miljø omkring bevægelsesmuligheder i naturen, Sundhed og Om-sorg omkring inaktive borgere osv. Det store forvaltningsområde for Sport & Fritid er facilitetsområdet, som er beskrevet nærmere i afsnittet 'Idræts- og bevægelsesfaciliteter i Århus'. Men derudover er der også en række institutioner, som arbejder med idræt og bevægelse under Sport & Fritid. Ligeledes har kommunen samarbejde med en række institutioner.

Institutioner under Sport & Fritid er organiseret som enten decentrale institutioner eller aftalestyrede områder.

De decentrale organisationer er styret via decentraliseringsaftaler og/eller byrådsbeslutninger, budgetmål og årsplaner⁵⁷. En del faciliteter er såkaldte decentrale institutioner, som oftest har en daglig driftsleder tilknyttet. Institutioner med decentraliseringsaftaler er Sport Aarhus Events og Elite Idræt Århus. Her er ansat en mindre daglig administration (se mere under afsnittet 'Eliteidræt i Århus').

Kommunen arbejder derudover med aftalestyrede områder, som er faciliteter og institutioner med en større grad af selvbestemmelse sammenlignet med decentraliseringsaftaler, og kommunen bidrager primært med tilskud. En række faciliteter er aftalestyrede, ligesom Århus Kommunes fem daghøjskoler er aftalestyrede områder.

Endelig har kommunen også en række samarbejdspartnere, som bl.a. tæller Idrætssamvirket, Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) Østjylland, Danmarks Idræts-Forbund (DIF) og Team Danmark. De nævnte institutioner spiller alle en rolle i idrætten og vil sammen med en række andre institutioner blive beskrevet videre i afsnittet.

7.1. Idrætsinstitutioner og børn og unge

Det at røre sig er en naturlig del af de fleste børns liv, og bevægelse er derfor også en naturlig del af eksempelvis de fleste pasningstilbud til børn i førskolealderen i Århus. Men nogle institutioner har derudover valgt en idrætsprofil, så bevægelse og idræt spiller en særlig rolle og fungerer som et pædagogisk redskab i institutionerne. Der er pt. tre idrætsbørnehaver i Århus.

⁵⁶ Visit Aarhus (2008).

⁵⁷ Sport & Fritid (2009b).

Idræt er obligatorisk på skemaet for alle folkeskoleelever. Derudover er der skoler i Århus, som vælger at arbejde mere målrettet med idræt. Det gælder eksempelvis Rundhøjskolen og Vejlbyskole, der fungerer som såkaldte profilskoler. I første omgang har det betydet, at de to skoler arbejder sammen med ESAA, Elite Sports Akademi Aarhus (Se mere om ESAA i afsnittet 'Eliteidrætten i Århus').

Profilskolerne samarbejder med ESAA omkring eliteklasser på 8.-10. klassetrin. Her er skolegangen tilpasset eliteidrætsudøverne, så det er nemmere for de unge at kombinere sport og skole. Derudover kommer Rundhøjskolen fra skoleåret 2010/2011 til at fungere som en særlig idrætsskole for samtlige af skolens elever. Det betyder, at alle elever fra skoleåret 2010-11 skal have en times idræt hver dag. Filosofien bag tiltaget er, at idrætten skal fungere med leg og bevægelse som middel til læring, sundhed og trivsel. Skolen er altså ikke kun målrettet eliteidræt⁵⁸.

For de yngre skolebørn, som benytter SFO efter skoletid, findes en række pasningstilbud, hvor idræt spiller en særlig rolle. Her er der idræts SFO'er, hvor bevægelse er inddraget som pædagogisk redskab i pasningstilbuddet. I Århus Kommune er der seks idræts-SFO'er, der arbejder specielt med at få børnene til at opleve glæden ved at bevæge sig. Derudover har Århus Kommune været med i et særligt projekt omkring partnerskaber mellem foreningsidrætten og de offentlige fritidsklubber og fritidshjem. DGI Østjylland lavede i 2005 et samarbejde med Århus Kommune om at etablere alternative idrætstilbud for børn i 4.-7. klasse under navnet 'Fritid til bevægelse'. Idrætstilbuddene fungerer i samarbejde mellem foreninger og kommunale institutioner i form af eksempelvis fritidsklubber eller SFO'er. Hensigten var at ramme en bredere målgruppe end børn, der går til idræt i en forening, og aktiviteterne blev organiseret efter skoletid i de fritidsklubber, hvor børnene færdedes i forvejen.

Evalueringen af projektet viste dog, at det ikke var gnidningsfrit at starte partnerskaberne op⁵⁹. Både daginstitutioner og idrætsforeninger i de lokale områder med partnerskaber opnåede dog en række erfaringer om at etablere og gennemføre partnerskaber, som kan bruges fremover, hvis lignende partnerskaber eller samarbejder skal i gang.

Hvor stor en rolle, idræt spiller på ungdomsuddannelserne, afhænger i høj grad af den uddannelsesretning, de unge elever vælger. På det almene gymnasium indgår idræt som et obligatorisk fag, mens det ikke er aktuelt på de andre ungdomsuddannelser. Dog har elever på Århus Købmandsskole mulighed for idræt som valgfag. I forhold til unge eliteidrætsudøvere er der, ligesom på folkeskoleområdet, etableret samarbejder mellem ESAA og ungdomsuddannelser. Her samarbejder Marselisborg Gymnasium, Risskov Gymnasium, Århus Købmandsskole og AARHUS TECH med ESAA og tilbyder tilpassede undervisningsforløb til eliteidrætsudøverne.

Traditionelt indgår idræt og bevægelse ikke som en del af hverdagen på de erhvervsfaglige uddannelser. I et forsøg på at fastholde flere elever på erhvervsuddannelserne på AARHUS TECH, har skolen haft idræt på skoleskemaet siden starten af 2009. Der har været positive tilbagemeldinger på projektet, hvor målet er, at eleverne skal opleve idræt, sundhed og bevægelse som en del af hverdagen, og planen er, at projektet fortsætter⁶⁰.

⁵⁸ Lokalavisen Århus.

⁵⁹ Thøgersen (2007).

⁶⁰ AARHUS TECH.

7.2. Idræt og de frie skoler

Århus har to højskoler med idræt som omdrejningspunkt: Idrætshøjskolen i Århus og Idrætsdagshøjskolen i Århus. Fælles for de to er, at de ikke kun spiller en rolle for elever på skolerne, men at de også samarbejder med og tager del i det øvrige idrætsliv i Århus.

Gennem 40 år har Idrætshøjskolen bidraget til idrætten i det nordlige Århus. Skolen uddanner mange ledere, instruktører og trænere til idrætten, og en stor del af eleverne bosætter sig efterfølgende i byen og gør brug af deres idrætslige kompetencer i byens foreningsliv. Skolens primære formål er selvfølgelig at drive højskolen, men den vælger også at være involveret i idrætten i Århus. Det gælder især i relation til foreningsidrætten i det nordlige Århus. Skolen råder over en del af det store Vejlbj-Risskov Center og samarbejder derigennem med de foreninger, som benytter anlægget. Skolen vil samtidig gerne nytænke området, skolen ligger i. Det gælder eksempelvis i forhold til at sikre lokalområdet mere fleksibel adgang til idrætsfaciliteter.

Idrætsdagshøjskolen tilbyder også højskolekurser med idræt, sundhed og livsstilsændringer som omdrejningspunkter i form af forskellige kurser. Skolen har derudover kontakt til det offentlige system, idet skolen laver særlige kurser for syge- og dagpengemodtagere, ligesom den har særlige kurser i det sydlige Århus for kvinder med anden etnisk baggrund end dansk i aktivering. Hvor Idrætshøjskolen har fokus på samarbejde med især det lokale foreningsliv, er Idrætsdagshøjskolen et eksempel på, hvordan en idrætsinstitution går ind i samarbejde med det offentlige med de styrker, den har.

7.3. Idræt, videregående uddannelser, forskning og udvikling

På en lang række videregående uddannelser i Århus indgår idræt og bevægelse på forskellig vis. Selvfølgelig er idræt omdrejningspunktet på Aarhus Universitets Institut for Idræt, men en række andre uddannelsesinstitutioner har idræt og bevægelse inde i undervisningen i større eller mindre omfang.

Pædagogseminarierne, Pædagoguddannelserne Peter Sabroe og JYDSK, og lærerseminariet i Århus (alle organiseret under VIA University College) har alle særlige linjer, hvor de studerende arbejder med idræt. Læreruddannelsen uddanner naturligvis idrætslærere, men også på pædagoguddannelserne indgår undervisning i at inddrage idræt, bevægelse og sundhed som pædagogiske redskaber.

Arkitektskolen i Århus har også øje for den store betydning, bevægelse har for befolkningen i hverdagen. Skolen arbejder med forskellige lokale projekter omkring bevægende arkitektur og udnyttelse af midlertidige pladser til leg og rekreative aktiviteter.

Danmarks Medie- og Journalisthøjskole uddanner journalister, og skolen har ved enkelte lejligheder kørt forløb med særlig fokus på sportsjournalistik såvel som længere forløb på forskellige semestre eller som efteruddannelses tilbud. Dertil kommer, at skolen er dagligt hjemsted for organisationen Play the Game, der med et internationalt fokus arbejder for at styrke idrættens etiske værdier og opmuntre til demokrati, åbenhed og ytringsfrihed i international idræt. Play the Game er finansieret af Kulturministeriet og DGI, og organisationen afvikler internationale konferencer for journalister, forskere og idrætsledere hvert andet år. Play the Game har et særdeles stort internationalt netværk

blandt førende sportsjournalister og idrætsforskere med et kritisk blik på international idrætspolitik⁶¹.

På Institut for Idræt under det Naturvidenskabelige Fakultet ved Aarhus Universitet har idrætten modsat de ovennævnte uddannelsesinstitutioner idrætten som det egentlige omdrejningspunkt. Instituttet uddanner studerende til idræts- og sundhedsrelaterede stillinger og har desuden en forskningsvirksomhed med to hovedretninger, biologisk forskning og humanistisk-samfundsvidenskabelig forskning. Internationalt Netværk for Humanistisk Dopingforskning har bl.a. hjemme under den humanistisk-samfundsvidenskabelige forskningsafdeling. Efter at have fungeret som Center, der kun udbød en bacheloruddannelse, fik idrætsuddannelsen en kandidatuddannelse i 2008 og flyttede ind i nye, moderne faciliteter på Dalgas Avenue. Med de nye faciliteter er der mulighed for, at andre institutioner kan flytte med ind, så der er åbnet for samarbejde mellem universitetet og andre institutioner.

ACTIVE Institute er en ny institution, som er groet ud af miljøet på Institut for Idræt. Instituttet arbejder med innovation på bevægelsesområdet og har til formål at samle aktører inden for idræt og fysisk aktivitet om konkrete innovationsprojekter. ACTIVE Institute er dannet efter forbillede fra Alexandra Instituttet og fungerer som 'match-maker' mellem forskellige institutioner, organisationer, virksomheder og forskningsmiljøer. ACTIVE Institute arbejder aktuelt blandt andet med områder som eventbaseret innovation og integration af IT i idræt og idrætsbegivenheder. Et eksempel er sejlsporten, hvor ACTIVE samarbejder med forskellige aktører om at styrke formidlingen af sejlsport ved hjælp af GPS-teknologi.

Også Team Danmark har etableret funktioner på Institut for Idræt. Her kan eliteidrætsudøvere blive testet og modtage behandling. Team Danmarks tilstedeværelse på Institut for Idræt er med til at bringe forskningsmiljøet tættere på de idrætsudøvere, som eventuelt kan drage nytte af resultaterne.

Samlet set er der en række institutioner i relation til videregående uddannelsesinstitutioner i Århus, som har basis for at udbrede deres viden og forskning på områder for fysisk aktivitet, sundhed osv. til aktører uden for uddannelsesverdenen. Med etableringen af en række nye institutioner på området inden for de senere år synes der at være et stort potentiale for i højere grad at tænke viden og forskning sammen med erhvervs- og fritidslivet i Århus.

7.4. Fritidsidrættens professionelle aktører

En række institutioner i Århus arbejder til daglig med forskellige aspekter af fritidslivets idræt. En stor del af dem er samlet i det såkaldte Idrættens Hus Vest med beliggenhed i NRGi Arena. Idrætssamvirket i Århus har bl.a. til huse i NRGi Arena. Idrætssamvirket er en paraply- og netværksorganisation for idrætsforeningerne i Århus. Under Idrætssamvirket er 439 foreninger med tilsammen mere end 80.000 medlemmer samlet, og til at varetage deres interesser er der et sekretariat med fire ansatte⁶². Idrætssamvirket fungerer bl.a. i en administrativ rolle som rådgivere og hjælpere omkring forskellige problemstillinger i de enkelte foreninger. Samtidig har Idrætssamvirket en politisk rolle som interesseorganisation for idrætsforeningerne i forhold til Sport & Fritid, byrådspolitikere og rådmanden for Kultur og Borgerservice. Foruden de mindre specialforbund

⁶¹ www.playthegame.org

⁶² Idrætssamvirket.

med distriktskontorer på NRGi Arena har forskellige idrætsorganisationer lokaler andre steder i Århus. Således har både Jydsk Boldspil Union og Jydsk Håndbold Forbund, som i praksis hører til blandt landets største breddeidrætsorganisationer, hovedkvarter i Viby tæt ved Atletion.

Som projekt under Idrætssamvirket er en af Århus' nyeste pladser til bevægelse blevet skabt med den selvejende institution Hasle Bakker. I den såkaldte Skjoldhøjkile i det vestlige Århus har Idrætssamvirket sammen med Århus Kommune anlagt et stort naturområde, der indbyder til bevægelse. Der er lavet afmærkede ruter og stier af forskellig længde, der er opsat træningsredskaber, og der er små hytter og bålpladser, som folk frit kan benytte. Men særligt for Hasle Bakker er de initiativer, der er gjort omkring læring gennem bevægelse i naturen. I samarbejde med Alexandra Instituttet har Hasle Bakker udviklet moderne teknologi, der gør, at eksempelvis skoleelever kan komme ud og arbejde med opgaver, mens de opholder sig i naturen. Projektet indtænker således innovation og muligheder for at inddrage teknologi. I fremtiden er visionen for området, at foreninger skal kunne bruge området til at mødes på nye måder eksempelvis i bestyrelsen, ligesom virksomheder skal have mulighed for at bruge området til virksomhedsudvikling gennem bevægelse i naturen. Den store udfordring for Hasle Bakker i forhold til den almindelige befolkning i Århus er dog, at kun få endnu kender til – og benytter - området og dets muligheder.

Også Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI) er repræsenteret i Århus. Århus Kommune hører under DGI Østjylland med kontor i Hadsten, men DGI har et projektsekretariat med seks ansatte siddende i DGI-Huset i Århus. Eksempler på projekter i regi af projektsekretariatet er Sporttrack – et samarbejde med Det Boligsociale Fællessekretariat, Idrætssamvirket og Århus Kommune, som gennem Globus¹ forsøger at uddanne trænere og foreningsledere med anden etnisk baggrund end dansk og skabe positive fritidsaktiviteter i det vestlige Århus. Dertil kommer projekt Underground, som forsøger at understøtte udviklingen af streetsporten i Danmark.⁶³

8. Elite og events

Dansk idræt har i de seneste årtier generelt gennemgået en udvikling, hvor det traditionelle idrætspolitiske fokus på den foreningsbaserede idræt, som kommunerne er forpligtede til at støtte gennem Folkeoplysningsloven, er suppleret af et fokus på andre aspekter af idrætten.

Ikke mindst eliteidrætten har gennemgået en voldsom udvikling i de seneste årtier, internationalt, nationalt og lokalt. Udviklingen er absolut ikke gået spurlost hen over idrætslivet i Århus.

I Danmark er der sket en hastig professionalisering af de mest populære idrætsgrene som fodbold, håndbold og ishockey, siden Dansk Boldspil-Union efter mange års tøven tillod betalt fodbold i 1978. Der er ligeledes kommet forøget opmærksomhed på store idrætsbegivenheders potentiale for at skabe erhvervs- og turistmæssige effekter.

På landsplan har denne udvikling betydet, at der er opstået en række nye tiltag og organisationer med særligt fokus på at styrke eliteidræt og events. Mest fremtrædende er den statslige eliteidrætsorganisation, Team Danmark, der blev etableret i 1985, og eventorganisationen, Idrætsfonden Danmark, der blev stiftet i 1994, og som i dag har ændret navn til Sport Event Denmark med stærkt øgede bevillinger fra Kulturministeriet.

⁶³ www.underground.dk

De fleste større kommuner har i dag særlige politikker eller puljer for at fremme eliteidræt og events. Samtidig er der over de seneste 10-15 år sket investeringer i milliardklassen i nye opvisningsanlæg eller modernisering af bestående anlæg, så fodboldstadion og sportsarenaer i højere grad lever op til internationale standarder og øgede forventninger til komfort og funktionalitet fra tilskuere, medier og sponsorer⁶⁴.

Selv om eliteidrætten altså er i en hastig forandring, vil mange ældre århusianere givetvis med vemod mindes de 'glade amatørdage' for bare to-tre årtier siden, da eksempelvis de jyske mesterskaber i boksning, lokalopgør mellem århusianske fodbold- og håndboldklubber eller internationale atletikstævner kunne samle store tilskuerskarer på Atletion.

I 1960'erne og 1970'erne var århusiansk håndbold en national magtfaktor med klubber som AGF, Skovbakken, VRI, Viby IF, AIA/Tranbjerg og Aarhus KFUM blandt landets allerbedste klubber i herre- og/eller damehåndbold i perioder, lige som fodboldtilhængere vil huske perioder, da det århusianske islæt i landets to bedste fodboldrækker ikke kun var synonymt med AGF, men også i forskellige epoker af klubber som AIA, IHF, Skovbakken, Aarhus Fremad og Brabrand.

I dag følger eliteidrætten i Århus i høj grad den nationale trend, hvor professionaliseringen af fodbold og håndbold på få år har ført til en stærk koncentration af eliten i ganske få klubber, p.t. AGF i fodbold samt Århus GF og SK Aarhus i henholdsvis herre- og damehåndbold. Samtidig er tilskuer- og medieinteressen i eliteidrætten efterhånden fokuseret på ganske få professionelle sportsgrene og klubber.

Den store polarisering af tilskuer- og medieinteressen på få idrætsgrene illustreres af nedenstående tabel, der viser befolkningens interesse for at følge forskellige idrætsgrene på tv.

Tabel 31. *Befolkningen interesserer sig primært for fodbold og håndbold på tv*

Børn 7 – 15 år		Voksne 16 år +		
1	Fodbold	33,4	Fodbold	25,5
2	Håndbold	9,0	Håndbold	17,7
3	Hestesport	2,9	Motorsport	2,6
4	Dans	2,5	Dans	2
5	Gymnastik	1,9	Golf	2
6	Badminton	1,4	Cykelsport	1,6
7	Motorsport	1,3	Tennis	1,5
8	Amerikansk fodbold	0,8	Hestesport	1,5
9	Atletik	0,8	Atletik	1,4
10	Cykelsport	0,7	Badminton	1,3

Kilde: Pilgaard, Maja (2009): *Sport og motion i danskernes hverdag*, Idrættens Analyseinstitut, København

I de følgende afsnit præsenteres hovedaktørerne på eliteidræts- og eventsiden i Århus. Man kan på mange måder skelne mellem den professionelle del af sporten, som først og fremmest består af

⁶⁴ Breddeidrætsudvalget (2009).

AGF Kontraktfodbold og håndboldklubberne Århus GF og SK Aarhus, samt de kommunale organisationer, Sport Aarhus Events og Eliteidræt Århus, der i samspil med en bred palet af århusianske idrætsforeninger arbejder for at udvikle henholdsvis events og eliteidræt i Århus såvel i forhold til den professionelle del af sporten som i forhold til amatørreliten.

8.1. De professionelle sportsklubber i Århus

Polariseringen på færre klubber og idrætsgrene skyldes i høj grad, at professionaliseringen af sporten stiller krav om flere indtægter fra sponsorer, medier og tilskuere til de hold, der ønsker at være med i toppen af dansk eller international fodbold og håndbold på klubniveau.

Den globale trend for de professionelle ligaer er stigende indtægter fra tv, sponsorer og tilskuere, men samtidig også stigende udgifter til spillere og de organisatoriske rammer omkring de professionelle hold. Også her følger de århusianske topklubber i høj grad den nationale og internationale trend. Selv om traditionsklubben AGF i fodbold samt fusionsklubberne Aarhus GF og SK Aarhus i håndbold er ene om at repræsentere Århus på topplan i deres respektive ligaer, har disse klubbers historie som professionelle sportsklubber været præget af kronisk pengemangel og økonomisk og ledelsesmæssig uro i de senere år.

De tre århusianske ligaklubbers økonomiske resultater gennem de senere år vidner om, at det er uhyre vanskeligt at drive professionel sport med et positivt økonomisk resultat i Århus (Se tabel 32, 33 og figur 3). De århusianske klubber deler i den henseende langt hen ad vejen vilkår med klubber i resten af landet, men det er samtidig en bemærkelsesværdigt udpræget opfattelse blandt århusianske sportsklubber, at det ofte er vanskeligere at få medspil fra private sponsorer i Århus end i mindre provinsbyer.

Dette forhold skyldes ifølge mange klubledere en kombination af erhvervsstrukturen i Århus samt det forhold, at udbuddet af idræt og kultur er så stort i Århus, at sponsorerne spreder sig over flere objekter, hvor man ofte i mindre provinsbyer finder en næsten entydig opbakning fra det lokale publikum og erhvervsliv om en enkelt klub i fodbold eller håndbold. Vurderingen af erhvervslivets relativt begrænsede opbakning til århusiansk idræt på topplan går igen i forhold til andre tiltag som Elite Idræt Århus og mange af de internationale sportsbegivenheder, som arrangeres med støtte fra Sport Aarhus Events⁶⁵.

Tabel 32. Århus GF – omsætning og resultat efter skat i kr.

2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009
3.643.247	4.499.172	5.939.404	4.103.893	9.230.654	6.456.205*	9.200.655*	4.597.097*
-50.135	52.242	28.627	38.872	-348.796	-31.644	-595.960	-6.130.630

*Fra og med 2006/2007 opgøres tallene som bruttoresultat, mens tallene for de foregående år viser nettoomsætningen. Århus GF's nettoomsætning og resultat for årene 2006/2007-2008/2009 indgår i Århus Elites samlede omsætning som vist i Tabel 34. Kilde: Idrættens Analyseinstitut (2010): Database over professionelle sportsklubbers økonomiske nøgletal

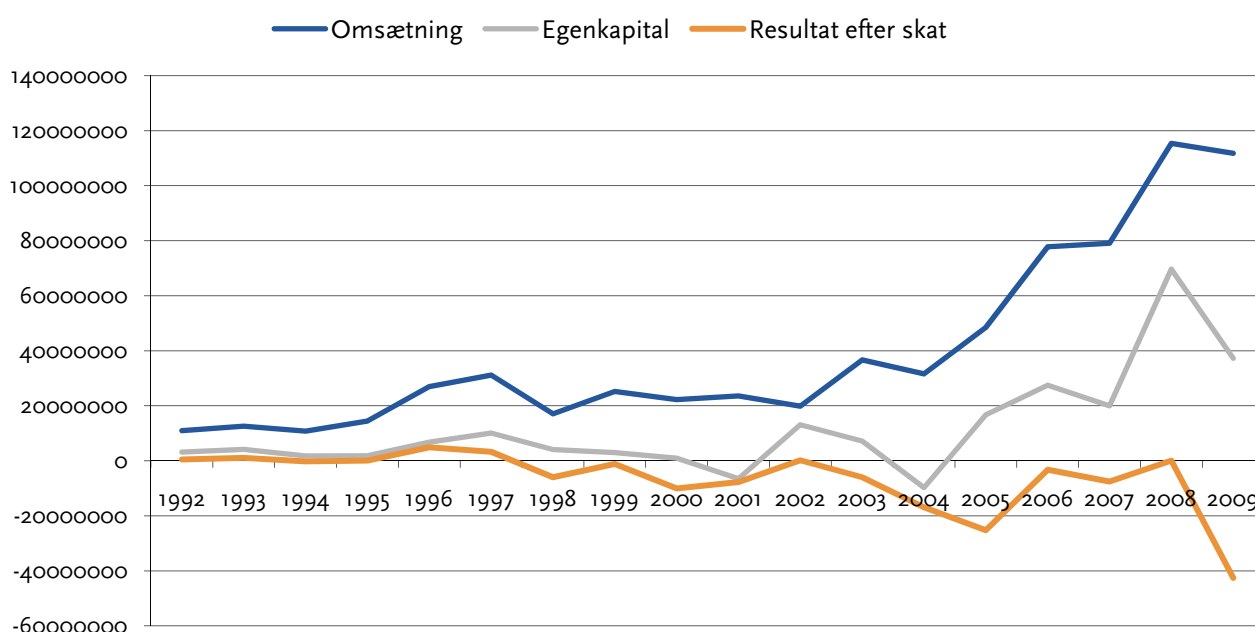
⁶⁵ Se blandt andet: Rambøll Management (2008) samt Sport Aarhus Events (2006).

Tabel 33. SK Århus – omsætning og resultat efter skat i kr.

	2007/2008	2008/2009
Bruttoresultat	-2.635.442	-5.802.667
Resultat efter skat	-3.214.120	-8.960.701

Kilde: Idrættens Analyseinstitut (2010): Database over professionelle sportsklubbers økonomiske nøgletal

Figur 3. Den økonomiske udvikling i AGF/Århus Elite i årene siden 1993 (i kr.)⁶⁶

Kilde: Idrættens Analyseinstitut (2010): Database over professionelle sportsklubbers økonomiske nøgletal

AGF Kontraktfodbold A/S

På trods af AGF's skiftende økonomiske og sportslige resultater i toppen af dansk fodbold er der ingen tvivl om, at 'De Hvide fra Fredensvang' spiller en fremtrædende rolle som det folkelige flagskib for eliteidrætten i Århus. Dette på trods af en lang række sæsoner med behersket sportslig succes gennem de senere årtier og senest en uventet nedrykning til den næstbedste række efter sæsonen 2009/10.

Lokalt har de fleste århusianere på godt og ondt et forhold til AGF's resultater i superligaen. AGF har altid – også i amatør dagene – haft en elitær profil. I den lokale rivalisering, der altid vil være i en

⁶⁶ De økonomiske nøgletal er indsamlet af Idrættens Analyseinstitut. Tallene for AGF viser det samlede koncernregnskab, hvilket i de senere år også inkluderer andre idrætsgrene og driften af Atletion.

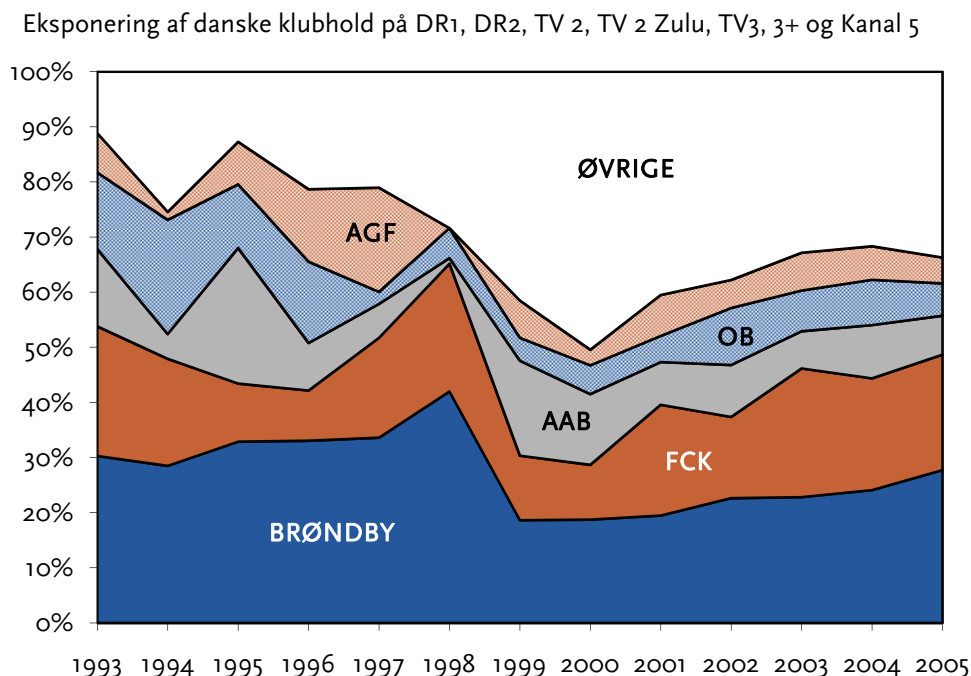
større by som Århus, har AGF aldrig haft entydig opbakning fra byens befolkning, men der har omvendt sjældent været tvivl om, at AGF for langt de fleste århusianere var 'byens hold'.

Nationalt er AGF uden konkurrence den århusianske kultur- eller idrætsinstitution, der genererer størst medieomtale, såvel når klubben har succes, som når klubben er præget af sportslige eller økonomiske vanskeligheder. AGF har vundet det danske mesterskab fem gange, senest i 1986, og pokalturneringen ni gange, senest i 1996. AGF har bortset fra en enkelt sæson, 2006/07, spillet med i landets bedste fodboldrække i alle årene siden indførelsen af betalt fodbold i 1978. Klubben er dermed den danske klub, der har spillet flest kampe i landets bedste fodboldrække i tiden med betalt fodbold.

AGF har i alle årene hørt til blandt de danske ligaklubber, der tiltrak sig størst tilskuerinteresse og medieinteresse. Typisk ligger klubben nummer tre på tilskuerbarometeret efter FC København og Brøndby med et gennemsnit til hjemmekampene på 9.000-11.000 pr. sæson.

I 2006 opgjorde Idrættens Analyseinstitut eksponeringen af de danske fodboldklubber i dansk tv i perioden 1993-2005. Som det fremgår af figur 5, dominerer Brøndby og FC København mediebillidet, men AGF følger lige efter sammen med andre store provinsklubber som OB og AaB, hvilket igen bekræfter, at AGF på den sportslige front er en markant del af den århusianske identitet såvel lokalt som nationalt.

Figur 4. Danske klubbers tv-tid på de største danske tv-kanaler

Kilde: Idrættens Analyseinstitut (2010): Database over professionelle sportsklubbers økonomiske nøgletal

I de senere år har AGF's betydning for eliteidrættens ændret sig på det idrætspolitiske plan. Dette skyldes AGF's ambitioner om selv at stå for driften af byens opvisningsanlæg, Atletion, og i samme

åndedrag udvikle sig fra en fodboldklub til en underholdnings- og sportskoncern med et bredere sigte end fodbold. AGF Kontraktfodbold A/S blev børsnoteret i 1988, men i 2005 stiftedes selskabet Århus Elite A/S som overordnet paraply for AGF Kontraktfodbold og en række andre lokale eliteklubber som Århus GF (håndbold), Bakken Bears (basketball) samt mindre klubber i badminton, sportsdans og floorball. Samtidig overtog Århus Elite efter et udbud af driften på Atletion driften af det kommunale opvisningsanlæg på en otteårig forpagtningsaftale med Århus Kommune. Parterne forhandler p.t. om at forlænge aftalen til 2020.

Formålet med stiftelsen af Århus Elite var at skabe et lokalt underholdnings- og sportsselskab med AGF som det største varemærke. Visionen har dog undervejs kæmpet med de samme kroniske økonomiske vanskeligheder, der stort set har fulgt AGF i alle årene med betalt fodbold i Danmark.

I 2008/09 havde Århus Elite en samlet omsætning på 106 mio. kr. og et kritisk underskud før skat på 43 mio. kr. Ved udgangen af 2009 besluttede Århus Elites bestyrelse at skære aktiviteterne til, så selskabet nu igen koncentrerer sig om fodbold som eneste sportsgren samt driften af Atletion. Alle øvrige aktiviteter blev skilt fra i foråret 2010.

På trods af de mange økonomiske og sportslige vanskeligheder for AGF i årenes løb er der ingen tvivl om, at AGF Kontraktfodbold fortsat spiller en væsentlig rolle for århusianernes sportslige identitet, lige som Århus Elite som forpagter af byens opvisningsanlæg er en uundgåelig aktør i bestræbelserne på at udvikle eliteidrætten og skabe store idrætsbegivenheder i Århus. Dette fremgår da også af den fortsat gældende officielle mission og vision for Århus Elite A/S:

Mission: 'Fodbold og forretning'

Med udgangspunkt i fodbold og enkelte andre store forretningsområder relateret til Århus Elites kernekompetencer og brand, herunder Atletion, skaber vi værdi for vores aktionærer, samarbejdspartnere, fans og tilskuere.

Vision 2014: 'Vestdanmarks bedste fodboldvirksomhed - en forretning i balance'

- Århus Elite skal have den bedst placerede fodboldklub i Vestdanmark målt over de næste fem år. Delmål er, at AGF til stadighed skal være i top-6 og vinde medaljer senest 2012/13
- Inden 2014 være den førende udbyder af rammerne for sportslige, kulturelle og kommercielle aktiviteter i Østjylland
- Inden 2014 udvikle to nye forretningsområder fortrinsvis relateret til sport og underholdning med en samlet omsætning på over 50 mio. kr.
- Fra 2014 forrente egenkapitalen på et niveau, der svarer til den 10-årig risikofri rente + et risikotillæg på 3 %

Kilde: Århus Elite

Håndbold

Århus har meget store traditioner i dansk håndbold. I 1960'erne havde Århus til tider hele fire klubber repræsenteret i den bedste herrerrække i samme sæson, og klubber som AIA/Tranbjerg hos

kvinderne og Aarhus KFUM og Skovbakken hos mændene har alle vundet danske mesterskaber i årene op til den massive professionalisering af dansk klubhåndbold efter de danske håndboldkvinders VM-sølv ved VM i 1993⁶⁷.

Men generelt har århusiansk klubhåndbold haft svært ved at hænge på i det kapløb, som professionaliseringen og den økonomiske vækst i dansk klubhåndbold gennem de seneste 10-15 år har afstedkommet. Så sent som i foråret 2010 kæmpede ligaholdet fra SK Aarhus for at undgå en konkurs og sportslig degradering fra kvindernes bedste håndboldrække.

De seneste årtier har været præget af sportslige fusioner mellem de lokale håndboldklubber i bestræbelserne på at skabe ét slagkraftigt århusiansk mandskab. Tættest på succes har fusionsklubben Århus GF været hos herrerne med bronzemedaljer hos mændene i 2008. Århus GF har hjemsted i NRGi Arena, mens SK Aarhus spiller hjemmekampene i Vejlbj-Risskov Hallen. De to klubber har typisk et gennemsnit til hjemmekampene på 1.200-1.400 tilskuere, og håndbold har generelt ikke samme magiske tiltrækningskraft på det århusianske publikum som tidligere.

Øvrige semiprofessionelle sportsgrene

Selv om fodbold for mænd og håndbold for kvinder i de senere år har domineret medie- og tilskuerinteressen for topidræt i Danmark i udpræget grad, har Århus i den på landsplan noget mindre idrætsgren, basketball, udviklet en niche, som med jævne mellemrum formår at tiltrække sig stor interesse hos det århusianske sportspublikum.

Siden sæsonen 1996/97 har Bakken Bears – tidligere Skovbakken – hele otte gange formået at vinde DM-titlen hos mændene. I de senere år har klubben kørt parløb med Svendborg Rabbits i toppen af dansk basketball og såvel topkampene mod Svendborg Rabbits samt lokaloppgørene mod den mindre århusianske ligaklub, Aabyhøj Basketball, har med jævne mellemrum formået at trække næsten fulde huse med over 4.000 tilskuere i NRGi Arena.

Århus har ligeledes i de senere år haft et semiprofessionelt ligahold i badminton i Aarhus Elite Badminton, der så sent som i sæsonen 2009/10 længe spillede med i kampen om bronzemedaljer. Til gengæld har Århus aldrig formået at stable det fornødne sportslige eller økonomiske grundlag sammen til også at begå sig i ishockey, der efter fodbold og håndbold er den tredje store professionelle idrætsgren i Danmark. Århus har aldrig haft et hold i den bedste ishockeyliga, selv om der i årenes løb har været flere strandede forsøg på at etablere en bæredygtig kultur for ishockey på topplan i Århus.

8.2. Eliteidrætten i Århus

I den offentlige debat ser man med jævne mellemrum eliteidrætten i Århus omtalt som kriseramte og uden den store opbakning fra erhvervslivet og befolkningen. Dette forhold er dog i høj grad præget af AGF's og i mindre grad de lokale håndboldklubbers stærkt dominerende position i forhold til medie- og tilskuerinteresse. Vælger man at anskue eliteidrætten og Århus' position som værtsby for store idrætsbegivenheder i et lidt bredere perspektiv end de lokale ligaklubbers til tider svigtende økonomiske og sportslige resultater, får man et andet og mere positivt billede af eliteidrætten i Århus.

⁶⁷ Almlund, Ulrik & Rasmus Klarskov Storm (2006).

Århus Kommune har med etableringen af institutioner som Sport Aarhus Events og Eliteidræt Århus på mange måder sikret sig et forspring eller i hvert fald en særdeles konkurrencedygtig profil i forhold til de fleste andre danske byer, når det handler om rammer for eliteidræt, talentudvikling og afvikling af store idrætsbegivenheder.

Århus Kommune fremstår som den kommune i Danmark, der har den største repræsentation på topplan i alle idrætsgrene. Århus er repræsenteret i den øverste division i stort set alle idrætsgrene med en ligastruktur – aktuelt dog med undtagelse af ishockey og herrevolleyball.

Byen har ligeledes stærke elitemiljøer – ofte med atleter i den absolutte verdenselite – i individuelle idrætsgrene som sejlsport, atletik, sportsdans, orientering m.fl., lige som byen aktuelt har Danmarks bredeste tilbud om at kombinere eliteidræt og uddannelse for unge idrætstalenter.

Århus har ligeledes været førende i Danmark i forhold til at tiltrække og gennemføre internationale idrætsbegivenheder i det seneste årti. Adskillige prestigefyldte internationale mesterskaber har fundet sted i byen siden etableringen af Sport Aarhus Events og flere er på vej med U/21 EM-slutrunden i fodbold i 2011 som næste store milepæl.

I det følgende beskrives de to kommunale institutioner, der formelt har til opgave at udvikle Århus som eliteidrætsby og som værtsby for store idrætsarrangementer, nemlig Elite Idræt Århus og Sport Aarhus Events. Begge organisationer har deres udspring i en beslutning fra midten af 1990'erne om at gøre Århus til landets førende idrætsby⁶⁸.

Som led i et kraftigt fokus på idrættens formodede potentiale i forhold til vækst og erhvervsudvikling besluttede byrådet i Århus inden for en kortere årrække før årtusindeskiftet at modernisere Århus Stadion (NRGi Park) til et moderne atletik- og fodboldstadion efter internationale mål, at bygge en moderne opvisningsarena ved siden af Århus Stadion med plads til 5.000 tilskuere (NRGi Arena) samt at afsætte midler til hverveorganisationen Sport Aarhus Events og eliteidrætsorganisationen Elite Idræt Århus. Begge organisationer har til huse i et fælles lokale i Idrættens Hus Vest på Atletion.

Elite Idræt Århus/Elite Sports Akademi Aarhus

Hovedopgaven for Elite Idræt Århus har siden etableringen af den kommunale eliteidrætsorganisation i 2002 været at støtte talent- og eliteidrætsmiljøer i de århusianske idrætsforeninger og at skabe en rød tråd mellem talentarbejde og uddannelse og det formaliserede eliteidrætsarbejde, der foregår på nationalt plan mellem Team Danmark og specialforbundene. Elite Idræt Århus udbetaler årligt mindre beløb i størrelsesordenen 20.000-125.000 kr. til forskellige århusianske idrætsforeninger som støtte til konkrete eliteidrætsprojekter.

På nationalt niveau huser Århus med det primære udgangspunkt i Atletion og Institut for Idræts Faciliteter på Dalgas Avenue sammen med Farum og Brøndby en af tre såkaldte Elitelandsbyer under Team Danmark. Team Danmarks elitelandsbyer er kendetegnet ved at have et antal discipliner samlet på et lille areal. Dermed forøges muligheden for at drage nytte af ressourcer på tværs af sportsgrene, og elitelandsbyerne rummer træningsfaciliteter og behandlingstilbud på højt niveau samt uddannelsesmuligheder, boligtilbud etc., til de atleter, der er tilknyttet ordningen. Cirka 15 nationale specialforbund har med støtte fra Team Danmark placeret nationale kraftcentre i Århus.

⁶⁸ Århus Kommune (1997).

Elite Idræt Århus opgave handler først og fremmest om at styrke og facilitere det lokale elite- og talentarbejde, der foregår i århusianske idrætsforeninger for atleter lige under Team Danmark-systemet. Foruden elitearbejdet i de dominerende professionelle sportsklubber har Århus en lang række stærke eliteidrætsmiljøer i idrætsgrene som gymnastik, atletik, sejlsport, skydning, triatlon, taekwondo, bordtennis, sportsdans, kvindefodbold, orienteringsløb m.fl. I alt samarbejder Elite Idræt Århus med 20-25 århusianske idrætsforeninger om konkrete eliteidrætsrelaterede projekter.

Elite Idræt Århus

- støtter arbejdet med at realisere intentionerne i den nationale strategi for talentudvikling inden for eliteidræt og handlingsplanerne fra specialforbundene
- støtter og vejleder lokale foreninger med at etablere kraftcentre for derved at fremme talentudviklingen i byen
- støtter og vejleder igangværende og kommende eliteidrætsaktiviteter med fokus på talentudvikling
- arbejder for at skabe optimale forhold for eliteidrætsudøvere inden for områderne uddannelse, job og bolig
- tager initiativ til at etablere et aktivt eliteidrætsmiljø med det formål at udvikle eliteidrætsudøvere, trænere og ledere personligt og fagligt
- arbejder for at videreudvikle ESAA
- arbejder for at etablere det første sportscollege i Århus
- forvalter de midler, der stilles til rådighed for eliteidrætten og sikrer, at midlerne udnyttes optimalt

Kilde: Elite Idræt Århus

Elite Idræt Århus fungerer således som partner såvel for Team Danmark-systemet som for den lokale eliteidræt, hvor Elite Idræt Århus i høj grad er med til at sikre netværksdannelser og faglig kvalitet i træningstilbuddene på tværs af idrætsgrene.

Elite Idræt Århus flyder i stigende grad sammen med Elite Sports Akademi Århus (ESAA), der formidler samarbejde mellem eliteidrætten og de århusianske uddannelsesinstitutioner om at kombinere eliteidræt og uddannelse for unge talenter og om at vejlede de unge talenter om forskellige eliteidrætsrelaterede forhold. Elite Idræt Århus/ESAA havde i 2009 et samlet budget på knapt 6 mio. kr., hvoraf 4,4 mio. kr. kom fra forskellige kommunale kasser.

På uddannelsessiden er det århusianske ESAA-koncept førende i national sammenhæng, idet unge talenter i Århus via ESAA-samarbejdet har mulighed for at få skræddersyede uddannelsesordninger med mulighed for morgentræning på stort set samtlige af byens ungdomsuddannelser. En sådan bredde i uddannelsestilbuddene og en så bred vifte af idrætsgrene med elitemiljøer findes ikke i andre danske byer med strukturerede satsninger på elite- og talentudvikling. Elite Idræt Århus anslår selv, at op mod 1.000 eliteidrætsudøvere i Århus hvert år direkte eller indirekte er i berøring med de ydelser Elite Idræt Århus/ESAA yder i forhold til faciliteter, kurser, koordinering af trænere

og træningstilbud og uddannelses tilbud. De målrettede tilbud til århusianske idrætstalenter begynder allerede fra 8. klasse på to eliteskoler (Rundhøj og Vejlbj) og strækker sig videre gennem ungdomsuddannelsessystemet med særlig fokus på Marselisborg Gymnasium, der er et af landets to Team Danmark sportsgymnasier. Men også en række andre gymnasier og ungdomsuddannelser samarbejder med ESAA.

En af bevæggrundene, for at etablere Elite Idræt Århus/ESAA som en naturlig forlængelse og forbindelsesled mellem Team Danmarks arbejde for den absolutte topeelite og talent- og eliteidrætsarbejdet i de århusianske idrætsforeninger, var en strategi om at gøre Århus til en by, hvor talenter har mulighed for at leve deres talent ud med et uddannelsesmæssigt og træningsfagligt sikkerhedsnet af høj kvalitet. De fleste talenter tilknyttet Elite Idræt Århus/ESAA har haft deres opvækst i Århus, men der er fremskredne planer og forhåbninger om at få etableret et egentligt sportscollege i Århus, så unge talenter fra andre byer i højere grad kan tilbydes træning og uddannelse i Århus under kontrollerede former.

Sammenfattende kan man sige, at eliteidrætsarbejdet i Århus er kendetegnet ved en stor bredde i de idrætsgrene, der gør sig gældende på eliteidrætsniveau, samt en stor bredde i de strukturerede trænings- og uddannelses tilbud til talenterne.

Sport Aarhus Events

Århus Kommune var tidligt ude, da der i 1990'erne kom stigende international fokus på store idrætsbegivenheders potentiale for at generere afledte økonomiske effekter. Ganske få måneder efter etableringen af den nationale hverveorganisation, Idrætsfonden Danmark (det nuværende Sport Event Denmark), fik Århus som den første kommune i landet en lokal hverveorganisation med navnet Sport Aarhus Events.

Fra begyndelsen var Sport Aarhus Events tænkt som en forening med lige bidrag fra erhvervslivet og Århus Kommune, men i erkendelse af den stigende konkurrence om de store sportsbegivenheder og vanskelighederne med at få erhvervslivet til at bidrage til puljen i større omfang, blev Sport Aarhus Events fra 2002 et selvstændigt sekretariat under Sport & Fritid i Århus Kommune med en fast årlig hvervepulje på 3 mio. kr. samt et årligt beløb i størrelsesordenen 1,3 mio. kr. til drift af sekretariatet med to faste ansatte. Siden da har Foreningen Sport Aarhus Events først og fremmest haft rådgivende karakter for kommunens eventstrategi på idrætsområdet.

Filosofien bag Sport Aarhus Events er, at organisationen dels råder over stor ekspertise i hvervning og gennemførelse af internationale sportsbegivenheder, dels råder over en stor handlefrihed i hverdagen, hvor henholdsvis sekretariatet, Sport & Fritid eller magistraten inden for forskellige faste beløbsrammer hurtigt og ubureaukratisk kan beslutte at yde hvervetilskud, arrangementstilskud eller underskudsgarantier til lokale arrangører af store idrætsbegivenheder, når muligheden for at hente en attraktiv begivenhed til byen viser sig.

Etableringen af Sport Aarhus Events skete parallelt med kommunens beslutning om at investere i byggeriet af Arenaen (NRGi Arena) og renoveringen af Århus Stadion (NRGi Park). Erfaringsmæssigt er det helt nødvendigt, at kommunen – ofte i samarbejde med den nationale hverveorganisation – kan stille kapital og ekspertise til rådighed, hvis det skal være muligt at tiltrække attraktive begivenheder til byen i den skærpede internationale konkurrence på området.

Sport Aarhus Events er ikke direkte koblet op på hvervning af begivenheder til Atletion-komplekset, og organisationen har i tidens løb også spillet en afgørende rolle for hvervningen af eksempelvis store sejlsportsbegivenheder, ridesportsarrangementer, cykelløb og orienteringsløb med udgangspunkt i andre lokaliteter i kommunen.

Sport Aarhus Events har med årene opbygget et enormt netværk i lokale myndigheder og foreninger, nationale specialforbund og internationale idrætsorganisationer. Århus har derfor i mange henseender haft held til at markere sig som den førende danske kommune i afviklingen af internationale idrætsarrangementer. Listen over større internationale idrætsbegivenheder i Århus i de senere år er da også ganske omfattende (se næste side).

Udvalgte internationale sportsbegivenheder i Århus

EM i kvindehåndbold 2002 (hovedby), Atletion
ITTF Pro Tour, bordtennis, 2003, Atletion
EM i latin, dans, 2004, Atletion
EM i atletik for veteraner, 2004, Atletion og Randers
EM i bordtennis, 2004, Atletion
Træningsophold og besøg af FC Barcelona, 2005 og 2006, Atletion
VM i orienteringsløb, 2006, Mindeparken m.m.
VM i idrætsgymnastik, 2006, Atletion
VM i standarddans, 2006, Atletion
EM i latin, sportsdans, 2007, Atletion
Youth Sailing ISAF World Championships, 2008, Havnen
EM i latin (professionelle), sportsdans, 2009, Atletion
VM i fridykning, 2009, Svømmestadion
World Match Racing Tour, 2009, Marselisborg Havn
VM i standarddans, 2009, Atletion

Kommende begivenheder

VM i latin showdance (professionelle), 2010, Atletion
VM for 505-joller, 2010, Havnen
EM i kvindehåndbold (puljekampe), 2010, Atletion
VM i A-cat, sejlsport, 2011, Havnen
U21-slutrunden i fodbold, 2011, Atletion samt Viborg, Herning og Aalborg
VM i X-35, sejlsport, Havnen, 2011
EM i skydning, Atletion, 2013

Tilbagevendende begivenheder

World Cup ridestævner, Vilhelmsborg, 2003-2006
CSC Classic/Post Danmark Rundt, internationale cykelløb, flere år
Denmark Open i badminton (2003-2006), Atletion
GF World Cup, håndbold, 2005-, Atletion
Football Festival Denmark, 2007-, diverse anlæg i byen
Diverse landskampe i fodbold, volleyball, basketball, atletik m.m.

Kilde: Sport Aarhus Events

I de senere år er konkurrencen mellem danske kommuner om de store begivenheder skærpet betydeligt. Andre kommuner har etableret hverveorganisationer og bygget moderne opvisningsanlæg, som skal fyldes med attraktive begivenheder. Med nye multiarenaer med stor tilskuercapacitet på vej i henholdsvis Herning og formentlig København vil Århus kunne imødesee endnu større konkurrence om de største facilitetsafhængige events i fremtiden.

Sport Aarhus Events hører dog fortsat til landets økonomisk stærkeste og bedst forgrenede hverveorganisationer, og i de senere år har kommunen med held etableret samarbejder, der har medvirket til at trække store events til byen. Et lokalt eksempel er understøttelsen af Sailing Aarhus, hvor fem lokale sejlkubber med økonomisk støtte fra Sport Aarhus Events samarbejder om at udvikle og tiltrække store sejlsportsbegivenheder. Den foreløbige kulmination var VM i sejlads for ungdom i 2008 og det langsigtede mål er et bud på VM i alle olympiske sejlsportsklasser i 2015. Regionalt gik Århus i spidsen for det vellykkede danske bud på U/21 EM-slutrunden i fodbold i 2011 i Århus, Viborg, Herning og Aalborg.

I den skærpede internationale konkurrence – ja, nærmest inflation i priserne på internationale mesterskaber – vil en oplagt mulighed for Århus Kommune i fremtiden være at satse endnu mere på bæredygtige årlige idrætsbegivenheder. Det være sig eliteidrætsbegivenheder eller store breddeidrætsbegivenheder som det internationale ungdomsstævne Football Festival Denmark, løbsarrangementer osv., som ved hjælp af ekstra støtte fra Sport Aarhus Events kan vokse sig fra store regionale begivenheder til mere nationale eller internationale begivenheder med betydelige turist- og brandingmæssige effekter.

I mange tilfælde fungerer Sport Aarhus Events ikke kun som økonomisk og organisatorisk støtte for arrangørerne af store begivenheder, men i lige så høj grad som en aktør, der sikrer, at kommunen som helhed leverer det optimale medspil og udnytter de potentielle turistmæssige, brandingmæssige eller sociale effekter af store idrætsbegivenheder optimalt på tværs af sektorer. En ekstern rapport fra konsulentfirmaet TSE Consulting fra 2008 lagde netop op til, at Sport Aarhus Events i fremtiden skulle lægge vægt på at blive førende til at *aktivere* sportsevents – altså sætte et tydeligt fingeraftryk på begivenhederne – i forhold til byens borgere, tilskuere og arrangører ud fra en nærmere kategorisering af de forskellige events og deres økonomiske, sociale eller sundhedsmæssige potentialer i forhold til omverdenen⁶⁹.

Aktuelt tegner sig yderligere et nyt perspektiv for store idrætsbegivenheder i Århus, nemlig en satsning på at udnytte begivenhederne som katalysator for idrætsrelateret innovation. Dette sker blandt andet i et samarbejde med ACTIVE Institute ved Aarhus Universitet, der blandt andet har fungeret som katalysator for et stort udviklingsprojekt om formidling af sejlsport ved hjælp af GPS-tracking og nye medier. På samme vis samarbejder ACTIVE Institute, Sport Aarhus Events og andre lokale aktører om at koble innovationsprojekter på næste års U/21 EM-slutrunde i fodbold⁷⁰.

Sammenfattende vil man i fremtiden formentlig se Sport Aarhus Events spille en mere aktiv rolle i udvælgelsen og aktiveringen af de events, man satser på, samt i kreative udviklingsprocesser omkring de enkelte events.

⁶⁹ TSE Consulting (2008).

⁷⁰ ACTIVE Institute (2010).

Til gengæld vil det i fremtidens konkurrence mellem byer og lande blive vanskeligt for Århus at blive vært for de allerstørste internationale idrætsbegivenheder. Dels på grund af det skærpede økonomiske kapløb om begivenhederne og stigende krav til faciliteterne fra arrangørernes side, dels på grund af en mere strategisk tilgang til de arrangementer, der 'passer til' Århus fra Sport Event Aarhus' side.

9. Århus Kommunes økonomiske rolle i byens idræts- og bevægelseskultur

Folkeoplysningsloven spiller en væsentlig rolle for den lokale foreningsbaserede idræts vilkår såvel på landsplan som i Århus Kommune. Folkeoplysningsloven forpligter de danske kommuner til at stille ledige lokaler til rådighed for foreningslivet, ligesom kommunerne skal yde tilskud til foreningernes drift og brug af selvejende faciliteter. Samtidig er kommunerne forpligtet til at yde aktivitetsstøtte til børn og unges fritidsaktiviteter.

I praksis betyder loven, at Århus Kommune er ansvarlig for at sikre egnede lokaler til de lokale idrætsforeningers aktiviteter. Samtidig er kommunen forpligtet til at yde støtte til leje af foreningers lokaler, dog primært lokaler for børn og unge under 25 år. Endelig udbetaler kommunen aktivitetsstøtte til børn og unge under 25 år og ældre over 60 år pr. time pr. deltager⁷¹. Altså er aktivitetsstøtten bestemt af aktivitetsniveauet hos medlemmerne i foreningerne.

Kommunerne sørger derudover for at anlægge faciliteter, som borgerne kan benytte til idræt og bevægelse. Kommunen er ikke forpligtet til at etablere nye faciliteter på samme måde, som den er forpligtet til at stille ledige lokaler til rådighed og yde støtte til lokaler. Men i Danmark betragtes det kommunale engagement på området i praksis som en serviceforpligtelse over for borgerne. Gode faciliteter er samtidig med til at opfordre og motivere befolkningen til en sund og aktiv livsstil. I Århus Kommune sørger kommunen, ud over de lovpligtige tilskud, for vedligeholdelsen af de eksisterende idræts- og bevægelsesfaciliteter, den råder over, ligesom kommunen opfører nye faciliteter. En del faciliteter bliver opført som selvejende institutioner i samarbejde med foreningslivet. I sådanne tilfælde rejser foreningerne selv en del af beløbet til den facilitet, som skal bygges. For de eksisterende selvejende institutioner gælder det ligeledes, at de kan få støtte til modernisering, ombygning eller renovering mod, at de selv stiller med en del af pengene til projektet.

Århus Kommune har i Sport & Fritid afsat beløb til både den almindelige drift og til anlægsprojekter. Til driften af Sport & Fritids område er budgetteret med 192 mio. kr. i 2010. Det beløb går dog ikke kun til idrætsområdet, men også til eksempelvis spejdere og andre fritidstilbud. Med i beløbet hører også penge til det almindelige fritidsliv med eksempelvis daghøjskoler og oplysningsforbund som aftenskoler. Ud over pengene til drift har Århus Kommune sat 290 mio. kr. af i perioden 2010-2013 til anlægsprojekter. Det gælder både til genopretning og renovering af faciliteter samt nye anlægsprojekter.

Selvom det i høj grad er Folkeoplysningsloven, som sætter rammerne for Århus Kommunes støtte til foreningsidrætten, er faciliteter til rådighed for idræt og bevægelse højt på Sport & Fritids dagsorden. En af Sport & Fritids fire hovedmålsætninger omhandler attraktive faciliteter:

⁷¹ Aktivitetsstøtte, Århus Kommune.

Attraktive faciliteter: I Århus skal foreningsfaciliteterne fremstå moderne, imødekommende og veldrevne. Århus skal have en god dækning af de almindelige foreningsfaciliteter. Som storby skal Århus råde over mange specialfaciliteter til idræts- og foreningsaktiviteter⁷².

Hovedmålsætningen omkring faciliteter synes at være rettet mod foreningerne i Århus. Det betyder klare målsætninger omkring den organiserede idræts adgang til faciliteter. De samme overordnede retningslinjer, med Folkeoplysningsloven og hovedmålsætningen, har Århus Kommune ikke for den selvorganiserede idræt, selv om mere end to ud af tre voksne århusianere dyrker idræt selvorganiseret⁷³. En del dyrker dog både idræt organiseret og selvorganiseret.

Århus Kommune har i Sports- og Fritidspolitikken⁷⁴ noteret sig, at den fortsat skal skabe gode rammer for den selvorganiserede idræt og bevægelse i byen, men målene er ikke defineret lige så tydeligt som i relation til foreningsidrætten.

En sammenligning med de andre store byer i Danmark, København, Odense og Aalborg, viser, at Århus Kommune ligger på nogenlunde samme niveau som de andre store byer, når det gælder kommunale bidrag til Fritidsområdet. Fritidsområdet dækker ikke alene idræt og sport, men også eksempelvis ungdomsskoler og aftenskoler.

Tabel 34. Nøgletal for udgifter til fritidsområdet pr. indbygger i de største danske byer

	Århus	København	Odense	Aalborg
2009	1239	1383	1259	1310

Kilde: 6-by Nøgletal 2009

10. Idræt og motion i Århus – et overblik

Denne baggrundsrapport giver et overblik over den århusianske idræt og motion på seks kortlagte områder. Ud fra denne kortlægning fremkommer en række centrale udfordringer i forhold til det fremtidige arbejde med idræt, motion og bevægelse i Århus:

- Demografiske vandringer medfører ændringer i idrætsvanerne. Flere ældre borgere, flere idrætsaktive kvinder, flere indbyggere med anden etnisk baggrund end dansk, mange unge studerende og mange kontanthjælpsmodtagere kræver særlig opmærksomhed i forhold til at modsvare de meget forskellige gruppers ønsker og behov.
- Århusianerne dyrker meget idræt og motion. Men der er stor forskel på forskellige befolkningsgrupper. Århusianere uden videregående uddannelse dyrker mindre idræt end landsgennemsnittet, og tilsvarende ligger en udfordring i forhold til at udvikle tilbud, der appellerer til teenagepiger – særligt etnisk ikke-danske teenagepiger og kvinder .

⁷² Sport & Fritid (2009a).

⁷³ Pilgaard (2008).

⁷⁴ Sport & Fritid (2009a).

- Mange faciliteter i Århus er selvejende. Det giver stor ejerskabsfølelse blandt foreningerne, og generelt udtrykker århusianerne stor tilfredshed med faciliteterne. Selvforvaltningen giver dog en udfordring i forhold til mere fleksibel adgang til faciliteterne, hvilket flere og flere brugere har behov for.
- Mange aktører byder ind på idræts- og motionsområdet i dag. Flere og flere dyrker deres idræt og motion på egen hånd i natur og byrum, i kommercielle fitnesscentre eller i regi af skole uddannelse eller arbejde. Det udfordrer foreningsidrættens monopol. Foreningsidrætten står dog stærkt i Århus, og kommunen kan være med til at sikre, at den også står stærkt i fremtiden gennem initiativ og styring af samarbejder mellem de mange aktører.
- Der er stort potentiale for at udvikle Århus' profil som eliteidrætsby og eventby. Det kræver dog en satsning på at ændre byens identitet udadtil, som ofte tegnes gennem AGF's liga-hold i fodbold. Udvikling af nogle af de store begivenheder og events, som allerede præger byen, kan ske gennem målrettede innovationsprocesser i kølvandet på forskellige idrætsbegivenheder.
- Århus Kommunes støtte til idrætten sker primært gennem tilskud til udøvere under 25 og over 60 år, drift og vedligeholdelse af lokaler og anlæg samt anlægning af nye faciliteter. Mange af de eksisterende faciliteter har dog mange år på bagen, og der ligger en udfordring i forhold til genopretning og udbygning af faciliteter i de forskellige lokalområder, så faciliteterne modsvarer fremtidens behov.

I det følgende er foretaget en analyse af idrætten i Århus med afsæt i denne baggrundsrapport samt interviews med 15 nøglepersoner fra den århusianske idræt. Analysen munder ud i en række anbefalinger til at styrke og fremme af århusiansk idræt i fremtiden.

Del 2. Analyse

11. Interviews med nøglepersoner

Som led i kortlægningen af idræt og motion i Århus har Idrættens Analyseinstitut gennemført interviews med en række nøglepersoner, der fra forskellige vinkler er med til at tegne idrætsbilledet i Århus. Formålet med interviewene har været at supplere og nuancere baggrundsrapportens billede af idræt og motion i Århus. Nøglepersonerne har med udgangspunkt i de organisationer og institutioner, de repræsenterer, en indsigt i idræt og bevægelse i Århus, og de har givet deres syn på og oplevelse af idræts- og bevægelseskulturen.

Interviewpersonerne har samtidig kommenteret på nogle af de tendenser, baggrundsrapporten tegner, og endelig har nøglepersonerne haft mulighed for at kigge fremad og komme med bud på udviklingsmuligheder for idræts- og bevægelseskulturen i Århus, herunder også muligheder i relation til Århus som Europæisk Kulturhovedstad 2017.

I alt er 15 personer interviewet i 14 interviews. Et interview var et dobbeltinterview. Interviewpersonerne er valgt, så de dækker en række forskellige sider af idræt og bevægelse i byen. Der er repræsentanter for følgende områder af idræts- og bevægelseslivet:

- Kommunen
- Foreninger
- Selvorganiserede aktører
- Kommerciel fitness
- Naturen som idrætsarena
- Idræt og socialt svage grupper
- Eliteidræt
- Events
- Erhvervsliv
- De frie skoler
- Innovation
- Århus som idrætsarena

De udvalgte interviewpersoner var følgende:

- Niels Rask, Sport & Fritid, Århus Kommune
- Henrik Stampe, Idrætssamvirket Århus
- Lotte Jensen, DGI Østjylland
- Camilla Bisgaard, Lystrup IF
- Kim Stær, Underground
- Andreas Paulsen, Dansk Fitness og Dansk Fitness & Helse Organisation
- Bent Hviid og Helge Meier, Hasle Bakker

- Preben Astrup, Danmarks Idræts-Forbund
- Jan Christensen, Århus Elite
- Steffen Wich, Elite Idræt Århus og Elite Sports Akademi Aarhus
- Mikkel Christensen, Adidas
- Henrik Løvschall, Idrætshøjskolen i Århus
- Rasmus Johnsen, ACTIVE Institute
- Morten Daugaard, Arkitektskolen Aarhus

Alle interviews har haft en varighed på mellem 30 og 80 minutter. Med den længde på interviewene og så mange interviews ligger der et stort interviewmateriale til rådighed, som det ikke er muligt at præsentere i sin helhed i indeværende rapport. I rapporten bliver interviewene derfor brugt til at underbygge analysen, og centrale pointer og citater fra de interviewede er inddraget, hvor det er relevant.

12. Tradition eller fornyelse – plads til begge dele?

Kortlægningen af idræt i Århus viser et mangfoldigt idrætsbillede, hvor et velfungerende foreningsliv trives side om side med selvorganiserede udøvere og den kommercielle sektor. Erhvervsliv og forskellige uddannelsesinstitutioner i byen har stigende ambitioner omkring idræt og bevægelse, og kommunen spiller en central rolle i forhold til den overordnede idrætspolitiske dagsorden. Kommunen må nødvendigvis tage et centralt ansvar i en kommende udviklingsproces frem mod 2017 for at koordinere de mange kræfter og optimalt at udnytte de mange stærke århusianske aktører på området.

Foreningsidrætten i Århus har stærke rødder med stor betydning for det rige og mangfoldige idrætsbillede, som præger Århus i dag. De mange traditionsrige og store idrætsforeninger rummer et massivt netværk af frivillige, som styrker århusiansk idræt.

"Århus har mange store foreninger, og i de store foreninger er der en vis volumen i de frivillige, som kan være med til at flytte noget og være med til at nytænke." (Henrik Stampe, Idrætssamvirket)

De store idrætsforeninger, typisk fordelt ud over forskellige kvarterer i byen, bærer samtidig en lang historie, som binder deres aktiviteter til traditionelle rutiner, som ofte kan være en hæmsko for udviklingen. Nogle er måske meget optaget af at fastholde de samme træningstidspunkter i hallen, som de altid har haft. Andre bærer præg af historiske rivaliseringer med andre afdelinger eller klubber, der kan vanskeliggøre nye samarbejdsrelationer. Generelt kan der dog også være en tilbøjelighed til blot at ville gøre, som man altid har gjort, fordi det kan virke uoverskueligt at ændre på rutiner, der indtil videre måske fungerer ganske godt. Men det er nødvendigt løbende at bløde op for rutiner og traditionelle arbejdsgange, hvis de traditionelle idrætsforeninger også i fremtiden ønsker at modsvare de nye idrætsvaner og behov, der følger med ændringer i det overordnede idrætsbillede.

De store flerstrengede foreninger med mange afdelinger har et stort potentiale i forhold til at efterkomme ønsker om fleksibel idræt. Der skal naturligvis til hver en tid være plads til de mange eksisterende medlemmer i foreningerne, som gerne vil dyrke idræt på traditionel vis. Men hvis man

ønsker at fastholde eller udvide medlemsantallet og foreningernes betydning i det samlede århusianske idrætsbillede, er det nødvendigt at bløde lidt op for de oftest traditionelle og ramme-faste måder at kunne dyrke foreningsidræt på i dag. Flere og flere unge ønsker ikke at træne intensivt flere gange om ugen, men vil blot gerne have nogle gode rammer omkring sjov motion sammen med vennerne og måske muligheden for at dyrke forskellige aktiviteter eller på tværs af køn, alder og niveau.

Det samme gælder for mange forældre, der har behov for at dyrke idræt samme tid og sted som deres børn – dog ikke nødvendigvis de samme aktiviteter. Hvis hele familien kan få deres behov opfyldt på samme tid og sted, kan det lette på de logistiske udfordringer i en travl hverdag og også bidrage til at styrke idrætsforeningernes rekruttering af ledere og trænere i fremtiden.

Man ser samtidig i stigende grad erhvervslivet tage initiativer til at udbyde idræt for medarbejdere, som ofte er en blandet gruppe på tværs af køn, alder og fysisk niveau. Flere virksomheder vil i fremtiden kigge på samarbejds muligheder med lokale idrætsforeninger eller kommercielle udbydere i forhold til at målrette idrætstilbud for de ansatte. Her er et stort potentiale i fremtiden, hvis idrætsforeninger ønsker at øge antallet af medlemmer. Det kræver dog, at de forskellige afdelinger i de flerstrengede foreninger er enige og kan samarbejde om at udbyde idrætsaktiviteter på tværs af de enkelte idrætsgrene med fokus på særlige målgrupper.

En sådan udfordring kender de blandt andet i Lystrup IF – en forening med over 3.500 medlemmer fordelt på 12 afdelinger. Her har klubben ansat en aktivitetskoordinator, som arbejder efter en målsætning om at tiltrække 20 pct. flere medlemmer på to år. En målsætning, som frivillige kræfter ville have vanskeligt ved at løfte selv. Men arbejdet er også udfordrende for aktivitetskoordinatoren, som ofte bliver hæmmet i sine udviklingstanker, da en stor, traditionel idrætsforening netop er et tungt system at ændre på:

"... når der er så mange afdelinger – det er lidt sværere hurtigt at få et samarbejde op, synes jeg. Var der tre afdelinger, kunne jeg nemt lige tage de tre afdelinger og sige, nu tilbyder vi lige noget for børn, hvor I går sammen, og så laver I det. Når der er 12, er der mange meninger, og der er 12, der skal tilbage i deres afdelinger og høre, om de vil være med. Så inden man kan få besluttet noget, synes jeg, det nogle gange kan gå langsomt." (Camilla Bisgaard, Lyseng IF)

Når en idrætsforening vælger at ansætte en aktivitetskoordinator, må den samtidig være gearret til forandring. Ønsket om flere medlemmer kræver velvilje og kompromisvillighed fra de eksisterende medlemmer og ledere, når det gælder bedre udnyttelse af faciliteter og nye måder at samarbejde på. Aktivitetskoordinatoren har f.eks. skabt god kontakt til lokalområdets erhvervsforening, som gerne vil betale penge for at lave idræt for medarbejdere i de eksisterende faciliteter. Dette opfatter de eksisterende afdelinger dog ikke nødvendigvis som en god ide, da nogle kan frygte, det går ud over de medlemmer, som i forvejen benytter hallen. Samtidig er der en vis skepsis i forhold til at 'sælge' haltider:

"De (foreningerne) er måske bange for, at det bliver for kommercielt. Vi er en forening, og vores tilbud skal være billige. Vi skal ikke sådan lige have fitnesscenter. Folk er måske bange for at gøre det for moderne. (...) Og holdningen er sådan lidt, at det ikke skal gå ud over andre medlemmer. Det skal ikke tage en bane fra den, der nu havde den

bane på det tidspunkt. Bare fordi der kommer nogle erhvervsdrivende, som kan betale for det". (Camilla Bisgaard, Lystrup IF)

Lystrup IF er et godt eksempel på den værdidebat, som mange idrætsforeninger konfronteres med i disse år. Foreningerne ønsker at bevare deres egenværdi baseret på frivillighed, fællesskab, demokrati og tradition, mens nye idrætsvaner og nye idrætsaktører med konkurrerende tilbud banker på døren og stiller krav om fornyelse.

I Skovbakken har forstanderen på Idrætshøjskolen, som ligger i forbindelse med Vejlbj-Risskov Centret, Henrik Løvschall, også nogle ønsker om strukturændringer på klubbens vegne, så klubben og faciliteterne bliver 'noget' for en bredere del af den lokale befolkning på en mere åben og tilgængelig måde, end tilfældet er i dag:

"Der skal stå nogle af faciliteterne til rådighed for de mennesker, der kommer her lidt mere spontant. Så det er ikke sådan, at man skal være medlem af et svømmehold herude for at kunne svømme. Jeg ville godt have, at svømmeklubben blev løst lidt mere op (...)" (Henrik Løvschall, Idrætshøjskolen i Århus)

Endvidere udtaler han i forhold til stadion ved Vejlbj-Risskov Centret:

"Man kunne forestille sig, at atletikbanerne blev belyst om aftenen i vinterperioden, så folk kunne komme herop og løbe. Det faste underlag, hvor der var lys. Så kunne det f.eks. godt være, at mange kvinder hellere ville løbe et sted, hvor der var andre, der løb. At man ikke løb nede på veje og i skov. Altså, der var større sikkerhed og mulighed for at bade." (Henrik Løvschall, Idrætshøjskolen i Århus)

Denne tankegang er naturligvis revolutionerende for mange idrætsforeninger, som jo dagligt står med udfordringen om at skaffe tid i hallen. Hvorfor åbne faciliteter, samarbejde på tværs af badminton og håndbold, finde flere medlemmer, samarbejde med erhvervsforeningen eller åbne for offentlig adgang til svømmehallen, hvis man i forvejen oplever, at det er vanskeligt at få en tid i hallen til den primære aktivitet? Det kan være svært at få øje på for den frivillige, som står for det praktiske arbejde i foreningen.

Den største udfordring ligger i at åbne for en mere fleksibel adgang til faciliteter, at tænke på tværs af idrætsgrene og at tænke den enkelte aktivitet ind i en større helhed frem for at fastholde eksisterende og måske forældede organiseringsformer.

12.1. Fremtidens idrætsforening er mere fleksibel

En fastansat aktivitetskoordinator el. lign. i større foreninger kan være en hjælp til at koordinere og tegne de overordnede linjer samt skabe kontakten til potentielle nye brugere, samtidig med at de eksisterende medlemmer fortsat har mulighed for at dyrke deres aktiviteter. Det kræver, at aktivitetskoordinatoren ikke konstant støder på modstand fra de frivillige kræfter, som ikke ønsker at bryde traditionelle arbejdsgange. Processen kan muligvis styrkes, hvis aktivitetskoordinatoren har mulighed for at samarbejde og få sparring fra andre i lignende stillinger i andre klubber. Indtil videre er Lystrup IF den eneste forening i Århus Kommune med denne stillingsbetegnelse, og koordinatoren oplever ofte at stå alene med de mange udfordringer.

Det er væsentligt at holde fast i, at foreningsudvikling ikke handler om, at idrætsforeningerne skal kommerialiseres eller miste deres eksistensgrundlag. De skal naturligvis stadig være noget for alle de eksisterende medlemmer, som befinder sig godt med den måde, som idrætsaktiviteterne forvaltes på i dag. Men nye aktører, nye målgrupper, især blandt voksne og ældre befolkningsgrupper, samt en øget bevidsthed om forældres vanskeligheder med at få deres egen idrætsudøvelse passet ind i hverdagen stiller krav om fleksible træningsmuligheder. Der ligger måske nogle muligheder for at kombinere det traditionelle med nye idrætsvaner og behov. De nye former bør således være et supplerende tilbud fra foreningerne.

Aktivitetskoordinatoren i Lystrup IF taler for at redefinere, hvad det vil sige at være medlem i en idrætsforening: At der både kan være plads til det traditionelle medlem, som træner fast og er en del af det frivillige liv, som klubben bygger på. Men samtidig at klubben åbner for nye behov og måder at tænke foreningsliv på:

"Hvis et medlem skal være en person, som dyrker idræt en hel sæson, er det urealistisk (at øge medlemsandelen med 20 pct.). Vi skal definere medlemmer anderledes. Vi skal lave nogen ting, så folk ikke skal... så det generelt er mere fleksibelt. Og så må vi sige et medlem er én, der kommer her en gang imellem og dyrker noget." (Camilla Bisgaard, Lystrup IF)

Underground er et samarbejde mellem Århus Kommune og DGI Østjylland omkring selvorganiserede streetkulturer, og projektleder Kim Stær nævner ligeledes et ønske om mere fleksibel adgang til faciliteter for unge idrætsudøvere:

"De (parkour) bruger kampsportshallen derude (i Globus1) og holder træning hver onsdag. Det ligger i virkeligheden langt fra, hvad de ville. Altså i den perfekte verden havde de en hal, hvor de bare kunne komme, og hvor den bare var der. Men den kommunale virkelighed er bare sådan, at man er nødt til at spille med. (...) Altså, alle skatere i Danmark drømmer om at få en god skateboardhal. Og det at organisere sig i en forening, det er et nødvendigt onde. Det allerbedste ville være, hvis faciliteten bare var der, og der var nogen, der drev den." (Kim Stær, Underground)

Mange af de moderne idrætsformer og streetkulturer som streetbasket, streetfodbold, streethockey, skateboard, bmx og beachvolley stiller nye krav til fremtidens faciliteter:

"De har brug for faciliteter, hvor de kan komme og gå, som de har lyst til. Og at træne – det findes ikke. Det gør det så i parkour, fordi de er nødt til at krydse af (i forhold til medlemstilskud). Men de vil gerne... de træner ikke lige som i håndbold, hvor der er en instruktør, som fortæller, hvordan man skal gøre. Det er en kultur, hvor der i stedet er sådan et mentorforhold, hvor de gamle tager sig af de lidt yngre og lærer dem nogle små fif." (Kim Stær, Underground)

Dette er naturligvis en udfordring, da kommunen ikke kan stille faciliteter gratis til rådighed for alle byens borgere med deres forskellige behov. Men hvis både foreninger og kommune er opmærksomme på et øget behov for fleksibelt facilitetsbrug, giver det flere borgere adgang til faciliteterne på præmisser, der passer bedre til deres ønsker i en moderne hverdag.

Lotte Jensen efterlyser som formand for et projektudvalg med fokus på udvikling i DGI Østjylland, at de idrætsforeninger, som driver eller dominerer de store anlæg, kan være med til at åbne for nye træningsformer, der ikke fungerer så traditionelt. De store anlæg bør give flere muligheder for at komme ind fra gaden og dyrke aktiviteter – også andre aktiviteter end bare fitness:

"Jamen det (idrætten i Århus) er for traditionelt. Man kan sige, nu DGI-Huset, vi skulle have meget mere af sådan noget. I en storby som Århus. At man har ét anlæg, hvor der er mulighed for offentligheden for at komme ind og dyrke idræt, hvornår de vil, hvor det ikke kun er fitness." (Lotte Jensen, DGI Østjylland)

Som det ser ud i mange områder i dag, er befolkningens muligheder for mere fleksibel idræt i hverdagen netop begrænset til fitness i kommercielt regi eller løb/cykling/gåture på egen hånd. Men hvorfor er der ikke muligheder for at dyrke andre, mere traditionelle idrætsgrene, uden at man binder sig til meget faste tidspunkter over en lang sæson? Andreas Paulsen fra Dansk Fitness og DFHO, udtrykker i denne forbindelse et ønske om, at foreningsidrætten fornyer sig og tilpasser sig fremtidens idrætsbehov, men samtidig bevarer foreningsidrættens egenverdi, som fitnesssektoren ikke kan tilbyde.

"Jeg synes foreningsidrætten skal være mere modig og sige, vi har nogle gamle værdier, og de er almengyldige, de er eviggyldige. Dem står vi fast på, og så alt det, vi bygger udenpå, det vi pakker værdierne ind i, det gentænker vi [...] til at skaffe noget mere spændende som moderne foreningsby." (Andreas Paulsen, Dansk Fitness og DFHO)

Andreas Paulsen efterlyser altså i tråd med Lotte Jensen, at der er flere muligheder for fleksibel motionsidræt end fitness. I samme henseende nævner aktivitetskoordinatoren i Lystrup IF idrætsforeningens særlige rolle i det lokale miljø, som handler om at orientere sig mod lokalområdets ønsker og behov, hvis man som idrætsforening ønsker at øge medlemstilslutningen eller måske endda i forhold til at bevare det eksisterende antal medlemmer i fremtiden. Hvis foreningen ønsker at udvikle sig, må den nødvendigvis tænke ud over rammerne om de eksisterende medlemmer, men samtidig på nogle foreningsbaserede præmisser, der adskiller sig fra den kommercielle sektor:

"Vi er ikke bare et fitnesscenter. Vi skal også være noget for borgerne. Her i Lystrup skal vi spille en stor rolle i alle mulige aktiviteter f.eks. omkring kirken, ældre, skolerne og sundhedsplejerskerne. Sundhedsplejerskerne har også spurgt, om vi ikke kan lave noget for integration og for overvægtige. Altså få mere samarbejde i gang, så vi kan blive noget for mange flere." (Camilla Bisgaard, Lystrup IF)

Det bør dog aldrig blive et krav, at idrætsforeningerne skal tage et samfundsmæssigt ansvar i forhold til at løse sociale opgaver i lokalsamfundet, men i Århus med en lang række stærke og velfungerende foreninger med rødder i de forskellige kvarterer, har kommunen og idrætsorganisationerne en gylden chance for at indgå særlige partnerskaber med udvalgte foreninger, der i forvejen spiller en væsentlig rolle i lokalområderne. Hvis foreningerne er gearet til det og gerne vil yde en indsats, ligger der mange potentialer i forhold til at styrke samarbejdsrelationerne til kommunen. Kommunen skal samtidig selv være gearet til at tage imod foreninger, der tilbyder at tage et større ansvar. Her ligger en udfordring, da tidligere projekter har vist, at det er vanskeligt at få frivillige og kommunale instanser til at arbejde sammen mod samme mål.

Mange idrætsforeninger udtrykker en frygt eller skepsis for at miste de frivillige kræfter, hvis de forsøger sig med fleksible træningsformer, mulighed for at gå til forskellige aktiviteter eller mulighed for kortere bindingsperioder i medlemskaberne. Et af de store spørgsmål er, om dette automatisk fører til kommercielle tendenser med kundeforhold frem for medlemsforhold? Eksempler fra Underground tyder på, at frygten bygger på en myte. Her går frivillighed og fleksibilitet hånd i hånd gennem brug af moderne sociale medier:

"Noget af det, der har været rigtig sjovt i forbindelse med det her Snowpark 8000⁷⁵, det har været, at vi har organiseret os omkring Facebook. Vi har lavet sådan en Facebook-gruppe der hed Snowpark 8000 og på 14 dage var der 900 medlemmer(...) Men når vi så skulle bruge folk: Prøv at hør, vi skal have skovlet sne i dag. Så har vi bare skrevet det på Facebook: Kom ind og giv en hånd med... Så har der stået en 15-20 mand, og så kan man jo få det til at ske." (Kim Stær, Underground)

Meget tyder på, at de traditionelle idrætsforeninger, som er fundamentet for det rige foreningsliv i Århus, kan løfte en stor del af fremtidens idrætsbehov, såfremt de formår at relancere foreningsbegrebet. Centrale organer i kommunen må dog bidrage til at guide foreningerne mod nye måder at drive og dyrke idræt på med respekt for foreningernes egenverdi.

"Hvis man kunne få... måske fra kommunens side, fra kulturforvaltningens side, kunne hjælpe foreningerne med at genudvikle idrætten, så man sørger for at idrætten bliver i byen, så man sørger for, at der er tilgang til idrætten." (Andreas Paulsen, Dansk Fitness og DFHO)

Afrunding

Tradition og fornyelse går hånd i hånd i den århusianske idræt, men det kræver et stort overblik og koordinerende arbejde at få de store, flerstrengede foreninger til at bygge ovenpå den tunge historie og tradition, de udspringer fra. I forhold til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017, men også på længere sigt, er der dog udviklingspotentialer i dette stærke netværk af frivillige kræfter. Ønskerne om udvikling skal dog ikke alene komme udefra. Idrætsforeningerne skal selv være med på at se potentialerne ved at bløde op for de traditionelle måder at organisere og drive idræt på. En ansat aktivitetskoordinator i de store, lokale foreninger kan være første skridt på vejen. Det ændrer ikke verden fra den ene dag til den anden, men erfaringerne fra Lystrup er værdifulde.

For kommunen er det værd at skele til disse erfaringer og eventuelt opfordre andre af de store, stærke foreninger i Århus til at gå i samme retning. På den måde kan foreningerne i alle dele af kommunen udvikle sig parallelt og gøre brug af hinanden i et fælles mål om at gøre idrætsforeningerne mere rummelige over for fremtidens meget forskellige brugere af idræt.

13. Samarbejdsflader og rivalisering – en hårfin balance

Idræts- og bevægelseslivet i Århus er præget af, at en lang række forskellige aktører er interesserede i og arbejder med idræt og bevægelse. Det gælder frivillige og private aktører såvel som offentlige.

⁷⁵ www.snowpark8000.dk

Mødet mellem de mange forskellige aktører åbner gode muligheder for givende samarbejder, men der ligger også en risiko for rivalisering mellem aktører.

13.1. Fritidslivets samarbejde med Århus Kommune

Århus Kommune med Sport & Fritid som omdrejningspunkt spiller en central rolle i finansieringen af store dele af idræts- og bevægelseskulturen i byen. Det betyder, at institutioner såvel som foreninger samarbejder og er i kontakt med kommunen primært på facilitetsområdet, men der foregår samtidig en vis kamp mellem aktørerne om de begrænsede økonomiske midler, der er til rådighed.

"Jamen, jeg synes, så snart man åbner munden, og det kræver penge, så bliver det... Der er pumpet rigtig mange penge ud i systemet i sydbyen. Og jeg synes det er vigtigt, at byen har et opvisningsstadion, men så 'forærer' man det lige pludselig til AGF eller et eller andet fodbold, hvorefter der så er masser af klubber, som næsten ikke har råd til (at bruge det)." (Henrik Løvschall, Idrætshøjskolen i Århus)

Som Henrik Løvschall giver udtryk for, er der to aspekter i kampen om penge. Han nævner sidst i citatet, at der er en indirekte kamp mellem de forskellige bydele og deres foreninger. Hvor skal eksempelvis den næste boldbane ligge, eller hvem får penge til renovering af deres hal? Dernæst giver Henrik Løvschall også udtryk for, at det er svært at igangsætte nye initiativer, fordi det tit bliver et problem at få finansieret initiativerne.

Det giver et forhold mellem kommunen og de mange, som er afhængige af kommunens finansiering, hvor foreninger og institutioner gerne vil samarbejde eller have et godt forhold til kommunen, men samtidig oplever de begrænsninger, når de ikke kan få de penge, de ønsker sig.

I forlængelse heraf oplever repræsentanter for foreningslivet og de organisationer, der repræsenterer foreningerne, i forskellige sammenhænge det kommunale system som trægt.

"Det er jo også det her med, at Århus Kommune er en magistratstyret by. Det er et vældig stort dilemma, fordi det er rigtig vanskeligt for os at få kortsluttet de der forskellige magistrater. Vi vil jo rigtig gerne arbejde helhedsorienteret. Og se idrætten ind i en sundhedsmæssig vinkel, en social, forebyggende vinkel, en udsatte boligområder vinkel og en kulturel- og folkeoplysningsmæssig vinkel. Men det er bare rigtig svært." (Lotte Jensen, DGI Østjylland)

Lotte Jensen giver dermed udtryk for problematikken i, at DGI som organisation og sammen med foreningerne skal forsøge at tænke idrætten ud af de traditionelle rammer og ind i et helhedsbillede, hvor det ikke altid alene handler om idræt for idrættens skyld. Idrætten kan eksempelvis også have et socialt eller sundhedsmæssigt formål.

Her er et eksempel på, at kommunen måske ikke altid er gearet til at tage imod eller håndtere de foreninger eller organisationer, som gerne vil gøre en indsats på andre områder. Det er altså ikke kun foreningerne, der skal forny sig i forhold til fremtidens idrætsvaner og behov. Kommunen må også påtage sig et større centralt, koordinerende ansvar i forhold til at lette arbejdsgangene og relationerne imellem de forskellige magistrater.

Flere andre interviewpersoner giver udtryk for samme oplevelse, hvor det kan være svært at manøvrere i det omfattende forvaltningsapparat i en kommune af Århus' størrelse. Holdningerne er udtryk

for et ønske i fritidslivet om et smidigere system at manøvrere i for fritidslivet. Det gælder på tværs af de forskellige magistratsområder, idrætten er i kontakt med ud over Sport & Fritid: Teknik og Miljø, Social og Beskæftigelse, Sundhed og Omsorg, og Børn og Unge.

13.2. Samarbejdspotentialer mellem aktører

Som nævnt er der en lang række aktører, som har eller ønsker indflydelse på idrætslivet i Århus Kommune. Alle har hver deres styrker og kan bidrage til bevægelseslivet. Men der er også områder, hvor de forskellige aktører overlapper hinanden. Her synes situationen lige nu at være, at der eksempelvis er en rivalisering mellem foreningerne og den kommercielle fitnessbranche. Lotte Jensen fra DGI Østjylland ser eksempelvis således på fitnessbranchen:

”Ja, dem vil vi bekæmpe med næb og klør! (...) Vi arbejder jo foreningsbaseret. Og vi mener jo faktisk at foreningerne kunne lave akkurat det samme, som de kommercielle kan. Vi kan bare lave det bedre, fordi vi laver det i en social kontekst, et fællesskab.
(Lotte Jensen, DGI Østjylland)

Samtidig anser fitnessbranchen det som konkurrenceforvridning, hvis foreninger får offentlige tilskud eller faciliteter til de aktiviteter, den kommercielle fitnessbranche har bygget op. Selvom de to aktører måske er rivaler på det samme område, har de samtidig hver deres styrker i den organiseringsform, de har. Foreningerne har det sociale og fællesskabsorienterede som en vigtig værdi. Noget fitnessbranchen ifølge Andreas Paulsen fra Dansk Fitness og DFHO på ingen måde kan tilbyde på samme måde som foreningerne, fordi træning har et individuelt udgangspunkt hos dem. Til gengæld arbejder de kommercielle centre som markedsaktør med hurtigere arbejds gange end foreningerne. Det til tider tunge foreningssystem, hvor mange afdelinger i foreningen har indflydelse på beslutninger, gør, at nye tiltag tager længere tid end i den kommercielle fitnessbranche, som er styret af markedet og derfor må være på forkant med udviklingen.

Andreas Paulsen fra Dansk Fitness og DFHO fortæller, at hans fitnessorganisation forsøger at indgå samarbejde med foreninger i stedet for at stå som rivaler i det lokalområde, hvor deres fitnesscentre ligger. Der ligger et potentiale i dette samarbejde, fordi begge parter kan få gavn af hinanden. Foreningerne kan tilbyde fitnesscentrenes moderne fitnessfaciliteter til medlemmerne, samtidig med at fitnesscenteret har mulighed for at hverve kunder ved at tilbyde favorable priser til foreningsmedlemmerne eller særlige hold for foreningerne. Det åbner for, at de to aktører samtidig kan dyrke hinandens styrker – fællesskab og individuel træning. Samtidig benytter flere og flere foreningsidrætter sig af styrketræning som grundtræning, mens der også ligger et potentiale inden for genoptræning efter skader pådraget i foreningsidrætten. Der bør generelt være et stort potentiale for at indtænke den voksende kommercielle sektors tidssvarende faciliteter og potentiale for mere sundhedsrettede og målrettede træningstilbud i den kommunale idrætspolitik og i samarbejde med andre dele af idrætslivet.

Netop det at få initiativer til at komme den enkelte århusianer til gode med idræts- og bevægelsestilbud bør være i centrum. Adidas har blandt andet flyttet sit hovedkontor til Århus pga. samarbejds muligheder med Århus Kommune: Adidas har en ambition om at få flere til at løbe og røre sig, og kommunen har indvilliget i at etablere løberuter i erhvervsområdet, Dusager, hvor Adidas ligger sammen med en række andre større virksomheder.

"Det er her, vi vender tilbage til det med motivationen. Og her tror jeg, vi skal tage et større ansvar i at prøve at føde nogle af initiativerne. Så hvis vi synes, det er ærgerligt, at der ikke er flere i Århus, der dyrker motion, jamen så må vi prøve at komme med nogle idéer, og det er jo egentlig det, vi har gjort ved at sige til kommunen: Hvorfor prøver vi ikke at lave en ambition om at Dusager, som har nogle kæmpe virksomheder, er det sundeste område i Århus?" (Mikkel Christensen, Adidas)

Kommunens lydhørhed og velvilje i forhold til at anlægge løberuter og Adidas' initiativer til at få flere til at røre sig på store virksomheder som Vestas og Skejby Sygehus skaber fordele for begge aktører. Flere aktive og sunde i Århus Kommune, og jo flere der rører sig, jo mere sportsudstyr sælger Adidas. Det åbner samtidig for en ny måde at tænke private firmaers rolle for idrætslivet i forhold til de mere traditionelle sponsorater til elitesporten eller enkelte idrætshold. Intentionen med sådanne samarbejder er ikke at lave sponsorater og få direkte eksponering, men derimod at motivere til øget sundhed og bevægelse, der så i næste led kan give Adidas indirekte salgsmæssige gevinster.

Også på eventsiden ligger der potentiale i samarbejde. Sejlsporten er et eksempel på, at en række samarbejder mellem byens sejlklubber og andre institutioner i byen har ledt til succesfulde begivenheder og fremtidige events på området i Århus. Oprettelsen af Sailing Aarhus, som er en overbygning for sejlsportsklubberne i Århus, har betydet et revitaliseret klubsamarbejde på sejlsportsområdet. Samtidig har samarbejdet ledt til et langt mindre anstrengt forhold mellem klubber, der tidligere har været hinandens rivaler:

"...Det har fjernet nogle af gnidningerne mellem de fem klubber(...) De har også diskuteret andre initiativer på klubplan, som ikke har med events at gøre, men som alligevel går på tværs af klubberne. De er f.eks. gået sammen om at drive kraftcenteret." (Finn Lyck, Sport Aarhus Events)

Sejlsporten er et eksempel på, hvordan mange aktører spiller sammen om events. Ud over Sailing Aarhus støtter det kommunale eventsekretariat Sport Aarhus Events op om sejlsportsevents, ligesom ACTIVE Institute med udgangspunkt i Institut for Idræt ved Aarhus Universitet agerer brobygger mellem sejlsporten, eventen og erhvervslivet, som kan bruge eventen som platform for at udvikle nye produkter. Næste store arrangement er VM i 505-joller i sommeren 2010, og de århusianske sejlsportsklubber har blikket rettet mod at trække nogle af de helt store internationale sejlsportsbegivenheder til byen i fremtiden.

Både Rasmus Johnsen fra ACTIVE Institute og Finn Lyck fra Sport Aarhus Events ser potentialet i, at idrætslivet går ind i samarbejder omkring events og arrangementer. De opfatter Sailing Aarhus som et godt eksempel på de synergieffekter, der kan være ved at samarbejde på tværs af klubber:

"Et vældig godt eksempel. For mig ville det være nærliggende også at kigge eksempelvis på atletikklubberne, løbeklubberne. Hvis de kunne blive enige om det, de 2-3, der arrangerer store løb (AGF, 1900, OK Pan). Hvis de havde fælles en interesse (...) jeg kunne se dem gå sammen, så de også kunne udvikle større aktiviteter – det kunne være 1900's halvmaraton, som nu revitaliseres. Det havde måske brug for, at de udviklede det sammen med en lidt større kreds." (Finn Lyck, Sport Aarhus Events)

Samarbejderne giver mulighed for at lave store events, som samtidig har lokal forankring i idrætten i Århus. Når klubber og foreninger er med til at bygge arrangementer op, skaber arrangementerne ejerskab og en egenverdi hos klubber og foreninger. Så er det op til Sport Aarhus Event at bidrage med støtte og ekspertise til klubberne. Arrangementerne kan på den måde drage nytte af de frivillige ressourcer, som baggrundsrapporten netop bekræfter, er til stede i Århus' foreninger og klubber. Ligeledes får arrangementerne en lokal forankring, der øger chancerne for den almindelige lokale interesse i Århus.

De forskellige aktører har i samarbejde mulighed for at udveksle og bruge hinandens erfaringer, viden og styrker til at arbejde for idræt og bevægelse, men også inden for almindelig koordinering. Det gælder i den brede idrætsdeltagelse såvel som i en eventsammenhæng.

Samarbejde kan tænkes ind i større sammenhænge, men det er også vigtigt at se mulighederne i mindre sammenhænge og i hverdagen. Det er eksempelvis værd at overveje, hvordan erfaringsudveksling mellem de driftsansvarlige for kommunens mange selvejende faciliteter kan være med til at optimere den daglige drift og ønsket om at skabe en mere fleksibel adgang for alle borgere i lokalområdet til byens idrætsfaciliteter.

Også aktører i eliteidrætten har ønsker om mere samarbejde med andre. Hos Elite Idræt Århus og Elite Sports Akademi Aarhus ser Steffen Wich gerne et tættere samarbejde med Institut for Idræt:

"Et af deres profileringsben (IFI's), det er jo eliteidræt. Vi ville gerne have fokus på talentudvikling, hvordan vi kunne lave evidens på det – om det hjælper, om de kommer i bedre form. I bund og grund testningsområdet – en eller anden standardiseret test, så vi kan få slået hul i flosklerne, om det er dårligere materiale, der kommer ind. Plus motivationsfaktorer, at de tester sig selv – der er et udviklingspotentiale." (Steffen Wich, EIÅ/ESAA)

I det hele taget er der et stort udviklingspotentiale i at tænke viden ind på en række forskellige områder, som videregående uddannelser i Århus dækker. Det gælder selvfølgelig Institut for Idræt, men der ligger mange andre områder, eksempelvis på it-området, arkitekturområdet, journalistområdet og blandt ingeniører.

Et andet overset potentiale kan være Århus' muligheder for at markere sig nationalt og internationalt gennem forskning og debat på idrætsområdet. Universitetet som helhed og særligt Institut for Idræt i særdeleshed har et stort potentiale. Institut for Idræt er blandt andet hjemsted for kritiske forskningsmiljøer om eksempelvis hooliganisme og doping. Danmarks Medie- og Journalisthøjskole huser blandt andet den internationale organisation Play the Game, der har et enormt netværk blandt førende sportsjournalister, forskere og idrætsledere.

Århus har således en mulighed for i større grad at blive et uddannelsescenter og kraftcenter for viden om og forståelse af den internationale sportsverden, hvilket samtidig vil styrke byens internationale profil på sports- og medieområdet og mulighederne for at få nye impulser og tiltrække attraktive internationale sportsbegivenheder udefra.

Når der ligger et så stort potentiale i samarbejde i forskellige former og mellem forskellig aktører, kan det være nødvendigt med nogen, der kan agere katalysator eller samlingspunkt for samarbejde. Langt de fleste aktører er i kontakt med Århus Kommune på den ene eller den anden måde, og

derfor står kommunen som den oplagte aktør til at have det samlede overblik og hjælpe potentielle samarbejder på vej. Ikke nødvendigvis som en direkte aktør i de forskellige samarbejder, men nærmere som det sted, der ser mulighederne og skaber rammerne.

13.3. Idræt i samarbejde med den samlede kultur

Blandt de interviewede tegner sig et billede af, at idrætten, selvom den hører under Magistraten for Kultur og Borgerservice, lever et liv, der i høj grad er adskilt fra det øvrige kulturliv i Århus. Flere giver udtryk for mangel på interesse fra kulturaktørers side i at inddrage idræt og bevægelse. Henrik Løvschall fra Idrætshøjskolen i Århus peger eksempelvis på en Festuge med bevægelse som tema, hvor idrætten ikke var tænkt offensivt ind.

"At vi prøvede at bryde skellet mellem kunsten og idrætten. Ikke at det var toppen, hvad vi lavede, men de fik ikke kulturen med på, at 'vi kan få lov til at'... måske endda en af de mest oplagte (gymnastik). Der var jeg lidt skuffet over, at kulturen er præget af armslængdeprincip. De har rettigheder, som er skubbet væk fra kommunen over til selvstyre, som af og til beslutter noget, som kommunen måske ikke synes er det mest hensigtsmæssige."(Finn Lyck, Sport Aarhus Events)

Her fortæller Finn Lyck fra Sport Aarhus Events om et konkret eksempel, hvor bevægelseskulturen fra idrætten forsøger at komme ind i det øvrige kulturliv, og det klargør også den oplevelse af især finkulturen i Århus, der synes at være hos de fleste idrætsaktører. Opfattelsen er, at finkulturen ikke ser idrætten som en samarbejdspartner til det øvrige kulturliv. Omvendt betyder afsondringen måske i mange tilfælde, at idrætten går glip af den produktudvikling af aktiviteter og events, som kunne ligge i et større samarbejde med kulturlivets aktører.

Elite Sports Akademi Aarhus har som nogle af de få inddraget det finkulturelle under deres paraply i forhold til skræddersyede uddannelses- og træningstilbud for eliteaktive:

"Et lille eksempel, ikke at jeg er 100 pct. overbevist endnu. ESAA har taget balletskolen i Århus ind, som har et samarbejde med Det Kgl. De har en samarbejdsaftale, osv. Vi har seks balletdansere inde på ESAA-vilkår, der kommer med ind under paraplyen, bare for at give et eksempel. Det synes jeg jo er godt for Århus, men er nervøs for, at ESAA bliver en tværfaglig kulturel ting, for så bliver der en masse dagsordener og særinteresser, men kan man styre det, er det interessant."(Steffen Wich, EIÅ/ESAA)

På den ene side er der, som Steffen Wich er inde på, potentiale i området, men der er tilsyneladende stadig en frygt for, at der er for langt mellem de to dele af kulturen: idrætslivet og finkulturen.

I en Kulturhovedstadssammenhæng er det af vital betydning at være opmærksom på opfattelsen af dette modsætningsforhold. Det er en balancegang at få integreret idræt og bevægelse som en del af Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017, så de deltagende aktører fra idrætten også føler, at de får noget ud af samarbejdet om arrangementet. Niels Rask fra Sport & Fritid bemærker, at det er vigtigt, at foreningerne har en følelse af egenverdi. Der ligger mange frivillige ressourcer i fritidsidrætslivet i Århus, men de er først et aktiv i det øjeblik, de føler, at de får noget ud af at engagere sig.

Finn Lyck fra Sport Aarhus Events ser dog mulighederne i at idrætten arbejder sammen med det øvrige kulturliv:

"Der er nogle forandringer på vej. Jeg tror, det er vigtigt, at alle der har med events at gøre i kommunen, uanset om det er kultur eller sport, i langt, langt højere grad kommer til at udveksle erfaringer og også kommer til at se de muligheder, der ligger i hinandens arbejde." (Finn Lyck, Sport Aarhus Events)

Pointen er den samme som ved samarbejde mellem idrættens aktører – der ligger nogle erfaringer og noget viden begge steder, og ved at samarbejde er det muligt at få gavn af hinanden. Begge parter skal med andre ord se muligheder i samarbejde.

Henrik Løvschall lægger op til, at der med Festugen som katalysator netop er en oplagt mulighed for så at sige at afprøve samarbejdet ved i højere grad at inkludere idræts- og bevægelseslivet som en del af festugen.

"Men Idrætssamvirket, (pædagoguddannelsen) Peter Sabroe, idrætsuddannelserne, og os burde sammen med klubberne gå sammen, så der var nogle flere ting, som var tydelige i Festugen." (Henrik Løvschall, Idrætshøjskolen i Århus)

Afrunding

Idræts- og bevægelseskulturen i Århus synes at tegne et billede med træk af modsætningsforhold mellem visse aktører. Men samtidig er der også gode eksempler på, hvordan det er muligt at udvikle og forbedre idræt og bevægelse i byen, når forskellige aktører vælger at samarbejde.

Der ligger derfor også et stort potentiale i at tænke samarbejde. Men det er vigtigt at ramme den balance, hvor der opstår samarbejde og ikke modsætningsforhold mellem aktørerne. Det gøres ved at sikre, at alle aktører får noget ud af samarbejdet. Den store overvindelse ligger i at overbevise aktørerne om mulighederne. Nogle idrætsaktører ser ikke noget formål med at samarbejde. Som Rasmus Johnsen fra ACTIVE Institute har oplevet steder i idrætten, er der visse steder en opfattelse af, at der ikke er nogen grund til at ændre noget, når det går fint nok, som det er.

Opgaven i at have nogen til at fungere som katalysator er derfor af vital betydning. Her har kommunen en oplagt mulighed for at tage den rolle på sig som samlende instans, som alle aktører er i kontakt med.

14. Aktiverende infrastruktur i den legende by

Adgang til bevægelsesfaciliteter – idrætshaller, svømmehaller, boldbaner, fitnesscentre og ikke mindst lege- og aktivitetspladser har afgørende betydning for idrætsdeltagelsen. Adgang til de forskellige typer af faciliteter er i høj grad med til at sikre en høj idrætsdeltagelse for især aldersgrupper op til 35 år. For aldersgruppen 36 til 64 betyder sportsinfrastrukturen mindre, da deltagelsen i større grad er styret af individuelle faktorer, primært uddannelseslængde. Til gengæld betyder adgang til natur og skov særlig meget for deltagelsen blandt personer over 65 år.

Det giver et stort potentiale for at løfte niveauet for idrætsdeltagelse ved hjælp af en satsning på såvel faciliteter som på den generelle idræts-/bevægelsesinfrastruktur. De individuelle parametre som køn, alder og uddannelseslængde har også en betydning, når det gælder idrætsdeltagelse, men det er parametre, som er svære – eller rettere umulige – at regulere. Kommuner kan derimod gøre meget for at optimere adgangen til forskellige idrætsfaciliteter og – arenaer.

14.1. Potentiale i Århus, som den er

Århus har i sig selv et stort potentiale for at skabe yderligere rum og arenaer til bevægelse på basis af de eksisterende muligheder i og omkring byen. Som nævnt i baggrundsrapporten har Århus det særlige karaktertræk, at byen rummer både storbyens og landsbyens træk. Det er derfor også af betydning at skabe plads til begge bytypers træk, når der skal ske udvikling i bevægelsesfaciliteter og -arenaer.

Byen har en unik natur, som ikke alene omkranser byen med både skov og vand. Som noget særligt kiler naturen sig også ind i byen. Interviewpersonerne peger nærmest enslydende på den store værdi, naturen i og omkring Århus har for byen:

"Det gør jo selvfølgelig, at når der er de her faciliteter og udendørsarealer. Det er nemt at komme ud at løbe, og der er running trails osv. Det gør jo, at det appellerer til aktivitet. Det er nemt for folk at tage løbeskoene på. Og hvis der er en kultur i byen af, at det er det, man gør - at man ser løbere over det hele - så bliver det også sådan en enorm... Så appellerer det til aktivitet." (Andreas Paulsen, Dansk Fitness/DFHO)

"Der ligger skoven på den ene side og skoven på den anden side og så det grønne areal, der ligesom bevæger sig ind. Jeg tror, det er fantastisk vigtigt, at hvis man vil det, så skal man sørge for at fastholde sådan et – eller udbygge faktisk." (Morten Daugaard, Arkitektskolen Aarhus)

Som Andreas Paulsen og Morten Daugaard påpeger, er det en styrke for Århus med netop naturen. Der ligger et potentiale i at udnytte naturens muligheder i endnu større grad, som Morten Daugaard er inde på. I hans øjne må naturen hellere end gerne blive udbygget. Samtidig stiller Rasmus Johnsen spørgsmålstegn ved det unikke i stierne og ruterne i naturen, som det er nu:

"Mig bekendt er der ikke nogle specielle stisystemer i Århus. Der er ikke noget specielt ved dem, når de skal understøtte idræt og fysisk aktivitet i Århus. På den måde stikker man heller ikke ud og har ikke tænkt specielt innovativt omkring, hvad er det lige på det område, der kendetegner Århus." (Rasmus Johnsen, ACTIVE Institute)

Udtalelsen stiller skarpt på pointen om, at det ikke i sig selv er nok blot at have naturen. Der skal også skabes rammer i naturen, der appellerer yderligere til bevægelse. Et eksempel er udendørs motionsredskaber, som motionister eller børn i skoven kan bruge til bevægelse. Det er også at sikre gode ruter og adgang til naturen på alle tider i alle årets måneder. I forhold til antallet af eksempelvis løbere eller vandrere i Århus' natur, kan man spørge, hvor tilgængelig naturen er i vintermånederne om morgenen, sidst på eftermiddagen eller om aftenen? Kun få steder er ruter og stier i naturen oplyst, så løbere og andre kan benytte dem i mørke. Naturen er netop velegnet til ved hjælp af relativt få midler at inspirere og aktivere en betydelig del af den århusianske befolkning til aktivi-

teter af rekreativ, idrætslig og/eller sundhedsmæssig karakter. På den måde vil et markant styrkeområde for byens idræts- og bevægelsesliv kunne gøres endnu stærkere.

Byen er selvsagt også et oplagt rum til bevægelse. Flere interviewpersoner giver udtryk for, at bevægelseskultur ikke præger bybilledet i Århus særligt. Dermed ikke sagt, at der ikke ligger et potentiale der:

"Jeg håber da, at man sådan i fremtiden tænker aktivitet meget mere ind i bybilledet. Gør byen til en legeplads... Det er jo det legende, der ligesom gør sig gældende ved alle dem, jeg har med at gøre. Jeg skater jo også stadigvæk, fordi jeg godt kan lide at lege. At man kan tænke uden for rammen. Det er jo i virkeligheden det samme, som parkour, de gør. De ser en ting og tænker, oh vi kan prøve det her, og vi kan prøve det her. Altså, man kan lege på tingene." (Kim Stær, Underground)

Det legende element, som Kim Stær her udtrykker, er et godt afsæt for at tænke bevægelse ind i byen. Det betyder et brud med at tænke bevægelse alene som idræt og motion, men i stedet i højere grad at tænke bevægelseskultur. Det ligger også i tråd med eksempelvis streetkulturen i byen. Her handler det om identitet, og bevægelse er et element i identiteten. Det er ikke kun bevægelse for motionens skyld. Det samme ses i børns leg.

At tænke bevægelse ind i bybilledet er oplagt på flere måder:

"Vi skal også have udviklet meget mere på vores byrum, så vi får noget mere spontan aktivitet forskellige steder. Det er også skuffende at det der havnepromenade og idrætsramblaen, at der ikke rigtig sker noget der, og at det tager så lang tid." (Lotte Jensen, DGI Østjylland)

"Jeg håber, at aktiviteten er tænkt meget mere ind i arkitekturen. Det er et sted, hvor jeg synes, Århus halter helt vildt. Med at tænke, med at lave nogle flere pladser, der opildner til bevægelse." (Kim Stær, Underground)

Når byen skal indbyde mere til bevægelse og aktivitet handler det, som de to interviewede er inde på, i højere grad end tidligere om at tænke det ind i arkitekturen. Arkitektur kan være passiv, men den kan også i høj grad være aktiverende. Det kan være med deciderede legeredskaber i parker og lignende, ligesom de rigtigt byggede elementer på pladser også kan appellere til skatere. Det kan også være et brud med at skulpturer, kunst og bygningslementer er noget, man kun kigger på. Kunst og arkitektur kan også få liv, når nogen bruger det. Det kan være som klatrestativ eller andet. Det århusianske byrum har allerede en række pladser og steder – til lands og til vands, hvor det er oplagt at tænke bevægelse ind – det kræver ikke nødvendigvis nye store anlæg til aktivitet.

Selvom natur og by her bliver nævnt adskilt her, så er en vigtig pointe også at forbinde natur og byområder. Der skal være en sammenhæng mellem byområderne og naturen, så de kan fungere sammen. Henrik Løvschall er inde på de muligheder, der ligger i Rambla-tankegangen:

"Ramblaen. Og der har vi jo så sagt, at Ramblaen skal ikke bare være ude ved havnen og ud til sydbyen. Og så tværs gennem vestbyen. Den skal også gå gennem nordbyen. Fordi den er der faktisk allerede." (Henrik Løvschall, Idrætskøleskolen i Århus)

Afsættet i det eksisterende er her især en interessant pointe. Der er allerede linjer for bevægelse tværs gennem byen, så ved at tegne den overordnede sammenhæng og sørge for at forbinde det eksisterende og 'brande' det i højere grad som rum til idræt og bevægelse er der ikke langt til at skabe forbindelsen mellem naturområder i nord, syd og vest, og bymiljø med parker og havnen, hvor planerne for udbygning allerede ligger klar.

Overordnet er det klare mål, at byen kan håndtere befolkningens efterspørgsel på idræts- og fritidsfaciliteter:

"At man bliver opmærksom på, at hvis man vil byudvikle – det er man sådan set også opmærksom på – men så også at afsætte de nødvendige ressourcer. Hvis man vil byudvikle, så er en af de vigtigste ting jo at være opmærksomme på, at så snart der er lavet noget, så efterspørges et produkt, og det er fritidsfaciliteter. Plads til børnenes boldbane og alt muligt andet. Det bliver man simpelthen nødt til at være opmærksom på i Århus. Ikke bare i selve byen, men i hele kommunen. Det er man også opmærksom på rent planlægningsmæssigt, men det er klart, der er ikke lige afsat økonomi til det også." (Niels Rask, Sport & Fritid)

Som Niels Rask her er inde på, er det et spørgsmål om at tænke aktivitet, idræt og bevægelse ind fra start. Som baggrundsrapporten viser, er størstedelen af århusianerne aktive i idræt og motion, og det er vigtigt at understøtte ønsket om at kunne røre sig og at være aktiv ved at have rammer, der kan rumme og motivere alle typer af aktive.

14.2. Midlertidige pladser

Århus har i naturen i de sidste år åbnet områder, der hidtil har været utilgængelige for befolkningen. Det gælder eksempelvis Egå Engsø og Årslev Engsø og ikke mindst Hasle Bakker, som er blevet attraktive bevægelsesområder. Tankegangen med at skabe adgang til ellers utilgængelige områder har også potentiale inde i byområdet ifølge Morten Daugaard fra Arkitektskolen Århus:

"Det der med at etablere en ny by på havnen på nogle områder, som stort set har været utilgængelige, det jo er ligesom det, der er det interessante. Alle de her steder, man kunne også tage Godsbanearialet, men det er ikke helt så utilgængeligt, men i hvert tilfælde havnen. Det har været utilgængelige steder Det er steder, man normalt ikke kunne komme. Det er normalt noget, man har fraregnet i den almindelige kultur. Og det betyder så også, at det at erobre det, der skal gøres et eller andet. Man er nødt til at gøre et eller andet." (Morten Daugaard, Arkitektskolen Aarhus)

Der ligger muligheder i at åbne for områder inde i byen, som befolkningen ellers ikke bruger eller har adgang til og der skabe plads til både bevægelse og kultur. Morten Daugaard nævner især de midlertidige pladser, dvs. byggepladser eller områder som Godsbanearialet, hvor han ser interessante muligheder for at skabe bevægelseskultur i de lange perioder, hvor arealerne ikke bliver brugt:

"Hvor opgaven er at prøve at koncentrere sig om, hvad der kunne være. Ikke ændre de eksisterende planer – det har vi jo ikke muligheder for at gøre, men hvad kunne man gøre indtil videre. Her kommer idræt og bevægelse og alle de her forskellige ting til at

spille en kolossal stor rolle. Så bruger de områderne til det på forskellige måder.”
(Morten Daugaard, Arkitektskolen Aarhus)

Det giver nogle fleksible faciliteter i byen, fordi de netop ikke står som ødelæggende for de langsigtede planer. Det er ifølge Morten Daugaard nemmere at ændre på noget, når det er midlertidigt – så er det i orden at fjerne det igen, men modsat er det muligt at gøre noget permanent også, hvis det fungerer. Derfor er det midlertidige en vigtig betingelse.

Der er mange steder, som kunne være interessante til at opbygge midlertidige rammer for idræt, aktivitet og bevægelse i og omkring Århus. Et af de oplagte steder er Godsbanearialet, som nu ligger øde hen.

Projektet Underground opbyggede denne vinter et eksempel på en midlertidig facilitet. En facilitet som oven i købet i høj grad var baseret på frivillige kræfter. Ved Musikhuset og Aros byggede en gruppe snowboardere en piste af overskudssne fra skøjtebanen. Pisten, som kom til at hedde ”Snowpark 8000”, var til brug for alle, der havde lyst:

”Det er faktisk noget af det, jeg mener, er vigtigt, at Underground kan. Det er, når der kommer skøre ideer, så skal man også kunne tage det. Og Snowpark 8000 er en ski- og snowboard bakke, vi har fået op at stå nede ved siden af musikhuset. (Kim Stær, Underground)

Mens sneen lå, var der liv og aktivitet på området, som ingen almindeligvis benytter. Men samtidig er faciliteten væk i dag. I lille skala opbyggede snowboarderne i Århus i samarbejde med Underground en midlertidig facilitet, som satte gang i et ellers ubenyttet areal.

14.3. Ud til befolkningen

Hasle Bakker er som nævnt et af de nye områder, som er åbnet med natur med forskellige aktivitetsmuligheder i Århus. Et interessant aspekt ved Hasle Bakker er det lille kendskab, der er til området blandt århusianerne.

”Det er jo egentlig lidt fantastisk, at vi jo stort set i et bynært område har så stor og så skøn en bebyggelse omkranset af bebyggelse hele vejen rundt. Og der må vi så konstatere, at hvis du spørger inde på Strøget i Århus, så vil nogle sige, det ved vi ikke.” (Bent Hviid, Hasle Bakker)

Der er fra Århus Kommunes og Hasle Bakkers side søsat initiativer, der har til formål at skabe opmærksomhed om området, og de aktiviteter, folk har mulighed for at dyrke i området. Ifølge Helge Meier og Bent Hviid er det allerede at mærke, at der kommer flere i området end tidligere, fordi der i 2010 er kommet mere fokus på at fortælle om området.

Den vigtige pointe at tage med fra eksemplet med Hasle Bakker er betydningen af, at århusianerne kender til de mange steder, hvor de kan røre sig og dyrke idræt. Byen sætter hvert år en mobil skøjtebane op, som befolkningen gratis kan benytte. Styrken i skøjtebanen ligger blandt andet i beliggenheden, hvor mange mennesker passerer forbi området ved rådhuset og Musikhuset, så de ser muligheden for aktivitet.

Ikke alle arenaer og faciliteter til bevægelse har samme synlighed, og derfor er det vigtigt at fortælle om mulighederne – særligt de mange gratis muligheder.

15. Identiteter i den århusianske metapol

I Århus Kommune er der mange identiteter i spil. Det er en storby med provinstræk, og lokale tilhørsforhold er med til at skabe dynamik og variation imellem kommunens mange områder. I forhold til at udvikle og styrke idrætten, så den afspejler de mange identiteter, er det væsentligt at have fokus på decentrale forskelligheder og behov frem for én central tanke om idræt. Morten Daugaard, professor på Arkitektskolen Aarhus, beskriver desuden, at der skal være en åben forbindelse mellem bydelene og de forskellige identiteter, så de kommer til at fungere som dele af en samlet helhed.

"... satsningen på at der skal ske noget andet, og at man skal etablere forbindelse imellem nogle af de her områder. At de ikke kun skal være lukkede enklaver, men at det er nogle, der skal være forbundet, at man opfatter det som bydele, som man kan komme ind i og være en del af og passere." (Morten Daugaard, Arkitektskolen Aarhus)

Fokus på at styrke byens mange forskellige bydele og identiteter er også væsentligt at være opmærksom på, når Århus Elite eller Sport Aarhus Event planlægger store sportsbegivenheder.

"Århusianerne lader sig ikke imponere af store sportsstjerner". Sådan lyder det i et referat fra en SWOT-analyse gennemført af betydningsfulde aktører på idrætsområdet i Århus i 2009⁷⁶. Idrætskulturen i Århus er bortset fra det meget dominerende fyrtårn, AGF Kontraktfodbold, i høj grad præget af, at mange indbyggere selv dyrker motionsidræt på mange forskellige måder og gerne lokalt i de forskellige dele af byen. Det rige idrætsliv blandt århusianske borgere er værd at tænke ind i en moderne eventkultur i forhold til at skabe sammenhæng og identitet mellem århusianerne og de sportsbegivenheder, der finder sted.

Et fodboldhold som AGF kan dog være med til at skabe en samlet identitet udadtil, et tilhørsforhold eller et 'brand', som man forbinder med Århus.

"AGF vurderer jeg i al beskedenhed, måske ikke som det fineste brand, men som det største brand i Århus. Det er nok det produkt, som flest mennesker støder på i DK og associerer med Århus. Altså, det bliver eksponeret mere end noget som helst andet sted i byen som f.eks. Musikhuset, Den Gamle By, Tivoli Friheden." (Jan Christensen, Århus Elite)

På godt og ondt er et elitefodboldhold som AGF med til at skabe en identitet i Århus og samtidig et sted for at skabe netværk for byens erhvervsliv. Men idrætten i Århus er meget mere og andet end et fodboldhold, og dette er værd at holde fast i – især når fodboldholdet har svært ved at skabe succes.

En moderne eventkultur på idrætsområdet må forsøge at tænke ud over de gængse opfattelser af en sportsevent, hvor sportsudøver og tilskuer er adskilt via den traditionelle arena med omkringliggende tilskuerpladser, og hvor sporten udformer sig som distanceret underholdning.

⁷⁶ SWOT-workshop d. 24. juni 2009: Idræt, krop og byen.

I stedet kan moderne eventkultur lade sig inspirere af andre, nyere typer af idrætsarenaer i det moderne samfund, hvor tilskuer-aktør rollen har en helt anden betydning. Flere og flere af sådanne rum skyder frem, og Århus er i denne henseende foran mange andre byer og kommuner i Danmark. Et eksempel herpå er den udendørs, frit tilgængelige skøjtebane, hvor 'tilskuere' kan kigge på skøjteløberne, men de aktive kan også kigge på hinanden og tilmed betragte det omkringliggende bybillede. Tilsvarende ligger det offentligt tilgængelige skateranlæg på St. Annagade Skole, og flere andre åbne områder, der inspirerer til leg og bevægelse, skyder frem. Et eksempel er anlægningen af Hasle Bakker eller træningspavillonerne på Tangkrogen ved Marselisborg bådhavn og i Riis Skov. I disse områder bliver de aktive udøvere en del af bybilledet samtidig med, at bybilledet bliver en forudsætning for aktiv udøvelse. Netop fordi det foregår i det åbne rum, er de aktive indforstået med deres rolle som en del af et spil – de bliver en aktiv del af den kulturelle idrætsudfoldelse, som giver byen puls og liv. Sporten bliver her til involverende underholdning, hvor der er plads til mange forskellige identiteter på samme tid og sted.

Idræt og bevægelseskultur udvikler sig generelt i retning af mere identitetsprægede aktiviteter. Forskellige subkulturer eller livsstilsidrætter vinder frem, hvor selve idrætsaktiviteten bliver en del af den enkeltes identitetsdannelse. Man ser især denne udvikling blandt unge, der dyrker forskellige streetidrætter, som også Kim Stær fra Underground bemærker:

"Den identitetsdannende idræt vinder mere frem. At man er noget frem for at gå til noget. Og det er jo også noget af det, der gør sig gældende i forhold til de unge: Jamen det er ikke noget, de går til, det er noget de er." (Kim Stær, Underground)

St. Annagade Skole er et godt eksempel på, hvordan rummeligheden af flere forskellige identiteter på samme tid kan være med til at skabe den særlige stemning og kultur, som præger området:

"Den kultur opstår jo også, fordi der er nogen, der spiller fodboldovre på banen, nogen der spiller basket, og der er skatere, der er bmx'ere og der er nogen, der har kani-ner over i burene, og der er nogen, der spiller bordtennis nede i kælderens. Der er et liv og et leben. Men kan man flytte den kultur?" (Kim Stær, Underground)

Metapolen Århus optræder som en oplagt postmoderne eller postproduktiv, multifunktionel scene eller arena for idrætslige udfoldelser, og idrætskulturen bærer præg af en blanding af de traditionelle roller som passive tilskuere og aktive udøvere. Også i forhold til store sportsevents vil senmoderne idræts- og kropskultur handle om at blande rollerne, så tilskuer- og aktørrollerne flyder sammen, og indbyggerne kan veksle mellem rollerne. De kan være både tilskuere og aktører på én og samme tid.

Senmoderne krops- og bevægelseskultur vil i den forstand udfordre vores traditionelle opfattelser af, hvordan sportsevents skal opleves. Det er oplagt at lade denne tankegang skinne igennem i forhold til at involvere befolkningen, når store sportsevents kommer til byen. Århus skal satse på at skabe succes med store events gennem en aktiv involvering af byens borgere. Det er f.eks. oplagt at lave et stort streetfodboldarrangement som en del af den fodboldfest, der kommer til at foregå med U/21 EM-slutrunden i fodbold i sommeren 2011. Det giver mulighed for, at århusianerne kommer til at føle større ejerskab for den fest, der i første omgang kommer til byen udefra.

Tankegangen lægger også op til et potentiale for samspil mellem sportskultur og finkultur. Særligt med fokus på Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 vil det være oplagt at blande bevægelseskultur gennem sporten med kultur, der 'bevæger' folk på andre parametre. Koblingen vil fysisk blandt andet kunne lade sig gøre på byens store opvisningsanlæg, Atletion, men spørgsmålet er, hvilken strategi man bør satse på i forhold til at få dette til at lykkes.

"Det (Atletion) kunne godt bære både at være elitesport og kultur i forhold til 2017. Hvis man ikke får dette sted til at bære de store kulturarrangementer, så må man erkende, at der ikke bliver kulturarrangementer med mere end 3000 tilskuere [...]Men i forhold til 2017 ser jeg dette sted som mindre træning, mere elitesport og mere kultur." (Jan Christensen, Århus Elite)

Dette berører en nødvendig politisk debat om Atletions rolle i fremtiden. Jan Christensen fra Århus Elite efterspørger en egentlig strategi fra kommunens side, da han ikke oplever den nuværende strategi som tydelig og holdbar.

"Kommunen mangler at tage stilling til, hvilken rolle dette anlæg skal spille, uanset om det er os, der har forpagtningen af det. I øjeblikket har man et ønske om, at det skal være træningshaller for lille Per og Pernille på breddeidrætten, træningsanlæg for eliteidrætten, og samtidig vil man gerne have, at det er opvisningsanlæg for eliteidrætten. Og samtidig ser man gerne, at det er det sted, hvor vi hjælper til at holde nogle koncerter og nogle større arrangementer." (Jan Christensen, Århus Elite)

Atletion er byens mest markante og dyre facilitet til idræt, men Kommunen har trods udliciteringen til Århus Elite ikke taget noget klart valg, om facilitetens mere langsigtede rolle for idrætslivet i Århus. Skal Atletion først og fremmest være et erhvervsrettet center for opvisning, eliteidræt og kultur - eller skal stedets oprindelige funktion som opvisningsanlæg og hjemsted for en række stærke idrætsforeninger gentænkes, så anlægget i nær kontakt med byen og de omgivende naturområder kommer til at fungere både som et fyrtårn for opvisningsidræt og eliteidræt og for den mere brede bevægelse for byens borgere '24 timer i døgnet'?

Afrunding

Mange af Århus Kommunes udfordringer på idrætsområdet går igen i mange andre byer i disse år. Idrætten i Århus udvikler sig ikke uafhængig af omverdenen, og dette er væsentligt at være opmærksom på, særligt på elite og eventområdet. Den nationale og internationale konkurrence inden for elite og event stiger hastigt i disse år, og derfor er det utrolig vigtigt at fokusere på de områder, som gør Århus unik. Samtidig er det vigtigt at styrke positionen på idræts- og bevægelsesområdet regionalt.

Metapolen Århus strækker sig ikke blot inden for kommunegrænsen. Århus vil i fremtiden være det centrale led i hele regionens udvikling, hvor andre større områder som Herning, Randers, Silkeborg og Horsens også spiller en betydelig rolle. I fremtidens metapol handler det om at styrke positionen regionalt gennem at udnytte de ressourcer, som ligger inden for metapolens rækkevidde. Herning står f.eks. stærkt i forhold til faciliteter med den nye multiarena, der kan rumme store events med op til 15.000 indbyggere. Århus' beliggenhed og indbyggersammensætning appellerer derimod mere til vand- og strandevents samt begivenheder, hvor den aktive befolkning er involveret.

En begivenhed at overveje i den forbindelse kunne være at søge værtskabet for DGI's Landsstævne i 2017 som led i satsningen på Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017. En sådan begivenhed kunne være med til at understrege den mangfoldige og rige idrætsdeltagelse i Århus og kunne samtidig være en katalysator for årlige tilbagevendende arrangementer, hvor flere forskellige idrætsgrene afholder forskellige mesterskaber, breddearrangementer eller turneringer samtidig.

Del 3. anbefalinger

Anbefalinger til Sport & Fritid, Århus Kommune og Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017

Introduktion

Kortlægningen 'Idræt og motion - hvor er Århus?' indgår i Århus Kommunes samlede kortlægning af kulturlivet i Århus som led i satsningen på Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Kortlægningen af idrætten skal danne grundlag for kommunens senere udvælgelse af eventuelle idrætsrelaterede emner og satsningsområder i kulturbysatsningen. Kortlægningen kan uafhængigt af kulturhovedstad-projektet fungere som et værktøj for kommunens og andre aktørers løbende arbejde med at udvikle idræt, motion og bevægelse i Århus.

For Idrættens Analyseinstitut har det været væsentligt, at kortlægningen skulle bygge videre på kommunens eksisterende sports- og fritidspolitik. Kortlægningen fokuserer samtidig primært på idrættens styrkepositioner og potentialer i forhold til langsigtede satsninger frem mod Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Århus Kommune bør i det videre forløb koordinere og sammentænke anbefalingerne i forhold til idræt og motion med de tiltag, der affødes af de øvrige kulturelle kortlægninger.

Anbefalingerne til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 på idrætsområdet er derfor en balancegang mellem langsigtede udviklingsmuligheder og kommunens almindelige idrætspolitik.

Hvor idrætspolitikken naturligt har til formål at sikre det daglige idrætsliv i Århus de bedst mulige vilkår og at tage initiativer i forhold til mangler i facilitetsudbuddet eller idrætsdeltagelsen i forskellige områder af byen, skal anbefalingerne i forhold til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 læses som Idrættens Analyseinstituts bud på en række områder, hvor Århus Kommune og byens idrætsliv har et særligt langsigtet udviklingspotentiale. Nye samarbejder og partnerskaber mellem forskellige aktører rummer store muligheder for at skabe nytænkning og tiltag, der kan bære langt ud over en satsning på enkeltstående begivenheder i regi af Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

Anbefalingerne er udarbejdet på baggrund af rapportens to hoveddele, baggrundsrapporten (Del 1) og analysen af potentialer og udviklingsmuligheder (Del 2). For at udnytte potentialerne fuldt ud og skabe nye initiativer og samarbejder, må én aktør, nemlig Århus Kommune, nødvendigvis gå foran og proaktivt benytte Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 som platform til at fungere som samlende aktør med ambition om at udvikle og præsentere et århusiansk idræts- og motionsliv i europæisk topklasse frem mod 2017.

Det er naturligvis op til Århus Kommune og Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 at udvælge de endelige satsningsområder og identificere de aktører, der kan være med til at omsætte anbefalingerne til konkret handling. På længere sigt vil det være op til mange forskellige aktører at udvikle de konkrete initiativer og føre dem ud i livet, men i første omgang er anbefalingerne tilrettelagt med

henblik på, at Århus Kommune (Sport & Fritid) tager styrepinden i den videre proces sammen med Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

16. anbefalinger

1) Satsning på eventklynger

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune med afsæt i succesen med Sailing Aarhus udvikler et koncept for 'eventklynger' på idrætslige satsningsområder, hvor kommunen har særlige styrkepositioner. Formålet skal være at samle aktørerne på de forskellige områder om at udvikle endnu bedre og mere kreative og bæredygtige begivenheder og idrætsmiljøer i fremtiden.

Århus Kommune har med betydelig succes og stort fremtidigt potentiale haft held til at skabe et stærkt sejlsportsmiljø på event- og eliteområdet ved at opfordre de lokale sejlklubber til at samarbejde. For at motivere til samarbejdet har Århus Kommune (Sport Aarhus Events) og Sport Event Denmark bidraget med et mindre beløb til paraplyorganisationen Sailing Aarhus i en periode på foreløbig tre år. Satsningen har gjort det muligt for byen at tiltrække en række store internationale sejlsportsbegivenheder og byde på fremtidige endnu større internationale begivenheder.

Samtidig har store sejlsportsbegivenheder som Volvo Youth Sailing ISAF World Championships 2008 været brugt som platform for innovationsprojekter mellem idrætten, private virksomheder og forskningsinstitutioner.

Visionen skal være, at større idrætsbegivenheder i Århus Kommune altid skal sætte positive aftryk i det lokale idrætsmiljø, og at arrangører altid skal 'forlade byen' med et bedre produkt, end da de kom.

Foruden sejlsport har Idrættens Analyseinstitut nedenfor angivet fire bud på styrkeområder, hvor det vil være særlig oplagt at Århus Kommune tager initiativ til at føre arrangører, erhvervsliv og forskningsinstitutioner sammen med henblik på at udvikle endnu stærkere begivenheder og idrætsmiljøer i fremtiden.

For at opfylde en sådan målsætning skal Århus Kommune være indstillet på at tage initiativet (evt. via Sport Aarhus Events) og fastholde den langsigtede udviklingsdagsorden sideløbende med den praktiske afvikling af selve arrangementerne. Man må erfaringsmæssigt forvente, at de fleste arrangører af større begivenheder først og fremmest har fokus på at gennemføre det konkrete arrangement og sikre dets sportslige, organisatoriske og økonomiske succes.

a) Motionsklynge

Århus har især på løbesiden, men også inden for eksempelvis orientering, mtb, vandring m.m., en meget stærk profil med en række store motionsarrangementer med tusindvis af deltagere, ressourcerstærke foreninger, attraktive ruter, naturområder og en meget høj deltagelse.

Der er med andre ord allerede et stærkt miljø at bygge på, men det er Idrættens Analyseinstituts opfattelse, at miljøet kan styrkes endnu mere og udvikles til et decideret varemærke for Århus gen-

nem en udviklingsproces, som eksempelvis kan lade sig inspirere af stærkt voksende svenske motionsarrangementer⁷⁷ som Göteborgsvarvet (halvmaraton) eller Vasaloppet (langrend).

Motionsklyngen kan blandt andet arbejde med at:

- brande de største arrangementer endnu mere som nationale og internationale events med henblik på øget idrætsturisme.
- brande de attraktive byrum og naturområder i Århus og de gode udfoldelsesmuligheder i kommunen.
- øge den generelle deltagelse i de største arrangementer.
- forbedre og udvikle tekniske og teknologiske løsninger i forbindelse med afvikling af løb og andre større udendørs motionsevents.
- styrke formidlingen af motion og aktiv livsstil ved udvikling af en stærk medieplatform omkring arrangementerne.
- skabe rammearrangementer omkring de største løb, der involverer hele regionen, med fokus på sundhed, aktiv livsstil osv.
- udvikle træningsforløb for nye deltagergrupper og virksomheder med motionsarrangementerne som milepæle.

b) Danseklynge

Dans er et vidt begreb, som i mange forskellige former appellerer til et meget stort antal århusianere. Århusiansk idræt har et sportsdansermiljø i verdensklasse, men samtidig rummer såvel gymnastikforeninger, danseforeninger og kommercielle centre en mangfoldighed af danserelaterede tilbud.

Idrættens Analyseinstitut foreslår af flere grunde, at dans indgår som et af de spor, man arbejder på at udvikle såvel på eventsiden som i byens almindelige liv i forhold til Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017:

- dans har særligt potentiale for at aktivere grupper som eksempelvis teenagepiger eller etniske grupper med en generelt lav deltagelse i idræt og motion.
- dans har potentiale for at indgå i attraktive events og aktivitetstilbud til borgerne i det offentlige rum.

⁷⁷ Halvmarathonløbet Göteborgsvarvet passerer 70.000 deltagere i 2010 og forventer at runde 100.000 deltagere om få år. Vasaloppet er et traditionsrigt langrendsløb, som gennem en målrettet udviklingsproces har udviklet sig til en ugelang begivenhed med tusindvis af besøgende i oplandet og som samtidig er blevet Sveriges største event og mediebegivenhed.

- dans rummer et potentiale for at skabe partnerskaber mellem byens idrætsliv og den kommercielle sektor, som ellers ikke er tænkt ind i den traditionelle sports- og fritidspolitik.
- dans rummer naturligvis et stort potentiale for at skabe sammenhænge mellem idrætten, kulturen og forskellige kulturinstitutioner.

c) Fodboldklynge

Fodbold er ubestridt den største organiserede sport for børn og unge i Århus, og fodbold er samtidig den økonomisk og mediemæssigt dominerende sport. AGF's ligahold er på godt og ondt den mest kendte århusianske institution på idrætsområdet, og samtidig skal Århus Kommune i 2011 være hovedby for den hidtil største internationale fodboldbegivenhed i Danmark, U/21 EM-slutrunden i fodbold for mænd. Endelig har Århus Kommune i de senere år sammen med lokale foreninger arbejdet målrettet på at udvikle Football Festival til en større, tilbagevendende, international fodboldbegivenhed for børn og unge i sommerperioden. På samme vis lykkedes det kommunen og forskellige andre aktører at gøre en 'banal træningskamp' til en national og regional begivenhed, da storklubben FC Barcelona for få år siden to år i træk valgte at forberede sig på sæsonen på en træningslejr i Århus.

Fodbold aktiverer og engagerer med andre ord allerede en meget stor del af befolkningen såvel i Århus som i resten af verden, men samtidig er fodbold en universel idrætsgren, hvor Århus ikke nødvendigvis fremstår specielt original eller synlig i forhold til andre steder. Spørgsmålet er derfor, om Århus Europæisk Kulturhovedstad 2017 kan være en platform for at finde en særligt original løsning for fodbolden og styrke fodboldens rødder i Århus?

Idrættens Analyseinstitut mener i høj grad, at dette er muligt, hvis man i kommunen med de fremtidige store events som platform kan udvikle en innovativ fodboldklynge, der kan aktivere nogle af fodboldens uforløste udviklingspotentialer i kommunen og udvikle nye koncepter, som med tiden også kan udbredes til andre byer og lande.

Senest har aktuel forskning fra Institut for Idræt i København under stor mediemæssig bevågenhed dokumenteret, at fodbold også rummer store sundhedsmæssige og sociale fordele i forhold til utrænede målgrupper⁷⁸. Paradokset i den forbindelse er, at selv om fodbold ubestrideligt rummer en lang række kvaliteter og samtidig ifølge de aktuelle forskningsresultater både er 'sunder' og mere motiverende end populære motionsformer som jogging og styrketræning, stagnerer fodbolden rent deltagermæssigt, mens de øvrige aktiviteter i de senere år har oplevet eksplosionsagtige vækstrater blandt teenagere og voksne.

Idrættens Analyseinstitut er af den opfattelse, at fodboldens relative stagnation i høj grad skyldes sportens organisering og praktiske afvikling og manglende tilgængelighed til at spille en form for fodbold, der kan indpasses i hverdagslivet for teenagere og voksne motionister. Idrættens Analyseinstituts undersøgelser i den kommercielle fitnesssektor har dokumenteret, hvordan fitnesssektoren med stor succes har 'genopfundet' forskellige former for 'gymnastiktræning' tilpasset forskellige aldersgrupper og varierende grader af fysisk formåen og indsatsvilje - og afviklet tilbuddene på

⁷⁸ Læs om Institut for Idræts projekt om fodbold og sundhed her: http://www.ifi.ku.dk/forskning/projekter/integreret_fysiologi/pk_projekter.

en fleksibel og tilgængelig måde i indbydende faciliteter. Efter Idrættens Analyseinstituts opfattelse har fodbold potentiale for at gennemgå samme succesrige 'produktudvikling'.

En nylig studietur til Storbritanniens største udbyder af såkaldt kommerciel five-a-side fodbold, Goals Soccer Centres⁷⁹, bekræftede formodningen om, at fodbold i høj grad har potentiale for at blive afviklet på en mere fleksibel måde, og at en mere fleksibel organisering af sporten vil udløse et enormt deltagerpotentiale og et stort kommercielt potentiale for udbyderne af mere fleksible former for fodbold.

Spørgsmålet er imidlertid, hvordan organiseringen af fodbold på en mere fleksibel og tilgængelig måde kan tilpasses danske forhold og den danske struktur for organisering af idræt og idrætsfaciliteter? Med 'Undergrounds' satsning på streetfodbold ligger allerede visse erfaringer med at etablere mere fleksible turneringer og spillestrukturer, som appellerer til målgrupper, der ikke på forhånd spiller fodbold under traditionelle vilkår i en idrætsforening.

At udvikle fodbold for motionister vil kræve yderligere analyser af såvel organiseringsformer som sportens praktiske tilrettelæggelse, og her ligger et oplagt felt for et målrettet århusiansk udviklingsprojekt – eksempelvis med ACTIVE Institute og Institut for Idræt ved Aarhus Universitet som tovholder i tæt samarbejde med kommunen, U/21-slutrunden, idrættens organisationer, erhvervs- liv, forskningsinstitutioner, lokale foreninger m.fl.

Projektet skulle eksempelvis se på:

- hvordan fodbold i højere grad kan indtage byens rum til hverdag og i forbindelse med store events.
- hvordan fodbold kan organiseres mere fleksibelt og rent fysisk tilrettelægges, så det får større appel til og kapacitet til at aktivere nye grupper som eksempelvis voksne kvinder og mænd.

Et sådant projekt vil indebære forskning og udvikling såvel i fodboldens organisering og struktur som i spillets praktiske og pædagogiske tilrettelæggelse. Det kunne være en ambition for Århus Kommune at placere sig centralt i en sådan udviklingsproces – naturligvis med en målsætning om, at fodbolden – først og fremmest som deltagerkultur, men også gerne på elitesiden og eventsiden - skal spille en synlig rolle i forbindelse med Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

d) Udvidet sejlsports/vandklynge

Som nævnt indledningsvis har Århus Kommune gode erfaringer med at udvikle sejlsporten i et målrettet udviklingsarbejde med Sailing Aarhus som tovholder.

Vandsport er imidlertid mere end sejlsport, og kortlægningen af idrætten i Århus viser blandt andet, at badning (vinterbadning) samt roning og kajakroning i forskellige former ligeledes spiller en væsentlig rolle i århusianernes idrætskultur.

I en tid, da der samtidig er planer om at udvikle de bynære havnearealer og afslutte frilægningen af Århus Å vil det være naturligt at bruge Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 som platform til at

⁷⁹ www.goalsplc.com

afdække, hvordan vandkulturen og vandrelaterede events kan spille en endnu større og mere synlig rolle i byens idrætskultur i fremtiden.

e) DGI's landsstævne 2013

DGI afvikler sit landsstævne hvert fjerde år. Begivenheden, der kan karakteriseres som Danmarks største idrætsfestival med primær fokus på breddeidræt, fest og kultur, trak i 2009 over 20.000 aktive deltagere til Holbæk. Mindst et tilsvarende antal deltagere kan forventes ved landsstævnet i Esbjerg i 2013. Landsstævnet finder sted igen i 2017 og falder således årstalsmæssigt sammen med Danmarks værtskab for den europæiske kulturhovedstad.

Landsstævnet er med sit udspring i den ressourcestærke, landsdækkende idrætsorganisation DGI en stærk partner for værtsbyen. Århus Kommune bør derfor overveje, om et landsstævne i 2017 vil kunne fungere som motor for nogle af de 'eventklynger' og udviklingstiltag, der forventes iværksat i anledning af Aarhus Europæisk Kulturhovedstad i 2017.

Et landsstævne i Århus i 2017 vil utvivlsomt efterlade sig varige spor i byens foreningsliv og i forhold til de fysiske faciliteter særligt i og omkring Atletion-området. Det bør dog samtidig indgå i Århus Kommunes overvejelser om eventuelt at byde på Landstævnet i 2017, at gennemførelsen af et landsstævne vil lægge beslag på betydelige organisatoriske ressourcer såvel i byens idrætsforeninger som i Århus Kommune. Kommunen må som vært for et landsstævne forvente betydelige omkostninger. Kommunen bør derfor nøje overveje, om et landsstævne er den ideelle event i en satsning på at synliggøre idræt og motion i kulturhovedstadssammenhæng – eller om ressourcerne vil være bedre anvendt på andre begivenheder og målrettede udviklingstiltag.

2) En rutevision for Århus

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommune tager initiativ til en innovativ proces, der visuelt og virtuelt tænker byen som et sammenhængende net af ruter til gang, løb og andre bevægelsesformer.

Et af de helt gennemgående træk i kortlægningen af idræt og motion i Århus er begejstringen for de udfoldelsesmuligheder, Århus Kommune byder på i forhold til bevægelse i attraktiv natur og grønne områder. Byen er omkranset af attraktive bynære skov- og naturarealer, og der sker desuden en løbende udvikling på området med eksempelvis etableringen af nye bevægelsesområder som Hasle Bakker, Årslev og Egå Engsø samt de satsninger på ruter, som eksempelvis skitseres i kommunens sports- og fritidspolitik.

Alligevel er Idrættens Analyseinstitut af den opfattelse, at bevægelsesmulighederne som et meget positivt og synligt træk ved Århus kan udvikles endnu mere. Århus skal være byen, der uden at være anmassende og uden at drive rovdrift på følsomme naturområder opfordrer og motiverer sine borgere og besøgende til bevægelse.

Bevægelsesruter rummer ligeledes et stort potentiale i forhold til formidling af andre kulturoplevelser, hvilket eksempelvis blev kraftigt illustreret af det meget store antal besøgende til udstillingen 'Sculptures by the Sea' langs Århus Bugten i 2009.

I Århus skal det være muligt 'at springe ud' på ruten, uanset hvor man opholder sig i kommunen. Idrættens Analyseinstitut foreslår derfor, at kommunen i samarbejde med en lang række aktører

som forskningsinstitutioner, Arkitektskolen Aarhus, foreninger, virksomheder m.fl.tager initiativ til at udvikle et helhedskoncept – gerne med potentiale for eksport til andre byer – der endnu mere synligt og attraktivt binder byen og dens ruter sammen på en aktiverende måde. En sådan udviklingsproces kunne eksempelvis inkludere:

- udvikling af et diskret, men synligt afmærknings- og informationssystem, der synliggør attraktive ruteforløb for byens borgere og besøgende og gør det let at springe ud på ruten uanset, hvor i kommunen man befinder sig.
- udvikling af partnerskaber med lokale foreninger omkring vedligeholdelse og synliggørelse af ruteforløb, fællestræninger, events og andre aktiviteter på byens ruter.
- udvikling af særlige bynære ruter med attraktiv belysning, underlag eller særlige features som motionsredskaber, tidtagning, depoter, shelters etc., der kan gøre det endnu mere attraktivt at bevæge sig i de bynære naturarealer på alle tider af døgnet og alle årstider.
- udvikling af sammenhængen mellem de mest besøgte idrætsfaciliteter og de omkringliggende bevægelsesområder gennem eksempelvis åbne fællestræninger, afmærkning/information, omklædningsmuligheder, sundhedsrelaterede tilbud og events.
- udvikling af teknologiske løsninger og virtuelle platforme, der yderligere kan synliggøre byens tilbud og bevægelsesmuligheder for borgere og besøgende.

3) Bedre samspil mellem idrætten og det øvrige kulturliv

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 tager initiativ til en proces, hvor især større idrætsevents og tilskueridrætsgrene som fodbold, håndbold og basketball lader sig inspirere af kulturlivet i forhold til selve dramaturgien og præsentationen af idrætsbegivenhederne.

En gennemgående kommentar i kortlægningen af idræt og motion i Århus handler om den manglende sammenhæng mellem idrætten og den øvrige del af kulturlivet. Denne manglende sammenhæng går naturligvis begge veje, og spørgsmålet er, om ikke idrætten i Århus eksempelvis i forbindelse med afvikling af events og aktiviteter kan få stor glæde af at trække mere på kulturinstitutioner og kreative virksomheder i byen?

Oftentimes er idrætsarrangører først og fremmest fokuseret på den tekniske og sportslige afvikling, men begivenhedernes attraktions- og oplevelsesværdi vil i mange tilfælde kunne øges ved en forbedret brug af lyd, lys og dramaturgiske virkemidler.

En naturlig ambition for Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 ville være et udviklingsarbejde for at sikre, at Århus bliver byen, hvor publikum til ligakampe eller internationale idrætsbegivenheder altid får den optimale tilskueroplevelse.

4) Mere bevægelse i byrummene

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommune videreudvikler etablerede koncepter for streetkultur og målrettet afdækker potentialerne for at skabe nye muligheder for bevægelse i byrummene eksempelvis i form af midlertidige bevægelsespladser.

Befolkningen dyrker i stigende grad sport og motion på egen hånd i natur og byrum. Det betyder meget, at mulighederne for at dyrke idræt ligger tæt på hjemmet, og mange byer har fået øjnene op for de muligheder, som ligger i de bynære rum med henblik på at optimere mulighederne for idræt og bevægelse 'lige uden for døren'.

a) Streetkultur

Med projektet 'Underground' har Århus Kommune og DGI-Østjylland indgået et samarbejde om at støtte og udvikle streetkulturen i Århus. Projektet har taget udgangspunkt i det eksisterende skatmiljø på St. Annagade, og det har allerede givet inspiration til at gennemføre lignende projekter i f.eks. Viborg Kommune med 'Projekt Multisport'⁸⁰. Underground har med ansættelse af en projektleder skabt grobund for øget kommunikation mellem byens mange idrætsaktive i forskellige streetaktiviteter og Århus Kommune. Det har givet anledning til en række spontane initiativer som f.eks. anlægningen af en snowboardbane mellem Aros og Musikhuset i løbet af vinteren 2010. Der er også etableret forskellige anlæg i form af en indendørs skatepark, mens parkour-udøverne træner i Globus 1 om vinteren.

Med tradition for at aktivere og organisere de unge via sociale medier som Facebook og sms-tjenester, har streetkulturen formået at kombinere fleksibel idrætsdeltagelse med en stor, fast deltagerskare og frivillig involvering. Idrættens Analyseinstitut vurderer, at dette projekt rummer mange potentialer i forhold til moderne foreningsorganisering og involvering af unge i aktiv streetkultur. Idrættens Analyseinstitut anbefaler derfor, at Århus Kommune i samarbejde med DGI-Østjylland opprioriterer vidensdeling og opsamling af erfaring fra dette projekt, og samtidig arbejder på at videreudvikle konceptet på nogle af de områder, som stadig oplever vanskeligheder. Disse områder kunne bl.a. omhandle:

- adgang til mere fleksibel benyttelse af indendørs faciliteter. Parkour 'træner' således på faste tidspunkter i løbet af vinteren, selv om det i princippet ligger langt fra den kultur, aktiviteten udspringer fra.
- Etablering af indendørs streetpark med plads til flere forskellige streetaktiviteter gennem mobile elementer, der egner sig til f.eks. skateboard, bmx, streetbasket, parkour, beachvolley, klatring, streetfodbold mv.
- I tråd med tidligere nævnte 'eventklynger' kunne man også i streetaktiviteterne arrangere events, som involverer flere streetformer ad gangen.
- Mange af streetaktiviteterne er naturligt koblet til den øvrige kultur gennem musikken. Mange af de aktive streetudøvere er således også involveret i selv at lave musik, og koncerter knytter sig til den aktive udfoldelse. En indendørs streetpark med plads til musikarrangementer og

⁸⁰ Viborg Kommune, Kulturudvalget (2010).

kombinerede events vil løfte koblingen mellem idræt og kultur på et område, som kan være med til at løfte unges engagement i idrætsrelaterede aktiviteter.

- En videreførelse af den 'mentor-ordning', som naturligt eksisterer mellem erfarne og mindre erfarne udøvere af f.eks. skateboard og parkour til andre idrætter. Dygtige udøvere giver 'street credit' og kan inspirere og motivere yngre udøvere til at stræbe efter at opnå samme niveau. I den traditionelle foreningsidræt træner holdene ofte separat, og yngre udøvere opnår ikke samme nære kontakt med de 'dygtige' udøvere som i streetkulturene.

b) Midlertidige bevægelsespladser

Århus har som påpeget af blandt andre Morten Daugaard fra Arkitektskolen Aarhus et potentiale for at udnytte midlertidige pladser til fysisk aktivitet. Byggepladser, Godsbanearialet og de bynære havnearealer er oplagte arenaer for fysisk udfoldelse, som i dag – midlertidigt - ligger øde hen. Ved at åbne for offentlig adgang til sådanne områder er der mulighed for at skabe liv og kultur og derved øge attraktionsværdien af det pågældende område i forhold til fremtidig bebyggelse. Kultur og liv opstår sjældent af sig selv gennem opførelse af tomme bygninger, men vokser ud af det miljø, som menneskene i området skaber.

Idrættens Analyseinstitut ser bl.a. muligheder for at udnytte sådanne mere eller mindre 'rå' arealer til f.eks:

- forskellige streetaktiviteter, beachvolley og visse former for fitness. Det bliver mere og mere populært at flytte fitnessstræningen udendørs eller vende tilbage til primitive militærbaner, 'mudderløb' osv.
- på de i forvejen 'etablerede' pladser er der muligheder for at knytte kunsten og den fysiske udfoldelse sammen i byens rum. 'Sculptures by the Sea' er et godt eksempel, som fik mange århusianere og udefrakommende til at gå en tur langs stranden for at betragte skulpturerne. Denne tankegang er værd at gentænke eller bygge videre på, f.eks. med udvidelse til også at omfatte havet. Man kunne på den måde etablere en kano- eller kajakrute via kunstinstallationer langs kysten eller i åforløbet gennem midtbyen.
- en anden måde at tænke bevægelse og kultur under samme hat er gennem arkitektoniske legepladser, kunstværker eller skulpturer, man kan klatre på. Desuden er der oplagte pladser foran offentlige bygninger som f.eks. Aros til midlertidige bevægelsesaktiviteter. Det finder allerede sted i vinterhalvåret med den udendørs skøjtebane og den anlagte snowboardbane. I Porto har man f.eks. anlagt et bølget asfaltterræn, som appellerer til skatebord og rulleskøjteløb, i forbindelse med opførelsen af et nyt musikhus, da byen var kulturbyhovedstad i 2001.⁸¹

5) Langsigtet afklaring af Atletions funktion i idrætslivet

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune i samarbejde med Århus Elite og andre relevante aktører udarbejder en mere klar vision for Atletion-områdets udvikling og funktion i forhold til det århusianske idræts- og kulturliv frem mod Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017.

⁸¹ www.casadamusica.com

Atletion er kommunens mest markante og dyreste facilitet til idræt og en af de mest attraktivt beliggende. Men kortlægningen viser, at Århus Kommune trods udliciteringen af anlæggets drift til Århus Elite t.o.m. 2020 ikke har truffet et klart valg om facilitetens fremtidige rolle.

Skal Atletion først og fremmest være et erhvervsrettet center for opvisning, eliteidræt og kultur - eller skal stedets oprindelige funktion som opvisningsanlæg og hjemsted for en række idrætsforeninger gentænkes, så anlægget i nær kontakt med byen og de omgivende naturområder udvikles mere i retning af et fyrtårn for opvisningsidræt, eliteidræt, foreningsidræt og bevægelsestilbud til byens borgere '24 timer i døgnet'?

6) En synlig og positiv rolle for de etniske minoriteter

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 undersøger mulighederne for at udvikle en slags 'heritage festival', hvor etniske og regionale grupper i Århus opfordres til at vise deres specifikke idræts- og bevægelseskultur i en fælles ramme.

I en traditionel sports- og fritidspolitik vil en høj koncentration af borgere med en anden etnisk baggrund end dansk ofte fremstå som en idrætspolitisk udfordring, fordi sådanne grupper ofte har en lavere idrætsdeltagelse og en mindre deltagelse i det traditionelle foreningsliv end etniske danskere.

Spørgsmålet er, om den høje koncentration af borgere med anden etnisk baggrund end dansk i Århus kan vendes til en positiv manifestation af mangfoldighed og respekt på idrætsområdet i forbindelse med Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017?

På eliteidrætsfronten har en by som Frankfurt eksempelvis haft succes med at afvikle fodboldkampe med kendte tyrkiske hold på det lokale stadion, mens andre byer som Edmonton⁸² i Canada har succes med at samle byens mange minoriteter til én årlig festival med hundredtusindvis af besøgende.

7) Fælles events på tværs af idrætsgrene

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017, anvendes som platform til i højere grad at samle og koordinere årligt tilbagevendende begivenheder, så begivenhederne ved fælles hjælp kan få en større synlighed for deltagere og publikum og derved også større attraktionsværdi for deltagerne.

Århusiansk idræt er hvert år vært for en række mindre stævner og turneringer for børn og unge i forskellige idrætsgrene, lige som der året igennem afvikles mindre mesterskaber i forskellige idrætsgrene i kommunen. Ofte er det vanskeligt for det enkelte arrangement at opnå den store synlighed.

I Sverige har byerne Sundsvall (vinter) og Malmö⁸³ (sommer) i de senere år haft succes med at samle flere idrætsgrene i en fælles svensk mesterskabsuge, hvor en række idrætsforbund afvikler deres mesterskaber i samme uge og med fælles markedsføring. Konceptet gennemføres i samar-

⁸² <http://www.heritage-festival.com/>

⁸³ Axelsson, Ola (2010). Se også <http://www.rf.se/Arbetsrum/SM-veckan>

bejde med konsulentfirmaet Human Event⁸⁴. Et sådant koncept kan udvikles for såvel almindelige danske mesterskaber som ungdoms- eller veteranstævner, men det vil kræve en målrettet indsats fra Århus Kommune at få forbund og arrangører til at koordinere terminer og arrangementer i en sådan fælles ramme.

En anden oplagt mulighed for Århus Kommune vil være at skabe en øget koordinering og fælles afvikling af mere motionsorienterede events (se også forslaget om en 'eventklynge'), der i forvejen finder sted i byen. Eksempelvis kunne man fokusere på vandidrætsgrene eller motionsidrætter som løb, cykling, triathlon m.v., som i forvejen har stor synlighed og deltagelse i Århus og evt. bygge oven på arrangementerne med messer, kulturarrangementer, foredrag, seminarer etc.

8) Udvikling af flerstrengede foreninger som kraftcentre

Idrættens Analyseinstitut opfordrer til, at Århus Kommune indbyder de største og mest ressourcerstærke idrætsforeninger med traditionel forankring i byens lokalområder til at indgå i et netværk, der kan udveksle erfaringer, arbejde på at udvikle tilbud til nye målgrupper i lokalområderne, udvikle driften af de største lokale idrætscentre efter et fleksibelt 'DGI-Hus koncept' eller indgå i forskellige partnerskaber med kommunen mod til gengæld at få stillet de nødvendige midler til daglig administration og udviklingsprojekter til rådighed af kommunen eller andre interessenter.

Et unikt træk ved Århus i forhold til eksempelvis København eller andre større byer i Europa er byens meget stærke net af lokalt forankrede, flerstrengede idrætsforeninger med stor medlemsmasse og organisatorisk kapacitet.

Disse foreninger er af enorm betydning for idrætslivet i Århus og samtidig en væsentlig ressource i forhold til udvikling af nye aktiviteter og afvikling af større events. Det er væsentligt, at Århus Kommune har respekt for, at disse klubber først og fremmest er baseret på frivilligt engagement og opfyldelsen af medlemmernes idrætslige behov, men Idrættens Analyseinstitut mener alligevel, at der er mulighed for at udvikle byens store foreninger til en endnu større ressource for kommunen og deres lokalområder gennem et udviklingsforløb, hvor Århus Kommune stiller ekstra ressourcer til rådighed for foreningerne.

Et frugtbart netværk mellem byens mere ressourcerstærke idrætsforeninger findes allerede på eliteidrætsområdet i regi af Elite Idræt Århus, og netværkstankegangen kan udvikles til også at omfatte andre indsatsområder. Et udviklingsprojekt for byens største og mest ressourcerstærke idrætsforeninger kan tage udgangspunkt i en livsfasetænkning med udgangspunkt i forskellige målgruppers aktiviteter, barrierer, motiver og behov, og ambitionen skal være at sikre en række ressourcerstærke lokale 'kraftcentre' med attraktive tilbud til alle målgrupper⁸⁵.

Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 handler i høj grad om at vise byens styrkepositioner, og det burde derfor ikke være kontroversielt, hvis kommunen – med respekt for byens øvrige foreninger – tog et målrettet initiativ i forhold til de foreninger, der spiller en særligt vital rolle for byens samlede idrætsliv og dets fremtidige udvikling.

⁸⁴ www.humanevent.se

⁸⁵ Breddeidrætsudvalget (2009). Se især kapitel 2 om livsfaser.

9) Århus som center for international idrætspolitik og sportsjournalistik

Idrættens Analyseinstitut anbefaler Århus Kommune at satse på at blive et dansk uddannelsescenter og kraftcenter for debat og viden om og forståelse af den internationale sportsverden.

Århus har mulighed for at benytte Aarhus Europæisk Kulturhovedstad 2017 som platform for en satsning på at markere byen nationalt og internationalt gennem forskning og debat på idrætsområdet.

Universitetet som helhed og Institut for Idræt i særdeleshed har et stort potentiale. Institut for Idræt er blandt andet hjemsted for kritiske forskningsmiljøer om eksempelvis hooliganisme og doping. Danmarks Medie- og Journalisthøjskole huser blandt andet den internationale organisation Play the Game, der har et enormt netværk blandt førende sportsjournalister, forskere og idrætsledere.

Disse miljøer kan styrkes yderligere for relativt beskedne midler, hvorved byens internationale profil på sports- og medieområdet og mulighederne for at få nye impulser og tiltrække attraktive internationale sportsbegivenheder og idrætskonferencer udefra vil øges betydeligt.

10) Øget fokus på idræt i kommunens egne institutioner

Idrættens Analyseinstitut anbefaler, at Århus Kommunen afdækker, hvordan idræts- og motionstilbud til kommunens egne ansatte og de borgere, der benytter kommunens forskellige tilbud, kan styrkes og synliggøres.

Århus Kommune og kommunens forskellige afdelinger og institutioner har mulighed for at sætte et eksempel for resten af byen i forhold til inddragelse af idræt og motion i hverdagen.

Et eksempel til efterfølgelse kunne være AARHUS TECH's succes med at aktivere idrætsuvante elever og skabe mindre fravær og frafald gennem idrætstilbud til eleverne, som er udviklet i samarbejde med lokale fitnesscentre. Såvel foreningslivet som den kommercielle sektor rummer et stort potentiale for formaliserede partnerskaber med kommunen i forhold til idrætstilbud, facilitetsadgang og konkrete aktiviteter for kommunens ansatte og kommunens institutioner.

17. Litteraturliste

- Agergaard, Sine (2008): *Unge idrætsdeltagelse og integration i idrætsforeninger i Århus Vest*, Institut for Idræt, Aarhus Universitet.
- Agergaard, Sine & Niels Kayser Nielsen (2007): *Århus som idrætslandskab – topografiske fortællinger og analyser*, Aarhus Universitetsforlag.
- Almlund, Ulrik & Rasmus Klarskov Storm (2006): *Håndboldøkonomi.dk – fra forsamlingshus til forretning*, Idrættens Analyseinstitut, København.
- Daugaard, Morten (2009): *Identitet og forstæder*, Aarhus School of Architecture, Department of Landscape and Urbanism.
- Høyer-Kruse, Jens (2008): *Analyse af idrætsfaciliteter i Frederikssund Kommune*, Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet
- Ibsen, Bjarne og Gert Nielsen (2008): *Kommunale forskelle på børns idrætsdeltagelse - En undersøgelse af fire kommuner*, Center for forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund for Idrættens Analyseinstitut.
- Kinch, Jens (2007): *(H)edge-City*, Afgangprojekt fra Arkitekthøjskolen, Århus.
- Kirkegaard, Kasper Lund (2009): *Portræt af de danske fitnesskunder – træningsmotiver, tilfredshed og selvvurderet sundhed. Sundhed for millioner, delrapport 2*, Idrættens Analyseinstitut, København.
- Kirkegaard, Kasper Lund og Marina Aagard (2009), *Mødet mellem kommuner og private fitness-centre. Sundhed for millioner, delrapport 1*, Idrættens Analyseinstitut, København
- Mathiesen, Nina og Eik Bjerregaard (2010): *Vækstplan Ø – Regionale strategier og lokale potentialer i den østjyske millionby*, Projekt fra Århus arkitektskole.
- Pilgaard, Maja (2008): *Danskernes motions- og sportsvaner 2007- nøgletal og tendenser*, Idrættens Analyseinstitut, København.
- Pilgaard, Maja (2009), *Sport og motion i danskernes hverdag*, Idrættens Analyseinstitut, København.
- Scheerder, Jeroen, Bart Vanreusel & Marijke Taks (2005): *Stratification Patterns of Active Sport Involvement Among Adults, social Change and Persistence*, International Review for the Sociology of Sport, 40/2, 139-162, SAGE Publications, London.
- Schytte, Benny (2007): *Pust liv i din by – om to idrætslegepladser i Århus*, i Agergaard, Sine & Niels Kayser Nielsen (2007).
- Ulset, Anne-Lene Bakken (2007): *Mellom tradisjon og nydannelse – Analyser af fysisk aktivitet blant voksne i Norge*, Institutt for sosiologi og samfunnsgeografi, Universitetet i Oslo.

Wicker, Pamela, Christoph Breuer & Tim Pawlowski (2009): *Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure*, European Sport Management Quarterly, Vol. 9, No. 2, 103-118, Routledge.

Wopp, Christian et.al. (2008): *Sportentwicklungsplanung in Berlin*, Universität Osnabrück.

Rapporter og databaser

6-by Nøgletal 2009.

ACTIVE Institute (2010): *U21 innovation. Hvordan bliver EM en skelsættende begivenhed?*, Aarhus Universitet.

Axelsson, Ola (2010): *14 sporter afgøres på SM-veckan i Malmö*. Skånskan.se (16. april).

Breddeidrætsudvalget (2009): *Idræt for alle – baggrund og analyse*, Breddeidrætsudvalgets rapport, Kulturministeriet.

Danmarks Statistik.

Idrættens Analyseinstitut (2010): *Database over professionelle sportsklubbers økonomiske nøgletal*.

Idrættens Analyseinstitut (2010): *Database over danske fitness- og motionscentre*.

Lokale- og Anlægsfonden, Facilitetsdatabase.

Niras Konsulenterne (2007): *Evaluering af Globus1*, Lokale- og Anlægsfonden, Sport & Fritid, Århus Kommune.

Rambøll Management (2008): *Elite Idræt Århus. Evaluering*, Århus Kommune.

Sport & Fritid (2009a): *Århus Kommunes Sports- og Fritidspolitik 2009-2012*.

Sport & Fritid (2009b): *Organisation, Økonomi og personale, Budgetmål, Centrale politikker og indstillinger, Særlige analyser*, Århus Kommune.

Sport Aarhus Events (2006): *Strategi- og handlingsplan for Sport Aarhus Events 2006-2012*, Århus Kommune.

SWOT-workshop (2009): *Idræt, krop og byen*, Gennemført d. 24. juni 2009

Thøgersen, Malene Ladegaard (2007): *Evalueringsrapport for "Fritid i bevægelse", 2. del*, Center for Forskning i Idræt, Sundhed og Civilsamfund, Syddansk Universitet.

TSE Consulting (2008): *Notat vedr. eventstrategi for Sport Aarhus Events*, København.

Visit Aarhus (2008): *Pressemeddelelse om ny undersøgelse: Det mener turisterne om Århus*, Jørgen Hansen, Visit Aarhus. De 14 byer var København, Reykjavik, Oslo, Bergen, Uppsala, Stockholm, Malmö, Turku, Tampere, Helsinki, Riga, Tallinn og Vilnius.

Århus Kommune (1997): *Erhvervshandlingsplanen "Vækst i Århus II"*, Århus Kommune.

Århus Kommune (2010): *Fritids- og Idrætsfaciliteter i Århus Kommune*, Århus Kommune.

Århus Kommune (2009): *Kommuneplan 2009, Hovedstruktur*, Århus Kommune.

Internetsider

Århus Kommunes Statistiske Årbog 2009:

<http://statistik.aarhuskommune.dk/Struktur2009/index.html>

Aktivitetsstøtte, Århus Kommune:

<http://www.aarhuskommune.dk/borger/kultur-idaet-og-fritid/Fritid-og-Idraet/Foreninger/Tilskud---Stoette---Puljer/Aktivitetsstoette-til-boern-og-unge.aspx>
samt

<http://www.aarhuskommune.dk/borger/kultur-idaet-og-fritid/Fritid-og-Idraet/Foreninger/Tilskud---Stoette---Puljer/Aktivitetsstoette-til-aeldreidraet.aspx>

Danmarks Idræts-Forbund: www.dif.dk samt

http://www.dif.dk/OmDIF/Forside/Idraetten%20i%20total/Undersoegelser/~media/Interessenter/DIF/difdk/pdf/foreningsidraettens_vilkaar_foreningsundersoegelsen_aarhus%20pdf.ashx

Idrætssamvirket i Århus: www.idraetssamvirket.dk samt

<http://www.idraetssamvirket.dk/Medlemsforeninger.asp>

Institut for Idræts projekt om fodbold og sundhed:

http://www.ifi.ku.dk/forskning/projekter/integreret_fysiologi/pk_projekter.

Lokalavisen Århus (26-12-2009): Jeppe Rafn, *Rundhøjskolen bliver idrætsskole*:

<http://aarhus.lokalavisen.dk/rundh%C3%B8jskolen-bliver-idr%C3%A6tsskole-/20091226/artikler/712269975>

Viborg Kommune, Kulturudvalget, referat af møde d. 4. feb. 2010:

[https://www.viborg.dk/db/dagsord.nsf/pdf/ku-040210-referatet/\\$File/ku-040210-referatet.pdf](https://www.viborg.dk/db/dagsord.nsf/pdf/ku-040210-referatet/$File/ku-040210-referatet.pdf)

www.casadamusica.com

www.goalsplc.com

www.heritage-festival.com

www.oplevelsesmotion.dk

www.playthegame.org

www.rf.se/Arbetsrum/SM-veckan

www.snowpark8000.dk

www.underground.dk

www.aarhuscykelby.dk

Aarhus Tech (17-06-2009): Mads Mahler, *Mange glade ansigter – idræt på skemaet.*
<http://www.ats.dk/v3/?side=302&tmpl=3,22751>